

A Békástói erdő.*

Kanizsa város erdőségének egy részlete a Békástói őserdő, mely élő csoda gyanánt a város közelségében a civilizáció szennyjétől tisztán maradt.

Félezeréves tölgyei meglehetősen távolságban állottak egymástól, tehát nemcsak lombjuk volt gazdagon kifejlődve, hanem alattuk is vastag pázsitszőnyeg terült el, és a kisebb nagyobb térségeken szabadon táncolhattak a napsugarak.

Maga pedig az erdő mindig mosolygott.

Talaja hullámos, ami csak emeli az erdő szépségét. Az alacsony halmok éppen úgy mint az alig észrevehető lejtők és a csekély mélyedések selymes fűvel vannak borítva.

Az egész őserdő egy tündérrege.

Apró tavak voltak az erdőben. melyeknek vize az évszázadokon keresztül folyton apadt.

*Zalai krónika I-V. füzet. Szerk.: Halis István. Nagykanizsa, Zala Nyomda Rt., 1915-1917. 416 p. A részlet a kötet 321-338. oldalairól való.

S mikor a kanizsaiak a Batthiány Fülöp herceggeli roppant sok huzavona után mintegy hetven év előtt megalkották a Szabadhegyet és árkot huztak az erdő szélén, akkor teljesen elvezették és kiszáritották a kis tavakat, melyekben tündérek meg békák tanyáztak. Ez utóbbiaktól ragadt a pompás erdőre a Békástó elnevezés. Pedig találóbb lett volna, ha az előbbiekről nevezik: Tündér-erdőnek.

A kiszáradás folytán mintha a tündérek elhagyták volna a helyet. Látszólag semmi nyomuk sem maradt. Különben a földi emberek is már régen megváltoztak, komor feketeség uralkodott rajtuk, mely megtagadta a ragyogó tündéri életet.

Néha azonban lágy basszus hangon ritmikus ének hallatszik az erdőben.

Egyik bokor tetejéről ilyenforma hangok jönnek:

— Rata-Ra,
Kata-Ka!

Másikról ez hallatszik:

— Lacsá, rocs,
Kata, ta!

A távolabbról imígy énekelnek:

— Guru-Gura,
Kata-ta!

És a hang után keresgélő profán egyén a bokorlevélre lapulva kicsi zöld-békát fődöz fel, melynek gyöngé testén keresztül amint áttetszik a napsugár, olyanná lesz mint valami zöldes aranydarab. Méltán csodálkozik a nagymindenség egybefüggését nem ismerő emberi alak, hogy daloló békára talált a ringó levélen, de a természetbarát tudja, hogy a kis állatban tündér rejtőzködik, aki

énekelve beszélget a Katica bogárral a mesének nyilvánított aranykornak arany-nyelvén, s imigy árulja el a természet titkait:

— Nap ragyog,
Katica!

A másik azt jövendőli:

— Locspocs jön,
Katica!

A harmadik hang csalogatja:

— Gyere-gyere,
Katica!

S a Katica-bogár ugyan „tudomásul veszi“, hogy eső készül, de nem megy a közelbe diskurálni. Tudja a gondos anyák intelmeiből, hogy az olyan szép kis bogárnak hizelegnek a csalfa tündérek, s megeszik, ha meg tudják fogni.

Az énekből a pásztorember, ki ismeri a tolvajok nesztét és a varázslók nyomát, szintén ért valamit, mert hallatára fölnéz, és azt mondja:

— Holnap eső lesz, pedig milyen tiszta az ég!

Az erdő a tündérek elrejtőzése után is mindig mosolygott. A fák nagy része tul volt félezer esztendőn, s a bennük lakozó nyugodt bölcsesség folytán tudták, hogy hiábavalóság az emberek mesterkedésével bekövetkezett szomorúság-kultusz. És a földre szegzett szemü városi halandók ha odaértek az erdőbe, öntudatlanul fölemelték fejüket, mert a sok idő óta élő fa-óriások megvigasztalták a kicsinyeskedés miatt gyötrődőket:

— Gyertek csak lombkoronánk alá! Nézzétek a leveleink között sziporkázó aranysugarakat! Nyissátok meg szemeteket a végtelen égnek ide-

látszó darabkája előtt! És biztos védelmet nyújtunk az élet sötétsége ellen!

De hát milyenek is voltak azok a csodatevő fák?

Hasztalan akarnám leírni. Ehelyett mesélgetek róluk.

Régebben szokás volt kirándulni az erdőre május elsejének hajnalán. Ünnepe volt az. Régi pogány ünnepnek ma már nem értett maradványa.

Huszonnégy-huszonöt év előtt én is kimentem öt asztaltársammal a Békástóba.

Micsoda világ volt odakint!

A szemhatár aljáról az ifju Napisten éppen akkor tört fel aranyküllős szekérével az égre. Diadalmas élet lüktetett mindenfelé. A bokorban fülemile csattogott és rigó füttyölt. A fán harkály kopácsolt és cinege csirregett. A vén tölgyeken csörgött a hosszufarku szarka és károgott a fekete-kánya. A fák felett repülő zöld-kánya szivárvány színben ragyogott, és lent a szekér-csapán büszkén lépegetett a tarka-babuta.

A távolban kakuk kiáltozott és vadgalamb turbékolt. Nagybajszu hős-cincér sétált a fa vastag kérgén, és a balzsamos levegőben zengő repüléssel vonult el fejünk felett a szarvasbogár. Gyémánt-harmat villogott pázsiton, bokron, fán.

Szóval: teli volt az egész erdő tündöklő fényességgel és harmonikus zengéssel.

Az ozon megszédített bennünket, s különben is elfáradván a szokatlan járkálástól, alkalmas hely után nézegettünk, hol a harmat dacára le lehessen ülni.

Végre ráakadtunk vagy tiz percnyi keresés

után egy nemrégiben lefűrészelt tölgyfának törzsökére, melyre karikában letelepedtünk mind az öten. Kényelmesen elfértünk rajta.

Ott aztán danoltunk, tréfáltunk, kiabáltunk mint szoktak a városi népek, akik mingyár be vannak csipve, ha az erdő levegőjét szivják. Egyikünk, ki azóta bevonult a hallgatagság birodalmába, de aki akkor még Schmidt Károly nevet viselt és tanár volt a kanizsai polgári iskolánál, s nagyfejű filozofusként szeretett felvetni olyan kérdéseket, melyekhez semmi köze sem volt, egyszerűen csak azt mondja :

— Ez a fa lehetett néhány száz esztendőös !

— Talán lehetett háromszáz is ! szaporította a szót a másik, a ki pedig nem volt tulságosan fecsegő.

— Sőt még négyszáz is ! árverezett a harmadik társ.

— Ha megolvassuk az évgyűrüket, bizonyosat tudhatunk ! szólt a negyedik.

Fölkeltünk a tönkről és számlálni kezdtük az esztendők bizonyítékait. Elvétettük többször, végül aztán „strigulázva“ olvastunk : ceruzával áthúztuk a számolt évgyűrüket. Ötszázharminc kört vettünk számba, s ezenkívül a törzsök közepén egy arasznyi pudvás rész volt, amelyen már nem lehetett az évgyűrüket megkülönböztetni. Az is képviselt legalább husz eszendőt.

Vagyis az a tölgyfa legkevesebb ötszázötven éves volt levágásának idején.

Az eredményre látszólag tréfásan, de valóssággal megghatottan, földobáltuk fővegeinket a fényes levegőbe. Köszöntöttük az óriás idő képviselőjét, s össze-vissza kiabáltunk :

— Üdvözlégy Driász, ki ebben az öreg fában lakoztál!

— Fáun, ne állj boszut rajtunk, amért embertársaink elpusztították pihenő helyedet!

— Nimfák, táncoljatok tovább, találtok ti öregebb és árnyékosabb tölgyre is, amely alatt mulatoztok!

Az ám! De van-e régebbi fa a Békástóban?

Egyikünk kimondta a határozatot:

— Gyerünk tovább, majd meglátjuk akad-e öregebb tölgy?

Bizony akadt. Hamarjában négy-öt fára is találtunk, melyek szemlátomást jóval vastagabbak voltak.

Lent a vizmosásos erdőaljban pedig egyszerre előttünk állott a leghatalmasabb. Törzsöke szinte megdöbbentő szélességű, s vastag ágai pompás lomboronát emeltek a magasba.

Kerülete kétszer akkoránál is nagyobbnak látszott, mint az ötszázötven éves. Szinte megsédítette az embert az a lehetőség, hogy ezer éves élővel áll szemben. Hiszen ez a tölgy már itt állhatott, amikor „capitaneus Verbulchu“ jött birtokba venni Zalamegyét! Hátha Árpád magyarjai itt a víz mellett e fa lombja alatt áldoztak az élethozó Napnak?

Hallga! Amott nesz kél a bokrok mögött. Talán pogány vitézek dévajkodnak lakomázás közben?

— — És azutáni sétáimon mindig elmentem az Ezerévesig. Tisztelegtem előtte. Itt a semmiségekkel teli városban ez nevetségesnek tetszik, de kint a gyönyörű vadonban önkénytelenül megérti

az ember az ókori Germánokat, akik az ilyen hatalmas tölgyet Istennek tartottak, és áldoztak előtte.

Egyik évben aztán megvagdálva találtam a vén fa vastag kérégét, bár a balta nem igen fogta, mert szikla keménységüvé erősítette az idő. De Kalányosnak meg Ráfáelnek éppen olyan kellett, „annak van erős tüze.“

(Arra gondoltam, miért nem tud ez az óriási fa elmozdulni helyéből, mint a Klimius Miklós földalatti világában levő fák? Legalább megragadná a kéregnyuzó Kalányosokat és Ráfáeleket, hátukról bőrszijjat hasitana, s a fülükbe dörögné:

— Gazemberek! Ugy-e orditoztok, hogy a ti bőrötöket is hasogatják?)

Kalányosék meg Ráfáelék tudnillik cigányok voltak, kik nyarankint a Békástóba telepedtek le. Nem kellett nekik a hosszú kanizsai erdő egyéb része: sem az Alsóerdő, sem a Bálíkás, sem a Katonatemetés, sem a Felsőerdő, sem a Vajda. Az Ezeréves közelében sátoroztak. Ez a két cigánycsalád régóta kanizsai „illetőségü“, s így jogosan huzódott meg a város határában, ha a csendőrök máshonnan elüldözték. Tíz-tizenöt személyből állott mindegyik család, azonban ez a szám folyton apadott vagy növekedett aszerint, amint az országos csavargások alkalmával néhányat agyonverték közülök, vagy pedig beolvadt a családba a kergetett idegen cigányok valamelyike.

Egy kicsit kolompár is meg kovács is volt mindegyik család feje. Legfőképen pedig rejtelmesen éltek, mint a többi cigányok. A hatalmas tölgy alatt kalapálták a rézüstöt, és szaporították a rajkósereget.

(Az állami anyakönyvvezetésnek 1895-ben történt behozatala óta a cigányok születése is bejegyeztetik, s majd a későbbi kor embere nem tudja megmagyarázni a különös dolgot, hogy miért van Kanizsán minden cigánygyerek születési helye gyanánt Békástó beírva?)

Két év előtt az öreg Ráfáel meghalt „természetes halállal“, ami elég szokatlan a cigány nemzetség között.

Holttestét már nem volt szabad a régi szokás szerint a fák alá temetni a suttogó bokrok mellé, mert a mai törvény előtt minden ember egyenlő. Életben és halálban. A cigány is beosztatik „menetszázadba“, s a meghalt cigány is köztemetőben földeltetik el.

Nagy csapat cigány kísérte Ráfáel tetemét a kanizsai katolikus temetőbe, mely egyuttal községi temető. A cigányok Slavóniából és egyéb messze földről jöttek. Ezüsttel kiverő óriási botot vittek a halott után, az elhunynak vajda jelvényét.

Mert csak akkor tudtuk meg, hogy mit vesztettünk a kanizsai kolompár cigányban: a legnevezetesebb vajdák egyikét. A Ráfáel család legidősebb fia sok század óta apjától örökölte ezt a méltóságot. Valóságos pragmatika szankció útján. Ki tudja micsoda hatalmas fejedelmek voltak az elődök pár ezer év előtt az Indiákon?

A temetőben a mi papunk is beszentelte, meg az ő vallási szertartását is elvégezték a cigányok. Ugy volt, ahogy Arany János írja:

Elkísérte . . . két egyház imája . . .

No, hisz valamelyik majd csak eltalálja.

A közönséges halottak közé szorított Indus-fejedelmi ivadéknak bizony nehéz leend megbékelni adófizető jámbor szomszédaival, s még nehezebb lesz túrni a társtalan egyedülvalóság gyötrelmeit. De az is lehet, hogy kényuri dölyffel zárkózik el a munkagyötört filiszteusoktól.

A Békástó azonban a fejedelmi ivadékon kívül mást is rejtegetett. Istenek hajlékát. Nagyon misztikus volt, mint az Istenek minden megnyilvánulása.

Az erdő szélén, közel a Szabadhegyhez, az egyik vén tölgy az oldalán pudvás lón, minek következtében lyuk támadott rajta. Különös, hogy ez a déli oldalon volt, nem pedig az északon, ahol rendszeren szokott lenni. Az északi rész épségben maradt, s gyönyörű moha fődte.

A nyílás lassan-lassan nagyobbodott, s végül embermagasságu lett.

Talán emberi kezek is segítettek, hogy a nyílás egyszer csak valóságos kis szobává alakult. Olyanná, mint a katonai őrállás faköpenyegjei szoktak lenni.

Majd pici kép lett a nyílás belső falára szegezve, amilyent a hívő keresztények az imádságos könyvük lapjai közé szoktak tenni.

Aztán sokasodtak a kis képek napról-napra. Hamarjában hét, kilenc, tizenöt, harminckét kép diszesítette a belső oldalt, s eljött az idő nonsokára, hogy nem akadt hely, tehát a mohás külső kéregre szegeztettek a képek.

Eközben hosszú fagerenda helyeződött az erdő szélén huzódó árok fölé, melyen keresztül vezetett az erdei gyalogut. S azután nem kellett vízben gázolni az arramenőknek. Később még

egy második gerenda került az elsőhez. Sőt alig néhány hétre karfa is állítottatott a gerendák mellé, s kényelmes hidon lehetett átjárni az árok felett még akkor is, ha az esőzés megduzzasztotta az árok vizét.

És még mindig folytatódott a csoda.

Egyik nap a nyílással szemben levő bokor elé széles pad lőn beverve a fű közé a földbe. Pár hét múlva az is el volt látva karfával, s akár feküdni is lehetett rajta.

A feldiszített szép helyről pogány rejtelmesség terjedt szét. Alkonyat táján a fák között asszonyok, lányok alakjai suhantak, kik Bacónakról, Gesztenyésről, vagy a mezőről siettek haza felé a „rövidebb uton“. Sőt Szabadhegyről is az erdő felé kanyarodott egy-egy asszony. Közben arratévettek a városból urhölgyek is, kiket az ősi tudásvágy vonzott a természetadta „kegyhely“-hez.

Végre a barlang nyílása elé zöldre festett rácsos ajtó került.

De még mindig nem fejeződött be a különös dolog, hanem a gyermekét ölében tartó Szűzanyának porcellánból való fejér szobra került a fa-barlang közepére. S a szobor mellé alig néhány nap alatt dirib-darab tej-gyertyák kerültek, melyek fa-szegekre voltak erősítve.

Végül a városi urak is arra sétálgattak, s Darázs Guszti művészi sárgaréz keresztet erősített a nyílás fölé. Öntudatlanul az a pogány érzés vezette, mint a venetokat, kik Héliosznak ércből öntött négy ménlovát a szent Márk templom homlokzatára állították, mert: „az istennek tetszik minden a mi szép!“

Egész kis kápolna lett az oduból.

Madarak füttye zengett a környéken tovább is szünet nélkül, melyek közül tisztán kihallatszott az Aranymáringó tréfás nótája. De amikor kigyuladt az égen az Esti csillag, akkor a százféle kéztől felcicomázott helyen tizenhat gyertya lángja csillogott, melyet a termékenység váró asszonyok, s jövődöbéliök után sóhajtozó szűzek gyújtottak Afrodité segítségéért.

Hogy nem Afrodité segítségét kérték? Hát tesz az valamit, hogy miféle nevet mondtak sóhajtásaik között? Nem mindegy, hogy hatezer esztendővel régebben (tegnapelőtt) amugy hívták, háromezer év előtt (tegnap) imigy, és ma megint más a neve annak, kihez bizodalommal fordultak? A természet istenei nem-e halhatatlanok, kiknek csupán a nevük változik?

És fenállott sok ideig az őserdő mosolygó ölében a csöndes kápolna.

Egyszerre elveszett. És elveszett a tölgy is, melynek oldalán volt a sóvárgó halandóktól látogatott hely.

Egy lépés átmérőjü hamu maradt a fű között azon a helyen, ahol az Isten hajléka volt.

Mondogatták, hogy az égő gyertyáktól gyuladhatott meg a tölgy belseje, s elégett. De ezt nem látta senki. Eltűnt az egész, olyan titokzatosan, ahogyan keletkezett.

Csakhamar megszűnt minden, ami rá emlékeztetett. Először elveszett a kényelmes padnak ótalmazó karfája. Aztán eltűnt a pad. A hamurakást pár hét alatt befedte a fű.

Majd az árkon levő egyik gerenda kelt

lábra, s a másik geranda is utána ment nem-sokára. A karfa jó darabig tartotta magát, de végül mégis elvonult az is. A gyalogsövény megint az árok vizébe szakadt. Csupán a madaraknak, meg az Aranymáringónak füttye maradt meg azután is.

Az őserdő pedig tovább is mosolygott: hiszen semmi sem történt.

Milyen képet lehetett volna festeni Békástórol! Talán a régi idöket átélt fák között a kisebb festők is átváltoztak volna Böcklinné, Stuckká, mert a matuzsálemi tölgyek alatt mindenki meg értette volna a természet ős-titkát.

Bizony nem szükséges olajfa-erdőbe vonulni, hogy a kentaurusok viadalát lássa, hogy a fáunt észrevegye, hogy a nimfa kacagását hallja az ember, vagy az egyszarvu ősállat nyerítése jusson fülébe: mindezeket meg lehetett látni és hallani a Békástó fainak barna árnyéka alatt is.

Például azon a furcsa vén tölgyön, melynek törzsöke ember magasságban oldalt kanyarodott, meglátjuk, hogy valaki szunyókál. Amint keresztül tör a lombon a napsugár, a fényfoltok világánál kitétszik meztelen teste, lábait kétfelé vetette mintha nyeregben ülne, s a lombárnyék dacára észre lehet venni, hogy csülökben végződik a lábafeje. Tisztára ugyanaz, amit Stuck Ferenc látott: „az alvó faun“.

Mikor pedig hanyatt fekszünk a füben, néha különös mozgás neszt halljuk. Ismeretlen zaj kél a bokrok között, s míg szemünk a fák teteje felett az ég kékségén kalandoz, azalatt suhanó ugrásokat hallunk, s utána kacagás érkezik fülünkhöz. Ezt is hallották már sokan, s azt hitték, hogy

gilice kacag. Pedig a faun meg a nimfa kacorásznak. Ezt is megfestette Stuck: „Kötekedés.“

Bizony még mindig lehet hallani fáunok vidám nevetését, s lehet találkozni pogány istennel az őserdőben, hol csupán derűlség uralkodik.

És egyszer majdnem megtörtént, hogy a Békástó megörökítettett hozzá méltó festő kezétől.

De ennek elmondása közben kis kitérést kell csinálnunk.

Ugyanis a szintiszta, zamatos magyarságu író, Malonyai Dezső, aki ötvenhárom éves korában a háboru kitérésekor azonnal mint tartalékos főhadnagy önkényt hadba vonult, s az idén — 1916-ban — hunyt el, néhány év előtt Kanizsára jött. Magyar népművészeti tárgyak után kutatott. (Győrfi Jánosnénál talált is remek himzésű ruhákat.) De még valamit keresett Kanizsán: nagybátyjának Malonyai István piaristának nyomait, meg aztán emlékeit egy szőke fiucskának, saját egykori énjének, ki akkor még Misinger Dezső névre hallgatott, s aki a kegyesrendű házfőnöknek Berzai Eleknek jóindulatát nem tanulással irányította magára, hanem azzal, hogy a papok kacsái részére a rektor szeme láttára roppant szorgalmasan cserebogarat szedett.

Malonyait meghatotta tévé a gyerekkori sok emlék, s Győrfiék szentgyörgyvári szőlejében hajnali két óraig mulattatta beszédével a társaságot. Elbeszélő művészete szintoly ragyogó volt, miként írása szokott lenni. A fölséges nyári éjszakán elbűvölve hallgatta a ragyogó vidám történeteket az egész társaság a humorista Nagy Samuval együtt, ki akkor a Zala szerkesztője volt, s kit aztán

bevitt Malonyai a Budapesti Hírlap szerkesztőségébe.

(Megjegyzem, hogy kanizsai diákságát kihagyták Malonyai életrajz írói.)

Malonyai többek között beszélt a magyar tájfestészet utólérhetetlen mesteréről Mednyánszki László báróról is, kiről elmondta, hogy festésre méltó tájak találása céljából hazánk nagy részét beutazni készül. Malonyai könyvet is irt a mesteréről, — jó viszonyban volt vele, s ezért nem volt feltűnő, amikor azt ígérte nekünk :

— Ideküldöm Mednyánszkit Kanizsára. Vezetétek el valami szép helyre. Azonban keveset beszéljeteK neki, mert megszökik!

Györfiné ő nagysága (maga is festő-művésznő), a mestert vendégül akarta látni mindenáron. Megígérte, hogy szobát és ellátást fog adni neki mindaddig, míg Kanizsa vidékén kóborol. És megfogadta, hogy egyáltalán nem kényszeríti beszédre a mestert. Csupán jó reggelt mond neki, s azt már csak mutatni fogja : „tessék asztalhoz ülni, készen a reggeli!”

Én pedig elbizakodva mondtam :

— No hát csak jöjjön az a Mednyánszki ! Majd kimegyek én vele Békástóba ! Tudom, hogy bámul és Édenkerti részletet fog festeni ! Aztán nem kell félni a szószaporitástól : én is elég drágán mérem a beszédet !

De Mednyánszki nem jött, ellenben elment a harctérre, „hogy lerajzolja az ágyut családostól együtt.“ S így történt, hogy Békástó mosolygása nem maradt ránk képbén, pedig talán az is olyan világhírű lett volna, mint a Monna Lisa mosolygása.

Kanizsáról is rengeteg férfi ment el a harctérre. A szerb ellen, a montenegrói ellen, az orosz ellen, végül a szövetségesből orvtámadóvá lett olasz ellen. A rumuny még nem mert bennünket megtámadni, de magyarok harcoltak a német szövetségesek oldalán Belgiumban is, meg Franciaországban is. Sőt török földön is. A menetszázadok majd mindennap vonultak a vasutra, a katonabanda Rákóci indulója kíséretében.

Kezdetben fiatal menyecskék és eladó lányok seregei követték a laktanyáktól a vasuti állomásig. Virágerdővel borítva, piros-fehér-zöld zászlók lobogtatása mellett, vidám nótázás közben szálltak a teheráru vagonokba Zalamegye ifjai, kik közül sokan nem látták többé a napsütött hazai mezőt.

Később idősebb emberek vonultak a harcmezőre, kiket hitvesek kísérték a szállító vonathoz, és apró gyermekek, süvölvény lányok futottak a menetelő sereg két oldalán. Meg aztán cigányasszonyok szaladtak utánuk olyan gyorsan, hogy még a pipájukat is kivették szájukból.

Másfél év múlva pedig öregedő emberek sorakoztak, kiknek jórésze már nagyapa volt. Megtörtént, hogy a leány-unoka fejről ilyen szó közben vette le a vadonatúj „katonaládáját“ az „öregnyanya“:

— Add ide az öregapád ládáját. Az én uram megy a háboruba!

Hát nem kell nevetni ilyen tréfás beszéden amíg a szemünk könybe nem borul?

Még későbbben másféle tréfás dolgok is következtek.

Kanizsa utcáin különböző csapatok jöttek-

mentek: mindig katonai sorban. Tányér sipkás oroszok, kik a városban magán-szolgálatban állanak, fekete sapkás cseh landvehek, kik trombitát visznek a hónuk alatt, és piros sipkás honvédek villogó kaszával a vállukon, kik aratni mennek.

Minden mozgásban van, bár annyira megszoktuk a háborút, hogy alig vesszük észre a változásokat.

Elsőben elvitték az autókat, aztán a gazdák lovait. Csupán néhány csacsi-fogaton fuvaroztak a katonák is. Majd „létszámba“ vették a nagyobb ebeket, mert azok fognak előléptetni szállítókká. A kisebb kutyákat már előbb kiirtottuk veszélyessége miatt, szerencsére, mert most nem adhatunk volna nekik csontot. Husról szó sem lehetett.

A tehének eltűnedeztek, ellenben megsaporodtak a kecskék, melyek eddig csufszámba mentek ezen az áldott vidéken.

Megtiltatott a husvéti piros tojás. A pünkösdi ünnepeken pedig katonai sorozást tartottunk. A harangok szintén összeirattak, mert kétharmadrészben hadbavonulni tartoznak.

Lassankint keserű lett az árpás-kukoricás-rozsos kenyérünk, s azzal is takarékoskodni kellett.

Kanizsa legszebb terén, a törvényszékkel szemben, pityókát ültetett a polgármester, hogy az élelmezés nehézsége annyival is könnyebbséget nyerjen.

Az őserdő pedig akkor is mosolygott, mintha csak biztatott volna:

— Láttuk mink már sokszor, hogy megháborodtak a szelidséget fecsegő népek! De ne féljete! Ide nem ér el az örület dühe! Biztos fedezetet nyuj-

tunk nektek is, miként tegnap és tegnapelőtt szép-
apáitoknak és ösapáitoknak!

Közben az idő megint fordult. Minden megfo-
gyatkozott, csak bicegő ember lett sok, meg a pénz.

Most aztán az itthon maradt nép közül új
vészkialtás hallatszott:

— Nincs tüzelőfa!

Az ezer bajjal küzködő kormány ezen is
igyekezett segíteni. Leírt a községekhez, hogy
fákat vágassanak ott is, ahol a „forda“ tiltja. Csak
a miniszteriumnál kérik a tilalom feloldását.

Kanizsán a Békástó öt perccel közelebb fe-
küdtt a városhoz, mint az erdő többi része, s ott
voltak a legöregebb fák. Természetes tehát, hogy
az erdőmesteri szakvélemény úgy szólt, hogy azt
kell kivágnatni. Meg a Katonatemetést, mert az a
Békástóval szomszédos.

Ily értelemben történt felterjesztés, mely
„kormányhatóságilag“ jóváhagyatott.

Az emberi élet vidámságára szolgáló gyö-
nyörüséges erdőre rázudult a Végzet.

Éppen akkor helyeztek nyugdíj állományba,
de azért rögtön elmentem a polgármesterhez, s
bizodalmasan kértem, hogy amennyiben lehetséges,
ne vágassa ki azt a három-négy hatalmas tölgyet
a Békástóban, melyek legidősebbek és legvasta-
gabbak. S körülöttük talán meghagyható lenne
egy részlet erdőség is. Amint már egyszer írásban
is megpenditettem e Krónika 139-ik oldalán.

A polgármester szívesen megígérte, sőt hogy
teljesen bizonyos legyen a dolog, azt mondta:

— Szólj nevemben a főjegyzőnek is, nehogy
a sok ügyes bajos dolog mellett elfelejtsem!

A főjegyző meg olyan gyerek, hogy nemcsak megigérte a kérés teljesítését, hanem mingyár bele is jegyezte az asztalán álló nyilvántartásba: „az erdőmester utasítandó a Békástó fái ügyében.“

Jól végzett munka után, mint aféle nyugdijas ember könnyü lelkiismerettel jártam keltem, míg pár hónap mulva a városi erdőmester, Csiga-házi Antal (ki az idén meghalt valami hirtelen nyakmerevedésben), megszólít az utcán:

— No, rendben van a kedves Békástód! Épségben hagytam nagy darab sarkot!

Megköszöntem szivességét, de valami szerencsétlenség érzete bántott. A legelső szép napon elmentem az erdő felé. Hát csakugyan megmaradt néhány holdnyi terület, mely talán magvát fogja képezni a kanizsai jövőendő Nagyerdőnek, vagy Városligetnek, s mely addig is menedéke lesz azoknak, kik elvonulnak a város lármájától és a bádogtáblák elől, melyeken kamat-imádók nevei „örökítettnek“ meg.

De egyelőre az a baj, hogy a meghagyott fák fiatalok; csupán pár darab nagyobb fa van s látszat után ítélve kétszáz évesnél nincs idősebb köztük.

A félezer évnél öregebb tölgyek a városi elüljárók jóakarata dacára kiirtattak az egész mosolygó őserdővel együtt.

T Á R C Z A.

Huszonöt év után.*

Emlékezés.

— A „Zalai Közlöny“ eredeti tárcája. —

Irta: Halls István.

Ugy kellene kezdenem, hogy a hetes eső megszűnt, a nap kisütött és Kanizsa zászlódiszben állott, mikor összejöttünk.

Valószínűség szerint azonban mindez nem a mi kedvünkért történt, jobbnak találok tehát az eseményeket egyszerűen elbeszélni.

— — Ez évi augusztus 18-án volt huszonöt éves találkozója azon diákoknak, kiknek osztálya 1875-ben Kanizsán végezte gimnáziumi tanulmányait.

Hitte volna valaki közülük, hogy ily tengernyi idő múlva még huszonheten egybetalálkozunk?

Elsőnek érkezett Szántó Jóska.

Isten hozott Jóska! Már külső formád elárulja, hogy szelid lelkű tanár lón belőled, hisz leszakadna az iskola bolt-hajtása egyetlen mérges toppantásodra.

Utánna Kocsis Lajos jött meg.

Alighanem hiperbola lesz, ha azt mondom, hogy ezek voltak az első „fecskek.“

Micsoda fejedelmi alakok! Gyönyörűséggel ölelgetem a pompás kiállítású gyerekeket, de örömem közé némi lelki szorongás vegyül: ha ilyen dimenziókban növekedtek a többi diáktársak is, akkor szük leszön a Szarvas nagyterme.

Lassankint szállnak a többiek.

Minden érkező hoz magával valami emlékeztetőt huszonöt év előtti ifjúságunkból. Mire 27-en egybeverődünk, akkor nem a deresedő öregek vagyunk már: teljesen visszafiatalodtunk. Rég elfeledett dolgok elevenednek meg előttünk s nyitott szemünk nem a jelent látják.

Az én szememben Szántó Jóska, egy tömzsi, szöke gyerek, ki diáktársaival úgy verekedik, mint valami Botond-ivadék, s akinek külsőleg semmi köze sincsen a most megjött nagy Mohamet-emberhez. Másik Szántó Jóska az, aki alatt Látó hogy en a ló megcsikózott, — akármit beszéltek is! Sőt e pillanatban ő maga is messze kalandoz mostani énjétől. (Láthatjátok révedező szemem!) Ott lutriz az iskolapad alatt egy ragyogó szemű kis pajtással, ki később valahol Algyő téjéán földmérő lesz és aki körülbelül harminc év múlva afőlött fog buslakodni, hogy nem jöhet közénk megfiatalodni. (Azt tudjátok, hogy Illés-házy tanár pipaszárral jutalmazta meg a buzgó lutrizókat)

És vajjon mi köze lehet ennek a gömbölyű, békés nyárapolgárnak, Kocsis Lajos posta-tanácsosnak, ahhoz a vékony-péznű dacos legénykéhez, akit éjnek éjszakáján csak olymódon lehetett megmenteni a „Halberdó“-t kiabáló s ilbak lelővésétől, hogy megjedtt pajtásai beleteperték a hóba és magukkal hurcolták? Külsőleg éppen semmi köze sincsen. Csupán a léleknek ismeretlen mélységében rejtőzhetik még valami a rakoncátlan ifjúból.

*Megjelent a Zalai Közlöny 1900. évi 36-37. számaiban.

NOVEMBER

Szervey Döfii siet megjönni egy nappal előbb, hogy édesanyja sírjára koszorút vihessen. Megveri az eső lényes ciliinderét és szalonruháját; de ő alig érzi a záport, annyira érzéketlenné teszik a külső hatások iránt a gyerekkorbeli emlékek.

Nini, Bedő Béla is eljött közénk Znió-Váraljáról! Ruganyos a járása, derült a kedélye. Nyom nélkül suhant el fölötte a negyedszáz esztendő.

Béla meg a hátamögött álló Engländer Ottó annyira megmaradtak fiataloknak, hogy való-ágos botrány.

Megvallom, csupán annyit tudtam arról a Znió-Váraljáról, hogy nagyon messze van s talán mandzsui népek lakják, kik alighanem rokoniak hún elődeinknek. És Béla elhitette velem, hogy ott is magyar nép lakik, mely csakugy pőről, mint a többi civilizált magyar, sőt a zix-kártyákat is küldöz.

Sanda gyanyu nyomja lelkemet, hogy Béla megtréfált és nagyokat kacag hiszékenységem fölött. Biztosítlak azonban édes Béla pajtásom mikép ezekben az ünnepélyes órákban akár azt is elhitethetted volna velem, hogy római pápát választottak a lateránusok.

A régi szeretet könybe borítja azemeimet, mikor Szmodis Bandi megérkezik. Az emlékek özönét hozza magával, s élesen megvilágítva áll előttem két diák, amint a magas pajta szalufáio mászkál. Vajjon csakugyan a királyi közjegyzőnek és a városi tanácsosnak, ennek a két szürke bácsinak, a régi énje szerdegeti a csipogó verébfiakat?

Persze az is megesik, hogy egyik-másik nem ismeri meg a régi pajtit. Belép közénk például Zombory Lajos.

— Szervusz Lahos!

— Gyere koma!

— Istenhozott gyerek! üdvözöljük egyszerre huszau.

Lahos paroláz velünk és sorba csókolózik. Egy jól táplált ur azonban azt mondja: „Hohó, Lahos! addig nem csókolózunk, míg meg nem mondod ki vagyok én!”

Zombory aztán forgatja jobbról-balról, de sehogyse ismeri föl a nyájas idegenben Kölygessyt. Sőt nem ismeri meg Szmodist sem, pedig mindakettő földije neki. (Somogyországból valók.) — Nem csoda: 25 év óta most látja őket először.

Bizony uehéz a multból visszatalálni a jelenre!

Ugy-e a ti szemeitek is azökének látják Váry Jóska fürtjeit? Ugy-e milyen nagy távolságról kereszttülveti magát a lovon ez a ruganyostestű csöpp gyerek a toruateremben? Valóságos gyönyörűség nézni a visszaemlékezés képében.

Hát Gáaszner Pali ne volna a régi gyerek? Mindjárt mikor megjött, nem odabuzta-e szive egykori lakóhelyéhez? A diákpajtások társaságában elsőben is végigsétált a fútcán. Fereac Jóska (anynyira belejöttem a kedveskedő nevekbe, hogy még a királyt sem tudom Józsefnek mondani.) hetvenéves ünnepére zászlók lobogtak a házakon, s a óépek nagy csoportokban kijöttek a házak elé meglátni az ideális embereket, kik nem sajnáltak pénzt és fáradságot csupán azért, hogygyerekkorbeli emlékeiket fölfrissítsék.

Könyv

Gászner Pali elvezette gárdáját egész a Hertelendy-bázisig. Ott ráintegetett a vén vadgesztenyefa: „Gyere csak kis fiu, gyerek!” — és Pali visszafordult.

Hohó, Palikám! Hiába buztad magadat feszesre és kezdtél peckesebb lépésekkel járni! A szemeim gyöngék, de szívemet nem lehet félrevezetni! Tudom, miért fordultál vissza, bár azó nem esett róla: mert ha tovább mégy és belépsz a gyerekkor délibábos emlékeitől rajzó udvarba, ha megtalárod apád lábnyomát — akkor úgy sirva szakadsz, hogy kész nevetség lesz egy királyi tanácsostól.

Miután pedig a Rothschild Jakab intésére előállott fogatok a sörgyárba röpitettek bennünket, hát nem-e a visszavetítő fiatalság következménye volt, hogy a sörgyár nagytermében a legeleső balk kezdeményezésre egy szívvél és lélekkel rákezdettük: „Isten áldd meg a magyart, jó kedvvel, bőszéggel!” Oly kitörő lelkesedéssel énekeltük el a főnséges himnust, mint valamikor Páros Endre tanítósa idejében, mikor még tilos volt a hazafias dalok éneklése.

Özsonnézás közben érkezett meg Tersániczky Jóska, az álmodozó nagy fiu, ki legolvasottabb közöttünk s folyton tökéletesíti magát oly tudományágakban, melyeknek mi csupán a neveit ismerjük.

Bizony, Jóska te is okosabban tennéd, ha a fővárosba igyekeznél, hol megbecsülnének s hol nem nyugózna le tehetségedet a hivatal nehéz igája!

Özsonna után Knortzer Gyuri főparancsnok elkauzolt a „Tizenháromvárosba,” és megmutatta a tűzoltó-tanya

pompás felszerelését. Persze itt is a multat látták a gyerekek. A szives magyarázás alatt afölött csodálkoztak: hova lett innen a „Ciglenice,” melyen csónakáztunk nyáron s csuszkáltunk télen? Biz azt belemették földdel. Furcsa! Hát az a nagy épület micsoda? Kórház? Ejnye, hisz ott állott a város pajtája és kertje, melyben „gymnasztikát” tanított Petz, amíg fölépült a tornaterem.

Az esti bankett alatt ki ne ismert volna rögtön a régi Kele Tónira? Tósztozás közben ahogyan gesztikulál, nem-e szakasztott ugyanaz a diákgyerek, aki Bördolmányos előtt (kivel legtöbb kellemetlen afférunk volt,) a latin ékes szólasztanból két kézzel skandálta: „Titire, te patule”

Csak annyiban változtatta meg Tónit későbbi foglalkozása, az ügyvédség, hogy ez készítette kollegájával, Rothschild Jakabbal együtt a jognak védelmére kelni, ámbár ezuttal nem forgott veszedelemben.

Pintarits Tamás azt gondolod, hogy nem látlak, mert olyan hátrahúzódtál? Tamás, te is a régi jó gyerek maradtál! Mivel eljönöd kellett a huszonöt éves találkozóra, hát eljöttél. S mert bankettezni kellett, hát bankettezel; sőt amikor muszáj, hát iszol is. Nem beszélsz, hanem cselekszel. Miattad mondhatnak amit akarnak.

Igazad van Tamás! Hozzád fogható igazi bölcs kevés van a földön. Azt a semmibe-vesző rövid pillanatot, mit nagyképűsködve emberi életnek hívunk, nem érdemes disputával tölteni!

(Vége következik.)

Könyv

TÁRCSA.

Huszonöt év után.

Emlékezés.

— A „Zalai Közlöny” eredeti tárcája. —

— Írta: Halls István. —

(Folyt. és vége.)

Rothschild Samu annyit sug-bug, hogy feltűnő lesz a „pestiek” előtt, és kérdés tárgyává teszik: „Ez a Samu nem szereti a haszontalan beszédet, mért sugdos tehát?”

Egyszerű a dolog. Samunak kemény a koponyája és furfangos az esze, de a szíve puha. Huszonötéves találkozásunk emlékére (milyen összejövettel eddig nem történt Kanizsán.) Samu a szegénysorsu diákoknak is örömet akar csinálni — alapítvánnyal.

Ezért aláírásai iv jár körül s 270 koronát hoz. Talán kevés, de a szándék nagy.

Valaki indítványára ezt a pénzt leteszszük alapítványként a gimnáziumban „barátság” cím alatt. Ha Isten éltet bennünket, akkor a következő össze-jövetelünkön kiegészítjük többre.

Fakult arcképek s régi „klasszifikációk” kerülnek elő. Meghatottsággal beszélgetünk elhalt osztályos társainkról. Az akkori gimnáziumban a mi osztályunkban volt legerősebb az egymásiránt való baráti szeretet, s ennek egyik látható jele szegény Petrekovits Ferkó sirja fölő emelt kőkereszt a kiskanizsai temetőben.

Az ezorféle visszaemlékezés közben hamar megjön az éjféli. Vigyázzunk, mert

Blumenschein Vili oly nesztelenül intézi a pezsgőzést, hogy észre se vesszszük, már megárt. Pedig még holnap nagy napunk lesz. Cél szerű tehát, ha („mozgás kedvéért”) kávézni megyünk, s aztán lefekszünk.

Alig lépünk az utcára, hát nem a Neumark Béla érkezik fiakkoron? — Persze rögtön galléron csipjük, lezál-litjuk és jól összeszidjuk, hogy még a huszonötéves találkozásunk alkalmával sem enged nyugtot a keszthelyi beto-geknek.

Neumark Béla sem változott a negyed-száz év alatt egy csöppet se. Ugyanaz, aki tanulás között elfelejtkezett a mulat-ságról diákkorában, s most éjtél után érkezik a délre kitűzött összejövettelhez. Azt azonban meg kell adni, hogy pontos ember. A világért el nem mulasztja levél-ben megírni, hogy „okvetlenül megjövök ekkor és ekkor,” — de a levelet magá-val hozza kabátzsebében — és szemé-lyesen kézbesíti.

Édes fiam, Spur Pista, hát te mit késelekedel? Örül a lelkem ahogy rád tekintek. Baráti szeretet sugárik arcod-ról, s a szemeid éppen úgy nevetnek, mint amikor még igazi gyerekek voltunk. A kezembe törött ceruza-csucaot meg-mutatod nekem, kinek szerénysége tiltja elárulni a ceruza irányítóját, mert annak személye igen közel áll hozzám.

Milyen szerencsés fia vagy te druzsám! Kivüled csupán Bedő Béla dicsekedhetik ily örökösen megmaradó baráti emlékekkel, akinek Csoknyay Gyula ajándékozta valamelyik nevezetes ütközet alkalmával.

Könyv

Olyan fölséges kedved vagyok. Pista, szinte látom, hogy kevés biztatás mellett kollegáddal, Eperjessy Dezsővel együtt szívesen keresztül mulatnátok az éjszakát jó bor mellett, cigány mellett, sőt talán még akkor is fületekbe muzsikáltatnátok, mikor már a nap felköltötte nyugalmas ágyaikból a megbotránkozó filisztereket.

A kávéház előtt kiülünk az utcára s dévajkodunk. Éveink összege több mint 1200, — s ha egymásután éltünk volna, akkor közülünk az elsők jóval Árpád előtt itták volna az erjedt kancatejet valahol Ázsiában.

Másnap reggel hamarjában egybeverődünk és teljes számban bevonulunk a felső-templomba, melynek újraépítésén fáradoznak napjainkban.

Reánk nézve igazi szerencse, hogy nem építettek új templomot, legalább abban a formájában találtuk, minő régen volt: mikor, mint diákok reggelenként párosával jártunk bele.

A gyerekek nem győzték bámulni: az egyszerű templom külsője milyen szép, tornya pedig egyike a legpompásabb alkotásoknak! Belseje azonban kopottabb, mint negyedszáz év előtt, de mi gyönyörűségnek láttuk. Az ablakokon beragyogott a nyári napsugár s arannyal vonta be gyerekkorbeli emlékeinket, melyek csapatostul rohantak meg bennünket a hűvös bolthajtások alatt.

Amely helyen álldogáltunk, mint diákok, oda sorakozunk: a templom hajójába. Meghatva, komolyan huzódtunk egymás mellé: zaidók, luteránusok, pápiáták.

Valami édes áram szállt a levegőben. Éreztük, hogy mindannyian egy utyúnak vagyunk gyermekei, s hogy az Örökkévaló nem fog ritus szerinti különbséget teenni a jó emberek között.

Vasárnap lévén, a templom megtelt néppel, kik bámulva nézték a szokatlan csoportozatot.

Horváth György misézett, a piarista-ház új igazgatója. Kölgyessy és Pulay minisztráltak neki.

Repeaset a szívünk örömében Kölgyessy Kálmán, hogy oly biztosan végezted teendőidet! Pedig a minisztrálás nem olyan könnyű dolog, mint a királyi járásbírótság vezetése!

Hanem Pulay Kari minden mozdulatára szorongás fogott el bennünket. Mert ugy van az Kari pajtás, hogy nehéz természeted dacára mi szeretünk téged, és nagyon féltettünk, mikép beleszűz a minisztrálásba. Ezt pedig nem lehet kiigazítani, mint a hibás telekkönyvvezést. Lám a rettenetes bajszu Zombory Lajos, ki pedig már ifjkorában legyőzött egy megvadult borjustehenet, (emlékeztek rá, hogy csupán zsinóros nadrágja szenvedett némi folytonossághiányt!) az érted való drukk miatt lón oly rosszul, hogy mise közben kivonulni, Neusiedler Tóni házába bemenni és ott anyyi konyakot meginni kényszerült, mennyi képessé tette aggodó kebelét a félelem elviselésére. Kari, ez a te lelkesen szárad!

Mise után a fényképészhez megyünk, hogy emlékképet csináltassunk.

Váry, Szervey és többi kicsinyek álljatok az első sorba; Kölgyessy, Gászner,

Könyv

Spur, Áts hátra! Csak úgy, mint valamikor álltunk annál a fotografusnál, kinek egymás mellett három g volt a nevében. (Lingg Gyula.) Az akkori és mostani kép között úgy se lesz más különbség, mint hogy akkor valamivel dusabb hajunk volt. Hanem te szöszke Schuch Lajos, ki annyira örültél e napnak, jól teszed, ha kissé magasabbra állsz, mert másképp könnyen el fogsz tűnni a képről, az előtted levő imponáló terjedelme miatt.

Mikor a kép megvan, elmegyünk a gimnáziumba.

„Gyermek-reményink s bánatink tan-yája” előtt meglepetés ér beennünket: gazdag lombozatu, nagy parkot találunk ott, hol egyetlen bokor sem vala 25 év előtt.

Hanem a gimnázium szakasztott a mi régi kedves épületünk. Hála Isten nem csináltak újat helyette!

A szives direktor maga vezet végig a házban, s előzékenységgel mutat meg minden szobát.

A rajzteremben megtaláljuk a régi vasállványt, melybe „Kőjösbácsi” (Szász Károly) beléhelyezte a mértani ábrákat. Ezek a suszter-székek még azokból valók, melyeket feldöntögettünk azon órák alatt, mikor Bördölmányos György tanított a rajzterem alatti két osztály valamelyikében. A székek által okozott döngésre t. i. mindig mérges leve Bördölmányos, és az egész tanítási órán keresztül szidta „a mostani stupidusz, trunkusz kölykeket,” és — nem kérdezett a leckéből.

Az iskola-padokban még megtaláljuk vásottságainknak faragott emlékeit. Minden a régibebe van. Csupán a természetrajzi és fizikai felszerelés változott azóta: gazdagabb, mint a mi időnkben.

Mindent megnézdük. Benyitogatunk a tantermekbe, beülünk régi helyeinkbe. Fáradhatlan kalauzunk végre a földszinti hosszú folyosón keresztül (hol néha reggeli misét hallgattunk, ha a téli idő zordonsága miatt nem mehettünk templomba.) az ebédlőterembe vezet beennünket, s ott magyar szivességgel megvendégeli az öreg diákokat. Isten éltesse a derék igazgatót sokáig! Ötvenéves összejövetelünk alkalmával ismét hozzon össze vele a szerencse, ha nem is direktori, de legalább rendfőnöki minőségben!

Az iskolai számos emlék teljesen viszszavit bennünket a diákévekbe. Másról már alig beszélünk. Halasi Károly nyilvánosan sajnálkozik, miért nincsen a közelben — dinnye, melyet hirtelen el-sajátítson, miként megcselekedte gyerek-korában.

Eközben dél felé jár az idő, elmegyünk tehát egy közös ebédre a Szarvasba.

Könyv

1875 - 1925

50 ÉVES TALÁLKOZÓNK EMLÉKÉRE.

1925 július 31.

Halis István
ny. v. tanácsos.

Áts József
ny. v. tanácsos.

Schlich Eajos
ny. posta és táv. főfelügyelő.

Vidáman folyik az ebédelés és örömmel beszélgetünk 40—50 éves találkozóinkról. De én tépelődöm: vajjon a következő összejövetelünkig, (anogy Haller János mondja,) hánynak egedi a bolond testet mulatni a más városnak tisztartója, a halál?

És szomorú érzés vesz erőt rajtam. Alig látom a két öreg katonának egymással való évődését: Saly Gusztó „bapták” vezényszavára mint ugrik föl az asztal mellől Pulay, és vágja magát szabályos állásba. Mindez nagyon mulatságos lehet, de én nem bírom élvezni. Erzem a válás közeledését e valami fojtogat. Tollam nehezzé vált.

Csak még az ünnepélyen jeleuvoltak neveit próbálom összeróni.

Köszönöm hogy eljöttetek, gyerekek!
Ime a részvevők:

Áts József v. jegyző: Kanizsa.
Bedó Béla kir. albiró: Znió-Váralja.
Blumenschein Vilmos kereskedő: Kanizsa.
Eperjesy Dező főmérnök: Szombathely.
Engländer Ottó kereskedő: Kanizsa.
Gászner Pál pénzügyigazgató: Budapest.
Halasi Károly magánzó: Mura-Vid.

Halis István v. tanácsos: Kanizsa.
Kele Antal ügyvéd: Zala-Egerazeg.
Kocsis Lajos posta-tanácsos: Budapest.
Kölgyessy Kálmán kir. jbiró: Lengyeltóti.
Knortzer György vezértitkár: Kanizsa.
Neumark Béla v. orvos: Keszthely.
Neusiedler Antal tázéki biró: Kanizsa.
Pintarits Tamás bir. irnok: Perlak.
Pulay Károly s. telekkönyvvezető: Kanizsa.
Rothschild Jakab ügyvéd: Kanizsa.
Rothschild Samu ügyvéd: Kanizsa.
Saly Ágost vasuti ellenőr: Budapest.
Schuch Lajos posta-főtiszt: Kanizsa.
Spur István urod. főmérnök: Budapest.
Szántó József főgimn. tanár: Rozsnyó.
Szervey Adolf postatanácsos: Budapest.
Szmodi Endre kir. közjegyző: Igal.
Tersánczky József postatiszt: Kanizsa.
Váry József tanító: Kanizsa.
Zombory Lajos tsz. irnok: Budapest.

Elmaradásukat levélben kimentették:

Beck Lajos plebános: Bicsérd.
Berger Ignác főmérnök: Algyő.
Götz Sándor plebános: Lancsuk.
Koncz Adolf ügyvéd: Mohács.

A nagykanizsai könyvtárakról

Az első könyvtártörténeti részlet mindjárt névadónktól, Halis Istvántól való, aki a ferences rend nagykanizsai működéséről szép könyvecskét jelentetett meg. Csaknem másfél évtizedre (1988-2001) a nagykanizsai Városi Könyvtárnak a ferencesek egykori zárdája adott otthont, pontosan az az épület, amelyben egykoron a Halis által említett könyvtár is működött. Úgy tudjuk, hogy gyűjteménye osztozott a rendi könyvtárak sorsában. Meglévő példányairól nincs ismeretünk, csak remélni tudjuk, hogy valahol ma is az olvasók rendelkezésére állnak.

Halis István a ferencesek könyvtáráról*

A zárda egyik — keletfelé néző, — termében van a *könyvtár*, mely a múlt évben készített új szekrényekben van elhelyezve és 4590 kötetből áll.

Majdnem mint theologiai munka, köztük 317 magyarnyelvű.

A könyvek között egyetlen *incunabulum* (XV. századbeli nyomtatvány) van: az *Aurea legenda Sanctorum* (Argentine 1490.)

Valamelyik szerzetes körülbelül másfélszáz év előtt ezt a fejtörő játékot jegyezte fel (— kanizsai szólásmód szerint: igen ráért,) az egyik könyvtáblájára:

S	A	T	O	R
A	R	E	P	O
T	E	N	E	T
O	P	E	R	A
R	O	T	A	S

Olvashatjuk ezt balról jobbra vagy fordítva, akár pedig fölülről

*Halis István: A ferencesrend kanizsai zárdája. Tanulmány Kanizsa történetéből. Nagykanizsa, Wajdits, 1899. 76 p. A részlet a kötet 48-50. oldalairól való.

F

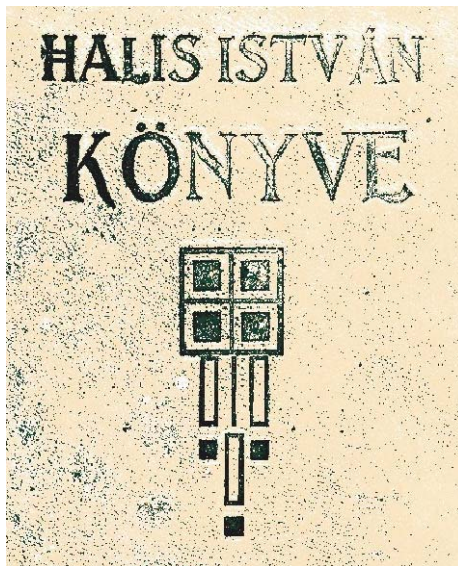
é

k

lefelé vagy alulról fölfelé: mindig ugyanazon misztikus szavakat kapjuk.

Az egyik könyvnek, (*Ungaricae sanctitatis Indicia. Tyrnaviae 1737.*) lapjaira tintával megjegyzések irattak, és ezek szomorúan bizonyítják, hogy évszázadunkban bevittek a nemzetiségi gyűlölködést a zárdákba is.

E könyv ugyanis magában foglalja ötvenöt magyar szentnek vagy boldoggá avatottnak rövid történetét, s valami tulzó horvát barát összefirkálta a könyvet oly módon, hogy ahol például *Szerémmegye* van kitüntetve a szentnek származási helye gyanánt, ezt tintával keresztülhuzta és helyette odajegyezte: „horvát.“ Sőt a könyv végére ezt írta: *auctor multa mentiri novisti!* (Szerző bizony sokat hazudtál!)

y

A következő részletek is a könyvtárunk alapítása előtti időszakot idézik, hiszen korábban is voltak említésre méltó kísérletek az itt élők könyvtári ellátására. E kezdeményezések ismertetésének eddigi legsikerültebb összefoglalásából idézünk. A szakdolgozat 1997-ben született. Évkönyvünkben az ismertetett egyletek könyvtárára vonatkozó részeket közöljük (a dolgozat teljes terjedelmében hozzáférhető a könyvtárunk által üzemeltetett NAGYkanizsai Kistérségi Adatkezelő Rendszerben, a www.nagykar.hu-n).

Horváth Jánosné **Kanizsai egyletek és könyvtárak**

Szöveg 1997-ből

1835. Casino

A Kaszinó könyvtáráról a Magyar Minerva II. kötetében¹ a következő adatok olvashatók:

„A kaszinó könyvtára. 1868-ban keletkezett. Állománya 3805 kötet, egy teremben elhelyezve. Leltára és nyomtatott katalógusa van. Kikölcsönzés van a tagok számára.”

A Magyar Minerva későbbi évfolyamaiban már nem található feljegyzés a könyvtárról. Az itt közölt adatok, a magas kötetszám, a nyomtatott katalógus és a külön terem a Kaszinó tagjainak színvonalas kiszolgálását sejteti, nívós könyvtári életre utal. Emellett hírlapok, különféle társadalmi- és szakfolyóiratok biztosították a tájékoztatást, a szórakoztatást, az ismeretszerzés lehetőségét és a művelődést.²

1836. Bürger-Verein (1848. Polgári Egylet)

Könyvtári élet a Polgári Egyletben

A titkár a tagok névsorát nyilvántartotta és azt a pénztárnok a könyvtárossal közölte. A könyvtárnok feladatait az alapszabály 27.§-a tartalmazza. „A könyvtárnok a választmány tagja, és mint ilyen részt vesz annak ülésében, kezeli a könyvtárt, a választmány által megrendelt hírlapok és folyóiratok és könyvek beszerzéséről gondoskodik, azok pontos megjelenését ellenőrzi és nyilvántartja azok névsorát, kik az egylet könyveit használják. A könyvtárról rendes jegyzéket készít és őrzi a könyvtár pecsétjét.”³

Ennek alapján a választmány a könyvtárossal együtt döntötte el, hogy milyen hírlapokat, folyóiratokat rendeljen a könyvtár számára, és ez jelenti azt is, hogy a tagságnak a 18 választmányi tagon keresztül véleményezési joga volt.⁴

A könyvtári szabályokat is a választmány alkotta. A kölcsönzés feltételeit is közlő könyvtári szabályokat a könyvtáros által készített könyvjegyzék tartalmazta:⁵

„Egyleti könyveket kivinni csak a könyvtárnok által kiállított s igazolványul szolgáló könyvjegyzék mellett lehet, mely minden olvasó tagnak csak egy adatik ki, s a könyvtárnok sajátkező aláírásával s az egylet pecsétjével hitelesítendő.”⁶

Az egylet könyvtárának jegyzékeiből a Thúry György Múzeum két példányt őriz, amelyek közül az egyik névre szóló. 1913. október 5-én állították ki, Kaufman Adolf «olvasó úr részére» 419-es számmal.

A tagok a szabályok betartása mellett jogosultak voltak a kölcsönzésre, kölcsönzési díjat fizetniük nem kellett. Ellenben figyelemre méltó és szokatlan jelenség volt, hogy azok is kölcsönözhetek az egylet könyvtárából, akik nem voltak egyleti tagok, ha a választmány nekik erre írásbeli engedélyt adott a könyvtári díj „előleges befizetése és egy egyleti tag jóállása mellett.”⁷ Belépési szándékukat a könyvtárnoknak kellett bejelenteniük.

Tudva, hogy ezzel egy időben a kanizsai Kaszinó például annyira zárt klubbá vált, hogy még termeit sem adta bérbe idegeneknek, akkor ez a rendelkezés a könyvtárügylet szolgáló jelentős tényként könyvelhető el.⁸

Sajnos korábbi könyvjegyzék nem maradt fenn, illetve nincs a Thúry György Múzeum tulajdonában, így nem állapítható meg, hogy ezt a szabályt először mikor alkalmazták, mióta tették – ha megszorításokkal is – nyitottá a könyvtárat.

A könyvtári díjak, amelyet csak azoknak kellett fizetni, akik nem voltak egyleti tagok, a jegyzékben olvasható könyvtári szabályok alapján 1913-ban a következők voltak: I frt. 30kr. I/4 évi, 2 frt. 20kr. I/2 évi, 4 frt. évente.

A féléves és az éves díj egy összegben történő kifizetése tehát kedvezményrel járt. Ha arra gondolunk, hogy a „tagsági díj eleinte 6, 1892-től 10 frt. volt”,⁹ akkor a könyvtári kölcsönzési díjak reálisnak mondhatók.

A tagsági díj is megfelel az országos átlagnak. „A sátoraljaújhelyi kaszinóban pl. évi 5 forint, a Bereg megyeiben évi 6 forint volt. A debreceni kaszinó eleinte tagjaitól 12 pengő forintot szedett évente, a tagok számának emelkedésével ezt 10 pengő forintra szállította le; Egerben a kezdeti 10 pengő forint a létszámnövekedéssel 6-ra csökkent. Kaposvárott az olvasótársaság a kölcsönzött kötetek után szedett kölcsönzési díjat, kötetenként egy krajcárt. A budai olvasóegylet – rendszeres havi tagsági díj mellett – belépéskor minden taggal 40 ezüst krajcárt fizettetett a könyvtár javára.”¹⁰

Az a tény, hogy Kanizsán az egyletben nem kellett fizetni a tagoknak a könyvtárhasználatért, erre a tagsági díj feljogosította őket, belépési díjat sem szedtek, könyvgyarapításra sem kellett a tagdíjon kívül fizetni,¹¹ a könyv olvasás érdekeit követésre méltóan szolgálta.

Az igazolványul is szolgáló könyvjegyzék használatára a legközelebbi családtag is jogosult volt, aki az illető tag felelősségére kölcsönözhetett könyvet. A könyvjegyzéket

másra átruházni a jogosultság elvesztése mellett tilos volt.¹² Minden tag kizárólag csak három könyvet vihetett ki egyszerre. A kölcsönzési idő 15 nap, tudományos munkára illetve szakirodalom esetén 30 nap. Késésért a büntetés minden könyv után «hetenkint 5 kr.». Elveszett vagy megrongálódott dokumentum után szintén fizetni kellett.

„Elszakadt könyvborítékért kisebb kötéseknél 2kr., nagyobb kötéseknél 4kr. fizetendő. Elveszett könyvek az illető fél költségére beszerzendők s ára az ügyész által behajtatik.”¹³

A fenti intézkedések az állomány védelme érdekében feltétlenül szükségesek voltak.

Arra vonatkozó adatot, hogy mely évben hány kötete volt a könyvtárnak, a rendelkezésemre álló tanulmányokban nem találtam. A Magyar Minerva adott kötetekben is hiába kutattam. A György Aladár szerkesztésében megjelent „Magyarország Köz- és Magánkönyvtárai 1885-ben” 1886-os kiadvány első részében, az „Egyesületek és társulatok könyvtárai” című fejezetben, a 352. lapon: „Nagy-Kanizsa, polgári egylet” 894 db könyvet tart nyilván. (Alapítási évet nem jelöl.)¹⁴

Bentzik Ferenc 1886-os ünnepi beszédében az 1878-as esztendő-t jelölte meg a keletkezés éveként. Valószínű, hogy a könyvtár alapját a tagok adományai jelentették, vagy netán már korábbi vásárlások. Erre lehet következtetni a fentebb említett könyvjegyzék alapján, amely 1863-as, 1864-es, 1866-os, 1867-es, 1869-es, 1876-os és 1877-es időszaki kiadványokat is megjelöl.

Ha 1885-ben 984 kötettel rendelkeztek, ez azt jelentené, hogy 6–7 év alatt szerzeményezték. Ez sok, még akkor is, ha erőn felül vállalnak anyagi áldozatot.

A másik tényező, ami az 1878 előtti vásárlásokra enged következtetni, az az ünnepi beszédben is megfogalmazott tény, mely szerint az egylet „1860. december 30-án határozta, hogy a Kisfaludy-társulat pénztárának gyarapításához évenként 4 frrtal járul pártoló tagjává lett az akadémia könyvkiadó vállalatának”¹⁵ Valószínű, hogy egyéb kapcsolataik is voltak a nevezett intézményekkel.

A már említett, 1913-as keltezésű könyvjegyzék alapján megállapítható, hogy az egylet könyvtárának állománya az 1900-as évek elején 2000–2500 kötet között mozgott. Az alapjegyzékben és a függelékekben felsorolt dokumentumok száma összesen 2384.

A könyvjegyzék az állomány anyagát a következő szempontok szerint ismerteti:

Magyar, kisebb kötésű könyvek	1576	66,1%
Olcsó könyvtár	45	1,9%
Folyóiratok	474	19,9%
Nagyalakú könyvek	49	2,0%
Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képből	21	0,9%

Történelmi életrajzok	33	1,4%
Történelmi könyvek	57	2,4%
Német, kisebb kötésű könyvek	108	4,6%
Német, nagyobb alakú könyv	1	
Folyóiratok (német nyelvű)	20	0,8%
Összesen:	2384	100%

A rövidítések magyarázatában a műfajokat is közli: „regény, történelmi regény, elbeszélés, beszélygyűjtemény, vígjáték, rajzok, történelmi korrajz.”¹⁶ A könyvjegyzék a címek után nem jelöli következetesen a műfajt.

Megállapítható, hogy mely szerzőktől rendeltek, s milyen mennyiségben, vagyis kik a legnépszerűbbek, és kik azok, akiknek csak néhány kötete található a gyűjteményben.

Az állományban a legtöbb könyvvel szereplő írók:

(10 kötet felett)

1.) Jókai Mór	177 kötet
2.) Jósika Miklós	107 kötet
3.) Beniczkyné Bajza Lenke	52 kötet
4.) Ohnet György	27 kötet
5.) Mikszáth Kálmán	22 kötet
6.) Verne Gyula	20 kötet
7.) Kemény Zsigmond	17 kötet
8.) Montepin	15 kötet
9.) Eötvös József	13 kötet
Tolnay Lajos	13 kötet
10.) Conivay Huah	12 kötet
11.) Szathmáry Károly	11 kötet
Bolanden Konr	11 kötet

A fenti adatokat érdemes összevetni egy hasonló időpontban, hasonló nagyságú egyesület könyvtárának vizsgálatával.

A vásárhelyi Kaszinó Egyesület könyvtárának 1925.évi katalógusának alapján végzett elemzés 2000 kötetes állományra vonatkozik.¹⁷

Az állományban a legtöbb könyvvel szereplő írók:

(18 kötet felett)

1.) Jókai Mór	106 kötet
2.) Jósika Miklós	58 kötet
3.) Beniczkyné Bajza Lenke	46 kötet
4.) Verne Gyula	28 kötet

5.) Bródy Sándor	28 kötet
6.) Eötvös József	25 kötet
7.) Eötvös Károly	23 kötet
Mikszáth Kálmán	23 kötet
8.) Herczeg Ferenc	20 kötet
9.) Shakespeare	19 kötet

Ha rendelkezésre állna a kölcsönzéssel kapcsolatosan értékelhető anyag, érdekes lenne megvizsgálni annak alapján is a népszerűségi mutatókat. Következtethetnénk arra is, hogy mennyire játszott szerepet a könyveket rendelő könyvtáros személyisége. Mindenesetre az első három helyen lévő írók esetében a válasz egyértelmű.

A Polgári Egylet állományában 5–10 kötet között szereplő szerzők:

10 kötet: Abonyi Lajos, Dickens, id. Dumas

9 kötet: Arany János, Csiky Gergely, Shakespeare, Feuillet, Tolsztoj

8 kötet: ifj. Ábrányi K., Beőthy Zsolt, Hunfalvy P., Vértesy Á., Cherbuliez, Collins W.

7 kötet: Ebers György, Herczeg Ferenc, Thaly Kálmán, Tompa Mihály, Zöldi Márton, Sebestyén Károly, Dosztojevszkij, Moliere, Ponson du T.

6 kötet: Bródy Sándor, Degré A., Kazár E., Vörösmarty M., Petőfi S., Rákosi Jenő, Thúry Zoltán, Toldy F., Vámbéry Á., Vas Gereben, V. Bret Harte, George Sand, V. Hugo, Turgenyev, Theuriet A.

5 kötet: Pálffy A., Sebestyén Károly, Szilágyi S., Toldy J., Gr. Teleki S., Tóvölgyi T., Vajda János, Goethe W., Tinsean L., Thackeray W. M., Thierry A.

A kanizsai Polgári Egylet állományában a legtöbb könyvvel szereplő írók között Jókai Mór és Jósika Miklós magas kötetszámmal vezet. A saját korában oly közkedvelt Beniczkyne Bajza Lenke és a kevésbé felkapott Ohnet György és Szathmáry Károly mellett ma is ismert és klasszikus írók (pl. Eötvös József, Mikszáth Kálmán) ugyanúgy megtalálhatók, mint a csak szórakoztató írók.

Ugyanakkor Arany János 9, Tompa Mihály 7, Vörösmarty Mihály és Petőfi Sándor 6, Vajda János 5, Széchenyi István 4, Kisfaludy Károly 3, Katona József 3, Csokonai Vitéz Mihály 2, Kazinczy Ferenc 2, Kölcsey Ferenc 2, Bessenyei György I, Berzsényi Dániel I, Gyulai Pál I, és Zrínyi Miklós szintén I kötettel szerepel.

A világirodalom klasszikusai közül pedig a kevésbé ismert 10 kötet feletti Montepin és Bolanden Konr. mellett Shakespeare 9, Moliere, Dosztojevszkij 7, Victor Hugo, Turgenyev 6, Goethe, Thackeray 5, Zola 3, Gogol I kötettel fordul elő.

Hogy mennyire játszott szerepet a könyvtáros vonzódása egy adott szerzőhöz, vagy a pillanatnyi anyagi helyzet, vagy egy-egy olvasói igény, esetleg más egyéb körül-

mény a rendelések, vásárlások során, ma már nehéz lenne megmondani. Ám ha az állomány egészét nézzük, s figyelembe vesszük, hogy olyan szerzők művei is, ha csak egy-két kötettel is, de jelen vannak, mint Bessenyei, Batsányi, Kazinczy, Berzsenyi, Czuczor Gergely, Kölcsey Ferenc, Gyulai Pál; a világirodalomból pedig Dante, Puskin, Petrarca, Schiller, Sophokles... akkor a szerzeményezés jónak mondható. Mindenki megtalálhatta a számára fontos könyvet, s ha egy adott könyvtár ill. könyvtáros feladatát úgy is meghatározhatjuk, hogy minden könyv találja meg a maga olvasóját, illetve minden olvasó a maga könyvét, akkor betöltötte a feladatát.

Adott szakirodalom speciális témájú könyveit is gyűjtötték. Néhány jellemző cím közülük a fentebb írottakat bizonyítja.

- Földes B.: Értekezések a francia és angol nemzetgazdaságtan köréből
- Kautz G.: A magyar büntetőjog; A nemzetgazdaságtan ált. tanai; Államgazdaságtan és pénzügytan
- Kölcsey F.: Országgyűlési napló és Wesselényi védelme
- Kossuth L.: Irataim; Országgyűlési beszédek
- Lewes G.H.: A Philosophia története
- Magyar Lexikon I5 kötet
- Magyar nemzet politikája
- Medveczky Fr.: Társadalmi elméletek és eszmények
- Molnár A.: Svájcban és Bajorországban szerzett tanügyi tanulmányok
- Rétfüvek és takarmánynövények rövid ismertetése
- Soproni ker. és iparkamara jelentése
- Széchenyi I.: Hitel
- Széchenyi B.: Keleti utazás
- Ipolyi A.: A középkori emlékszerű építészet Magyarországon
- Flammarion C.: Népszerű csillagászat

Kanizsai szerzők munkáit is megtalálhatjuk a kötetek között. Ezek egyrészt helytörténeti jellegű munkák, másrészt irodalmi, történelmi témájúak.

- Halis István: Az ősmagyarok nyomai; A Ferencrend kanizsai zárdája; Hajnal van!;
- Színes mozaik Nagykanizsa történetéből
- Bátorfi Lajos: Adatok Zalavármegye történetéhez
- Halis István és Hoffmann Mór: Zalavármegyei évkönyv a Millenniumra 1896.
- Füredi János: Nagykanizsa cím és névtára. 1911.

A könyvjegyzék az 1913-as évszámot viseli, ezért a 20. századi írók, költők hiánya (pl. Ady, Móricz, Kosztolányi, Krúdy, Juhász Gyula) nem kirívó negatívum.

Az olvasók 24 féle folyóirat bekötött évfolyamaiból és feltehetőleg kb. 8–10 féle „friss” időszak kiadványból válogathattak. (Mivel a könyvjegyzék 1913-as keltezésű, az 1912-es évfolyamok számait vettem alapul, feltéve hogy az adott évben, 1913-ban is megrendelték a folyamatosság végett. Itt csak erre lehet alapozni, mert más konkrét forrás nincs.)

A legkorábbi a Hazánk és a külföld 1864-es és a Budapesti Szemle 1865-ös évfolyama.

A legtöbb kötetel egyébként a Budapesti Szemle, a Hét, a Természettudományi Közlöny, az Új Idők, a Századok és a Magyar Szalon rendelkezett. Ezeknek a számai mondhatók folyamatosnak.

Megfigyelhető az is, hogy 1898–1903 között a Magyar Szalon kivételével szünetelt a rendelés (illetve a Magyar Nyelvőrnek még volt egy 1899-es évfolyama).

Rendelkezett még a könyvtár 108 kötet német nyelvű könyvvel is.¹⁸ Magyar szerzők német nyelvű kiadásai is fellelhetők a könyvjegyzékben, pl.: Gyulai Pál, Jósika Miklós, Toldy Ferenc és Jókai Mór kötetei.

A könyvtár kihasználtságáról nincsenek források, dokumentumok. Már idézett adatok szerint „a századfordulón 327 rendes és 45 kültaggal rendelkező”¹⁹ egyeslet tagjai akár helybenolvasás, akár kölcsönzés formájában minden bizonnyal igénybe is vették.

Szintén volt már szó a könyvtári alapszabályok elemzéskor arról, hogy a könyvjegyzékkel a legközelebbi családtag is kölcsönözhetett.²⁰ Sőt az is járhatott a könyvtárba a választmány engedélyével, az is igénybe vehette a szolgáltatásokat, aki nem volt egyleti tag, ha befizette a meghatározott könyvtári díjat.²¹

Ezeket a rendelkezéseket nyilván azért hozták, mert igény volt rájuk.

A sokkal zártabb Kaszinó könyvtára, amely gazdagabb állománnyal rendelkezett ugyan, de kevesebben használhatták, nem fejthette ki azt a hatást a város lakosságára, mint a kisebb állományú, de nagyobb forgalmú Polgári Egylet.²²

1867. Nagy-kanizsai Magyar Társalgó kör
(1875. Nagy-kanizsai Társaskör)

Könyvtári élet a Társaskörben

A Thúry György Múzeum leltári anyagában egy 1885-ös és egy 1898-as évszámú könyvjegyzék,²³ valamint egy évszám nélküli, a belügyminisztérium 1877-es jóváhagyásával láttamozott, aláírott alapszabály másolat²⁴ volt fellelhető. Emellett a Magyar Minerva kötetei tartalmaztak felhasználható adatokat.

Az alapszabályban, a 8.§-ban a könyvtárra vonatkozó pontokban az anyag helyzetétől tették függővé a könyvtár létrehozását, de sürgősnek tekintették. Hét pontban fogalmazták meg a szabályokat. Ezek az állomány védelmét is szolgálták.²⁵

A Magyar Minerva adatai szerint 1876-ban, tehát a megalakulást követően rövid időn belül létrehozott könyvtárukban²⁶ csak a könyvtáros végezhetette a kölcsönzést. A kölcsönzés tényét a könyvtári naplóba rögzítette, amit a kölcsönző aláírt. Ennek pontos részleteit a könyvtári szabályzat is ismertette.

Ami megkötés, és szigorúbb, mint a többi egyesületnél, hogy egyszerre csak egy könyvet kölcsönözhettek. Ám ha az olvasó helybeli lakos volt, akkor 30, ha vidéki, akkor akár 45 napig is olvashatta a kivitt irodalmat.²⁷

A napilapokat 8, a szaklapokat és folyóiratokat 30 nap után vehették ki otthoni olvasásra.²⁸

Az olvasó szobában, ahol a hírlapokat tartották, tiltották a hangos beszédet. Ha valakinek ez nem volt megfelelő, átvihette a társalgó szobába, de olvasás után ismét az olvasó szobába kellett visszavinnie.²⁹

„A könyvtárnok a választmány által megszavazott hírlapokra és folyóiratokra” fizetett elő, tehát közös döntés előzte meg a rendelt. Ez vonatkozott a könyvekre is: „a megszerzésre kijelölt műveket megrendeli.”³⁰

A könyvtári szabályzatot a már említett 8.§ alapján állították össze, amelyet „aláírás nélkül is minden olvasó kötelezőnek elismeri”. A fentebb már említett kölcsönzés szabályát is pontosan megfogalmazták.³¹

„A könyvek, folyóiratok és el nem árvezett újság lapok csak feljegyzés mellett adatnak ki, a feljegyzés elismervény adásával történik, mely elismervény a munka könyvtári számát, az elvitel napját tünteti ki, s abban a kivívó a könyv átvételét saját aláírásával elismerni tartozik.”³²

A könyvtárnok feladatát is még pontosabban meghatározták, mint a már említett alapszabályban. „A könyvtárnok köteles minden héten legalább kétszer az általa előre szabadon meghatározott, de legalább egy héttel a kör tagjainak tudomására hozott napokon a könyvek ki- és átadása céljából a kör helyiségében helyt állani.

A könyvtárnok a mennyiben a kör könyvjegyzékében foglalt könyvek a kör pecsétjével ellátva nem volnának, azokat első nyomott lapján megbélyegzi, hogy elcserélés s elcsajátítástól megóvassanak.”³³

Arra vonatkozólag, hogy a könyvtári tagságért fizetniök kellett volna, nincs utalás sem az alapszabályban, sem a könyvtári szabályzatban.

Csak a tagsági díjfizetés volt kötelező, és késedelmi díjat kellett fizetni minden kötet után „5 krt hetenkint”.³⁴

Eredménytelen figyelmeztetés esetén: „Ha a könyvek helybeli tag által 60, vidéki tag által 75 nap alatt, vissza nem szolgáltatnának a kivívó költségére, minden előleges bejelentés nélkül a kör ügyésze által szabadon választandó sommás bíróság közbenjöttével behajtandó.”³⁵

A Thúry György Múzeum leltári anyagában lévő 1898-as könyvjegyzék alapján megállapítható, hogy a könyvtár az adott évben 1148 kötettel rendelkezett. Érdekes megfigyelni azt is, hogy milyen könyvekkel kezdték a szerzeményezést. (Ez a korábbi, 1885-ös könyvjegyzékben is ugyanaz.)

Az első huszonöt könyv címe a leltári számok alapján mindkét könyvjegyzékben a következő:

- 1.) Bátorfy Lajos: Antónia
- 2.) Halász Dezső: Tölgyek és virágok
- 3.) Jókai Mór: Beszélyek
- 4.) Kölcsey Ferenc: Válogatott munkái
- 5.) Jósika Miklós: Könnyelműek
- 6.) Jósika Miklós: Könnyelműek
- 7.) Jósika Miklós: Könnyelműek
- 8.) Jósika Miklós: Abafi
- 9.) Dumas: A kaméliás hölgy
- 10.) Ebers György: Egy szó
- 11.) Gerstäcker Frigyes: A Mississipi folyam kalózai
- 12.) Nagy László: Népdalok
- 13.) Bernandin de St.P: Pál és Virginia
- 14.) Gerstäcker Frigyes: A rabszolga leány
- 15.) Jókai Mór: Felfordult világ
- 16.) Jókai Mór: Erdély aranykora
- 17.) Jókai Mór: A fehér rózsa, Humorisztikus papírszeletek
- 18.) Jókai Mór: Csataképek

- 19.) Jókai Mór: Csataképek
- 20.) Jókai Mór: A kalóz király
- 21.) Jókai Mór: A kétszarvú ember, Az egyiptusi rózsza
- 22.) Jókai Mór: Koronát szerelmért
- 23.) Jókai Mór: Magyarhon szépségei
- 24.) Jókai Mór: Arany ember
- 25.) Jókai Mór: Arany ember

Kanizsai szerzővel (Bátorfy Lajos) indultak. Jókai Mór, Kölcsey Ferenc, Jósika Miklós, Dumas neve eléggé megfontolt, gondos szerzeményezésre enged következtetni, bár vásároltak könnyű szórakoztatást ígérő műveket is: pl. Gerstäcker Frigyes: A Mississipi folyam kalózái.

A továbbiakban az 1898-as évszámú könyvjegyzék adatai szerepelnek.

Témakörök szerint nincs csoportosítva az állomány. A könyveket szerzői betűrendben ismertették. Megállapítható, hogy az egyes szerzőktől hány kötet áll rendelkezésre.

Az állományban a legtöbb könyvvel szereplő írók (10 kötet felett):

1.)	Jókai Mór	112 kötet
2.)	Jósika Miklós	35 kötet
3.)	Beniczkyné Bajza Lenke	28 kötet
4.)	Ponson du Terrail	28 kötet
5.)	Dumas Sándor	25 kötet
6.)	Ohnet György	25 kötet
7.)	Verne Jules	20 kötet
8.)	Vas Gereben	14 kötet
9.)	Montepin Xavér	13 kötet
10.)	Mikszáth Kálmán	11 kötet

Ha az adatokat összevetjük a Polgári Egyleténél megállapítottakkal (a vásárhelyi Kaszinó adataira is utalva), az eredmény hasonló, bár itt is kisebb kötetszámú állományról van szó.

Valószínű, hogy szubjektív elemek is közrejátszottak a kötetszámok alakulásában, de hogy az első három helyezett mindhárom helyen ugyanaz a személy, az a közkedveltség és a keresettség egyértelmű mutatója.

A társaskör könyvtári állományában az 5–10 kötet között szereplő szerzők:
(Itt az összehasonlítás csak a Polgári Egylet könyvtárával lehetséges, mert a vásárhelyi adatok csak az állományban legtöbb könyvvel szereplő írókat emelték ki.)

A Társaskör állományában 5–10 kötet között szereplő szerzők:

10 kötet: Gaboriau Emil

9 kötet: Conway H., Tolnay Lajos

8 kötet: Féval Pál

7 kötet: Szalay László, Tolsztoj

6 kötet: Ábrai Károly, Claretie Gyula, Eötvös József, Feuillet Octáv

5 kötet: Arany János, Bátorfy Lajos, Cherbulier Viktor, Ebers György, Feuillet Gusztáv, Marlitt E., Petőfi Sándor, Széchenyi István, Turgenyev

Itt Halis István műveit nem szerzeményezték, szemben a Polgári Egylet könyvtárával.

Ellenben nagyobb hangsúlyt fektettek a kanizsai szerző, Bátorfy Lajos könyveinek megvásárlására, mint a Polgári Egylet könyvtárában. Helytörténeti munkája mellett szépirodalmi műveit is megvásárolták. Ezek cím szerint: Antónia, III költemény, Tíz év emléke.

Petőfi Sándor hasonló kötetszámban volt megtalálható, míg Arany János ott több, Csiky Gergely ott 9, itt viszont csak I kötettel volt jelen.

I–3 kötettel Cooper, Gyulai Pál, Herczeg Ferenc, Kisfaludy Károly, Kemény Zsigmond, Kölcsey Ferenc, Kossuth Lajos, Rousseau, Tompa Mihály, Tolsztoj, Vajda János, Victor Hugo, Vörösmarty Mihály műveit is kölcsönözhetette az, akit az ő könyveik érdekeltek.

Nem volt a gyűjteményben Csonkai Vitéz Mihály, Kazinczy Ferenc, Bessenyei György, Berzsenyi Dániel és Zrínyi Miklós egy kötete sem, szemben a Polgári Egylet könyvtárával. De megtalálható volt Kazinczy Gábor: Széphalom és Jósika Miklós: Zrínyi, a költő című könyve.

A világirodalom klasszikusai közül az állomány nem tartalmazta Shakespeare, Moliere, Dosztojevszkij és Gogol egy művét sem, míg ezek a Polgári Egyletnél előfordultak, de Goethe 4, Victor Hugo 4, Zola 3, Thackeray 2 és Byron I kötettel az olvasók rendelkezésére állt.

A megállapítások csupán az összehasonlítás végett fogalmazódtak meg. Amint arról már szó volt, egy kisebb állományú könyvtár a Társasköré.

Helytörténeti témájú könyveket is gyűjtöttek:
Bátorfy Lajos: Adatok Zalavármegye történetéhez
Halis István és Hoffmann Mór: Zalavármegyei évkönyv a Millenniumra 1896.

Az érdeklődők a következő szakkönyvek közül válogathattak:

Czövek István: Magyar törvény a személyekről
Czövek István: Magyar törvény a dolgokról
Czövek István: Magyar törvény a keresetekről
Erismann Frigyes: Népszerű egészségtan
Flammarion C.: Népszerű csillagászat
György Sándor: A felsőbb analysis elemei
Hertelendy Béla: A Zalavízlecsapoló társulat története
Ipolyi Arnold: A középkori emlékszerű építészet
Kerekgyártó Árpád: Tíz év Magyarország legújabb történetéből
Keresztessy József: Magyarország a XVIII-ik század végén
Nyári B.: Aggteleki barlang
Topinard Pál: Az anthropológia kézikönyve

Időszaki kiadványok:

A folyóiratokat, hírlapokat a könyvjegyzékben csak címek szerint tüntették fel. Legtöbb példányszámban a Budapesti Szemle és a Magyar Szalon volt megtalálható. Erre a leltári számok alapján lehet következtetni. Szemben a Polgári Egylet 24 féle időszaki kiadványával, itt csak 9 féle folyóiratból (Budapesti Szemle, Ludovica Academia Közlönye, Századok, Figyelő, Koszorú, Természettudományi Közlöny, Magyar Szalon, Jogtudományi Közlöny, Statisztikai és Nemzetgazdasági Közlemények) válogathattak az albumok és évkönyvek, emlékkönyvek mellett.

Az említett folyóiratokat a Polgári Egylet is járatta, kivéve a Figyelő, a Ludovica Academia Közlönye, a Jogtudományi Közlöny és a Statisztikai és Nemzetgazdasági Közlemények c. kiadványokat.

Rendelkezett még a könyvtár 84 kötet német nyelvű könyvvel. Köztük magyar írók műveit is megtalálhatták az olvasók német fordításban, I–2 kötettel. Nagyobb példányszámban pl. Jókai Mór regényeit, 9 kötetet.³⁶

A Nagy-Kanizsai Társaskör könyvtára jóval kisebb állománnyal rendelkezett ugyan, mint a Kaszinó és a Polgári Egylet könyvtára, de a kör vezetősége és a könyvtáros a lehetőségekhez mérten minden szempontból igyekeztek kielégíteni a tagok igényeit.

A Nagy-Kanizsai Társaskör könyvtárára vonatkozólag adatokat a Magyar Minerva IV. és V. kötetében lehet találni.

A Magyar Minerva IV. kötete 1912-ben jelent meg, az 1909-es év adatait közli 1431-es szám alatt:

„1431. A Társaskör könyvtára. 1876-ban az egyesülettel egyidejűleg keletkezett. Állománya 1268 kötet, mely a társaskör helyiségében van elhelyezve. Olvasóterme és szakkatalógusa van. Kölcsönzés céljából a társaskör tagjai részére minden héten két napon át díjtalanul rendelkezésre áll. 1909-ben 110 olvasó 470 kötetet kölcsönzött ki. Könyvtáros: dr. Gózonny Aladár.”³⁷

A Magyar Minerva V. kötete 1905-ben jelent meg, az 1912-es év adatait tartalmazza, 826-os szám alatt:

„826. A Társaskör könyvtára. Keletkezett 1876-ban az egyesülettel egyidejűleg. Állománya 1300 kötet. Rendelkezésre áll a társaskör tagjai részére hetenként 2-szer. 1912-ben 70 olvasó 154 kötetet kölcsönzött. Könyvtáros: Emödy Géza.”³⁸

Meglepő, hogy három év alatt az olvasók és a kölcsönzött kötetek száma milyen nagy csökkenést mutatott. 40 olvasóval és 316 kölcsönzött kötetel kevesebb! Ez már jelzi a Társaskör működésének problémáit, amelynek következménye a megszűnés.

A könyvtár állományának alakulása az 1885-ös könyvjegyzék adataival kezdődően a következő:

Évszám	Kötetek száma	A könyvtáros neve
1885	778	Evell István
1898	1148	dr. Fábíán Zsigmond
1909	1268	dr. Gózonny Aladár
1912	1300	Emödy Géza

Az 1876-os évet jelölték meg az alapítás éveként. Ha az egyesület 1875-ben jött létre,³⁹ akkor vagy a tagok ajándékkönyvei, vagy már korábbi szerzeményezés képezhetette a könyvtár alapját, 9 év alatt 778 kötet szerzeményezése nagyon sok. Az is valószínű, hogy a Társaskör elődje, az 1867-ben alakult Társalgó Kör is már rendelkezhetett könyvtárral, ez szintén alapját képezhetette az állománynak.

Kerecsényi Edit tanulmánya szerint is eleinte ebben az egyesületben igen aktív kultúrélet folyt,⁴⁰ ám idő múltával „a Társaskör jelentősége csökkent, s a módosabb tagok közül a zsidók a Kaszinóba, a keresztények pedig a Polgári Egyletbe kérték felvételüket.”⁴¹

Végül a tagság száma oly mértékben csökkent, hogy a Társaskör 1917 ápr. 2-án tartott közgyűlésén elhatározta, hogy működését ideiglenesen megszünteti.

Ok: „a helyiség kibérelése, ennek felszerelése oly nagy kiadásokkal járt, hogy erre a hadikölcsön kötvények elértéktelenedése következtében semmi fedezete nem volt ... az összes tagok száma” 22-re csökkent.⁴²

Könyvtári felszerelésüket, 4 könyvszekrényt, 89I könyvet, a Budapesti Szemle évfolyamait, a Pallas Nagy Lexikon I–I6 kötetét, valamint katonai térképeket a Nagykanizsai Zrínyi Miklós Irodalmi és Művészeti Kör számára ajánlották fel.⁴³

A Társaskör, melynek még 1894-ben is több mint 400 tagja volt, 1917-ben működésképtelenné vált, megszűnt.

1870. Polgári Olvasókör (1926. Kiskanizsai Polgári Olvasókör)

Könyvtári élet a Polgári Olvasókörben

A Polgári Olvasókör könyveiről könyvjegyzék nem maradt fenn. A könyvtári élet az 1926. évi alapszabály adott pontjai és a jegyzőkönyvek feljegyzései alapján idézhető fel.⁴⁴

Az alapszabály a könyvtáros feladatkörét is meghatározta. „A kör könyvtárában levő könyvek és újságok, heti és napilapok az ő őrzése és számadása alatt állnak, melyeket térítvény ellenében a tagoknak kiadhat. A könyvtár állásáról, a könyvek állapotáról az év végén a választmányának beszámolni és jelentést tenni tartozik. A leltár szerint átvett könyvekért vagyonilag felelős.”⁴⁵

Már az előzőekben is volt szó arról, hogy a kör tagjai a megalakulást követően, már a második gyűlésük után megrendelték a Pesti Napló, a Hon, a Bolond Miska, a Kikeriki c. lapokat. A Néptanítók Lapját Hajgató Sándor, a Zala-Somogyi Közlöny Fleischaker Ádám tagok ajánlották fel a körnek.

A Polgári Olvasókör ünnepélyes felavatása után, a második negyedévben a tagság kérésére megrendelték a Vasárnapi Újság, a Politikai Újdonságok és a Szabad Magyarország című lapokat. A közgyűlés határozott, hogy a régebbi számok otthoni olvasásra kölcsönözhetőek. Vasárnap is nyitva tartották a könyvtárat, hogy az elfoglaltabbak is hozzáférjenek. Este 10 óráig állt a kör a tagok rendelkezésére.

Vásároltak egy könyvszekrényt is a könyvek, az újságok és a folyóiratok számára. A farsangi multságok bevételeit évről–évre a könyvállomány gyarapítására fordították.

A tehetősebb tagok könyveket adományoztak a kör számára. Perkó Péter tag az ajándékozás mellett a sérült könyvek köttetését is vállalta.

1890. október 19-től a jegyzői tisztet Herényi Pál tanító látta el, aki emellett gondozta a könyvtárat is, és egyre több tagot nyert meg az olvasás ügyének. Felolvasásokat tartott, kérte a tagok véleményét, beszélgetésekkel igyekezett hatni rájuk. Saját pénzén beköttette a sérült könyveket.

Gyakoribbá váltak a könyvismertetések és az ismeretterjesztő előadások is. Szmodics Ferenc tag a Megváltó c. könyvet ismertette és ajánlotta megvételét, elolvasását. A tagság megbízta a pénztárost, hogy vegye meg a könyvet a kör számára.

Tóth Lajos pénztáros „Az Új ércpénzről” szóló előadását a jegyzőkönyv cím szerint is megemlíti.

1894-ben tovább gazdagodott a könyvállomány. Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Herczeg Ferenc, Gárdonyi Géza, Benedek Elek, Verne Gyula, Beniczky Bajza Lenke műveit és más kevésbé ismert szerzők alkotásait vásárolták meg a könyvtár számára. A „Zala megye története” c. helytörténeti témájú kiadvány is szerepel az új szerzeményezésben.

Mivel egyre gyakoribbá vált a tagok késése, a kölcsönzési időt három hétről egy hónapra emelték, s bevezették az 50 krajcár késedelmi díjat. Az elveszett könyvek árát ki kellett fizetni. Mindez, és még a felmerülő problémák is azt bizonyították, hogy nőtt az olvasóköri tagok olvasási kedve.

Az ünnepségek és a szórakoztató multságok mellett tovább folytatódtak a szakmai előadások és a felolvasások. Beck Miksa „Egy volt 48-as honvéd naplója” c. művét olvasta fel, amely a külfországból a haza védelmére siető honvédek áldozatvállalását, viszontagságait, megpróbáltatásait mutatta be. Ezt követően olvasásra és megvételre ajánlotta.

1902-ben megalakult az Ifjúsági Egyesület. Az olvasókör támogatta ifjabb társ-egyesületét.

1903-ban már 350 taggal működtek. Az új tagfelvételnélkor a tiszta múlt és a pontos tagdíjfizetés volt a követelmény. Kétszeresére emelték a termék bérbeadási díját is. Kénytelenek voltak, mert önerőből kellett fenntartani a házat.

Az év őszén nyugállományba vonult Herényi Pál tanító, aki oly lelkesen vezette és gondozta a kör könyvtárát. Búcsúbeszédében felhívta a figyelmet arra, hogy a „szórakozás mellett az olvasástól is csiszolódjának a kiskanizsai elmék.” Gondolkodni tanította az embereket, arra, hogy eligazodjanak az élet küzdelmeiben, hogy műveltebbekké váljanak, legyen egészséges öntudatuk. Hivatása volt a munkaszeretet, méltó folytatója Hajgató Sándor munkájának.

1905-től folytatódtak a Herényi Pál idejében rendszeressé vált előadások, felolvasások, könyvismertetések. A hallgatóságot elsősorban az útleírások, a történelmi témák, és a szabadságharcot felidéző események érdekelték leginkább. A felolvasások, ismertetések utáni beszélgetések során a kérdésekre hozzáértő szakemberek válaszoltak.

A kör adóssága csak lassan apadt, de mert nőtt a bevétel, ismét nagyobb összeget fordítottak könyvtárfejlesztésre. A régi szekrény már megtelt könyvekkel, újról kellett gondoskodni. Ezért felvették a kapcsolatot a Dunántúli Közművelődési Egyesülettel. 1909-ben szekrényt és 500 korona értékű könyvet kaptak ajándékba.⁴⁶ A nagykanizsai Segédegylet Szövetkezet 75 koronás adományát is könyvvásárlásra fordították. Dobos Márton tag 7 könyvet ajándékozott a könyvtárnak.

1912-ben megkezdődtek a műkedvelő előadások. A Katalin bálon előadták az „Ő jön” című színdarabot. Az olvasóköri tagokon kívül az Ifjúsági Egyesület fiataljai is szerepeltek.

1913-ban a Képes hetilap évente 12 ingyen könyvet ajándékozott az előfizetőknek, így ezzel is gyarapodott az állomány. Ebben az időszakban évente 20 koronát fordítottak könyvbeszerzésre. Jókai Mór, Gárdonyi Géza és Herczeg Ferenc könyveit nagyobb példányszámban is megvásárolták.

1914-ben több olvasóköri tagnak is be kellett vonulnia katonának. Amikor katonaság érkezett a városba, az épületet át kellett engedni. Kibérelték Plánder József házat. 1915-ben Anek József díjmentesen felajánlotta saját otthonát a körnek, sőt kifizette a kör 7500 korona adósságát is a Délzalai Takarékpénztárnak, amit az Olvasókör számára kamatmentes kölcsönként ajánlott fel. Közben romlott a pénz értéke, ezzel arányosan nőtt a tagsági díj: 1920-ban 10 korona (majd 40, 60, 100 és 1000), 1925-ben 32.000 korona, a beiratkozási díj pedig 5.000 korona. Az Ifjúsági Egyesület tagjai, mint leendő olvasóköri tagok, szintén tagdíjat fizettek.

Egy-egy rendezvény belépődíja ekkor 1000 koronába került. 150.000 korona volt éves szinten a bevétel. A tűzifa magas ára miatt a mindennapos nyitvatartást szüneteltették, a tagság csak vasárnap látogathatta a kör helyiségeit. A hírlapok közül csak a Zalai Közlönyt, a Budapesti Hírlapot és a Népújságot rendelték meg.

1925-ben az elhunyt Steszlin Ferenc helyett Plander Györgyöt választották meg elnöknek. A kulturális élet irányításában rajta kívül Papp Péter pénztárosnak, dr. Fülöp György ügyvédnek és Kovács Illés tanítónak volt jelentős szerepe. Imrei László lett a könyvtáros.

A könyvek vásárlása eddig a jegyző feladatai közé tartozott, de az egyre gazdagodó állomány gondozása külön könyvtárost igényelt, akinek szükség esetén az olvasókör mindenkori alkalmazottja segített.

A színjátszók csoportja Tóth Ede „A falu rossza” című művét éveken át többször is sikerrel adta elő, Plánder Boldizsár helybeli tanító rendezésében. Mivel nem volt színpad, iskolai dobogókat helyeztek egymásra, azokat leterítették, s úgy adták elő. A jelmezeket és díszleteket akkor még más egyesületektől kérték kölcsön.

A tagok száma ekkor már meghaladta a 400 főt. A tagsági díj 2 pengő volt, a beiratkozás pedig 50 fillér.

A Budapesti Hírlap és a Zalai Közlöny mellett járatták a Nemzeti Újságot és az Új Időket. A régebbi számokat továbbra is kölcsönözhatték. A könyvek kölcsönzési idejét 2 hétre rövidítették.

1927-től rendszeresen tartottak ismeretterjesztő előadásokat is. Arra törekedtek, hogy a földművelő és az iparos embereket érdeklő kérdésekről szóljanak.

Nagy sikere volt a növénytermesztésről, az állattenyésztésről, az állategészségügyről és az erdészetről tartott ismertetéseknél.

Az egyik előadó, Kellermann Ferenc a könyvtár számára a következő könyveket adományozta: Utazás a rejtelmes Tibetbe, A hallgatás völgye, Zárt ajtók mögött, A Föld Östörténete, s a Tolnay Világlexikon I. kötetét. Kedvező áron megvásároltak egy 66 kötetes magánkönyvtári anyagot is. Barbarits Lajos, a Zalai Közlöny főszerkesztője különböző szaklapokat ajánlott fel a körnek, díjtanul.

1929-ben Anek József lett az elnök, aki már korábban is sokat tett az Olvasókörért.

Az 1929–33 közötti válság érezte hatását. Egyre többen tartoztak már a tagdíjjal, visszamenőleg is. Végül 79 polgárt töröltek a tartozások miatt a tagok sorából. Bevezették a pénzért történő könyvkölcsönzést, amit hamarosan vissza is vontak, mert a könyvolvasás csökkenéséhez vezetett.

1935-ben Anek József lemondott elnöki tisztségéről. A tagság Baj Picz Györgyöt választotta meg elnöknek. A tél során a Keszthelyi Gazdasági Akadémia egyik tanára tartott előadásokat a gazdáknak.

1936-ban ismét új elnököt választottak, Anek Györgyöt. A tagok létszáma ekkor 330, ami 1940-re 376-ra nőtt.

Megrendelték a Magyar Futár c. képes folyóiratot és a Borászati szaklapot is.

A könyvtár részére Papp Péter 20 könyvet adományozott, a pénztárnok pedig egy pénzszekrényt. A könyvtár féltve őrzött kincse lett Barbarits Lajos 1929-es kiadású Nagykanizsa c. monográfiája, amelyben több részben Kiskanizsa is szerepel. Önálló fejezetként is: Kiskanizsa az etnográfia tükrében. Ezt a részt N. Szabó Gyula néprajzkutató írta saját gyűjtése alapján. A Nagykanizsa egyesületei cím alatt pedig róluk is szólt a szerkesztő. Méltatta a Kiskanizsai Polgári Olvasókör jelentőségét, szólt a gyönyörű emeletes színházról, hangsúlyozta az intenzív kultúrélet fontosságát.

Csak elképzelni lehet, mit érezhettek ezek az egyszerű emberek, amikor a könyvtárakban egy olyan könyvet tudhattak a magukénak, ami róluk is szólt!

Jegyzetek

¹ Magyar Minerva: A magyarországi múzeumok és könyvtárak címkönyve. II. 1901-1902. Bp. Athenaeum, 1902. 315. p.

² Kerecsényi Edit : Nagykanizsa társadalma és egyleti élete 1900 táján. In : Zalai Gyűjtemény 21. sz. Zalaegerszeg, Zala Megyei Levéltár, 1985. 110. p.

³ A Nagykanizsai Polgári Egylet alapszabályai 1928. Nagykanizsa, Thúry György Múzeum (a továbbiakban TGYM) K. III2. sz. 15. p.

⁴ I. m. 12. p.

⁵ A Nagykanizsai Polgári Egylet könyvtárának jegyzéke. Nagykanizsa, 1913. TGYM K. Ltsz.sz.n.

⁶ I. m. 5. p.

⁷ Uo.

⁸ Uo.

⁹ Kerecsényi Edit i. m. 110. p.

¹⁰ Fülöp Géza: A magyar olvasóközönség a felvilágosodás idején és a reformkorban. Irodalomtörténeti Könyvtár 33. Bp. Akadémiai Kiadó, 1978. 115. p.

¹¹ A Hódmezővásárhelyi Kör tagjai az évi 5 Ft tagdíj mellett évente 20 Ft könyvtárgyarapítási díjat is fizettek. „A kör elsődrendű céljának (...) a művelődést tekintették”. Hajdú Géza: Vásárhelyi egyletek és könyvtárak. 1828–1944. Szeged, 1977. 45. p.

¹² A Nagykanizsai Polgári Egylet könyvtárának jegyzéke. i. m. 5. p.

¹³ Uo.

¹⁴ György Aladár: Magyarország Köz- és Magánkönyvtárai 1885-ben. Bp. Országos Statisztikai Hivatal, 1886. 352-353. p.

¹⁵ Bentzik Ferenc: A Nagy-Kanizsai Polgári Egylet története 1836–1886-ig Nagykanizsa, 1886. 9. p. TGYM K. 1208.

¹⁶ A Nagykanizsai Polgári Egylet könyvtárának jegyzéke. i. m. 5.p.

¹⁷ Hajdú Géza: Vásárhelyi... I. m. 160-163. p.

¹⁸ A Nagykanizsai Polgári Egylet könyvtárának jegyzéke. i. m. 38-41. p.

¹⁹ Kerecsényi Edit i. m. 110. p.

²⁰ A Nagykanizsai Polgári Egylet könyvtárának jegyzéke. i. m. 5. p.

²¹ Uo.

²² Barbarits Lajos: Nagykanizsa. Monográfia. Bp. Magyar Városok Monográfiája Kiadóhivatala, 1929. 366. p.

²³ A Nagy-Kanizsai Társaskör könyvtári szabályzata és könyvjegyzéke. Nagykanizsa, 1885. TGYM K. 1203. sz.

A Nagy-Kanizsai Társaskör könyvtári szabályzata és könyvjegyzéke Nagykanizsa, 1898. TGYM K. I202. sz. (a továbbiakban letéti jelzettel jelezve)

²⁴ A Nagy-Kanizsai Társaskör alapszabályai, é.n. TGYM A. 576-69. (a továbbiakban letéti jelzettel jelezve)

²⁵ I. m. 10. p.

²⁶ Magyar Minerva: A magyarországi múzeumok és könyvtárak címkönyve. IV. 1904-1911. Bp. Athenaeum, 1912. 517. p.

²⁷ TGYM K. I202. 3. p.

²⁸ TGYM A. 576-69. 10. p.

²⁹ I. m. 9. p.

³⁰ I. m. 8. p.

³¹ TGYM K. I202. 3-4. p.

³² I. m. 3. p.

³³ I. m. 4. p.

³⁴ Uo.

³⁵ Uo.

³⁶ I. m. 23. p.

³⁷ Magyar Minerva IV... i. m. 517. p.

³⁸ Magyar Minerva: A magyarországi múzeumok és könyvtárak címkönyve. V. 1912-1913. Bp. Athenaeum, 1915. 422. p.

³⁹ Megj.: 1875-ben még nem volt engedélyük a minisztériumtól.

⁴⁰ Kerecsényi Edit i. m. III. p.

⁴¹ Uo.

⁴² A Társaskör feloszlata. Zalaegerszeg, Zala Megyei Levéltár, 3574.sz. letét. I-2. p.

⁴³ Uo.

⁴⁴ A Kiskanizsai Polgári Olvasókör [III.] jegyzőkönyve 1928[-1936.] TGYMTört. dok. tár 72.376.3.

A Kiskanizsai Polgári Olvasókör [IV.] jegyzőkönyve 1936[-1948.] TGYMTört. dok. tár 72.382.I.

⁴⁵ A Kiskanizsai Polgári Olvasókör alapszabályai 1927. TGYM K. III3.sz. 17. p.

⁴⁶ Juhász Imréné: A Kiskanizsai Polgári Olvasókör története 1949. Szakdolgozat. 1975. TGYM A. 951-75. 24. p.

A nagykanizsai Halis István Városi Könyvtárról

Az 1971-ben csaknem 20 éves könyvtár vezetője a helyben megjelenő Tanácsi Híradó 1972. évi I. számában a 11-15. oldalakon nagyobb lélegzetű írást tett közzé az intézmény szervezeti átalakulása alkalmából az akkori helyzetről, folyamatokról.

A részletekből ambiciózus könyvtári gondolkodás rajzolódik ki.

Az írásban közölt összegek értékeléséhez két segítő adatot ismertettünk. 1971-ben az összevont intézményben 7650 könyvtári egységgel gyarapodtunk 273 e Ft értékben, ami azt jelenti, hogy a könyvek átlagára nem érte el a 40 Ft-ot. Az akkor harmadik éve felsőfokú könyvtáros végzettséggel dolgozó egyik munkatársunk a 12 hónapban összesen 21 e Ft fizetést kapott.

Kiss Tivadar

A Nagykanizsai Városi-Járási Könyvtár 1971. évi munkája, a közművelődési könyvtári ellátás helyzete s fejlődése városunkban

Szöveg 1972-ből

A Nagykanizsai Városi-Járási Könyvtár január 1-i hatállyal, a Megyei Tanács V. B. 149/1971. számú határozata értelmében a Járási Hivataltól átkerült a Városi Tanács fenntartásába. Ez alkalommal aktuálisnak látszik, hogy bemutassuk az intézmény tevékenységét, fejlődését, és ismertessük a fejlesztésével kapcsolatos terveket.

A könyvtár fő tevékenységi köre eddig is Nagykanizsa város könyvtári ellátása volt, ezért a Városi Tanács mindig figyelemmel kísérte munkáját, s fejlesztési alapjából egy évtized óta rendszeresen támogatásban részesítette.

A városi tanácstól az intézmény tíz év alatt összesen félmillió Ft támogatást kapott gyűjteményének fejlesztésére, továbbá százezer Ft-ot berendezésének kiegészítésére.

Ez a rendszeres támogatás tette lehetővé, hogy a könyvtár fokozatosan felzárkózzon a városi könyvtárak szintjéhez, s gyűjtőkori tevékenységét kiszélesítve, újabb fejlődési szakaszát is megalapozza.

A Városi-Járási Könyvtár 725 ezer Ft-os költségvetéssel került a Városi Tanács fenntartásába, s ez a költségvetési előirányzat fedezi hálózati munkáját is. Összesen 74 községi könyvtár szakmai irányítását végzi, s közülük 24 kisebb intézmény közvetlen ellátási körébe tartozik, amíg a kialakuló községi körzeti könyvtárak az utóbbi feladatkörét fokozatosan át nem veszik.

A fiókkönyvtárak fenntartója eddig is a Városi Tanács volt. A múlt évben a fiókhálózat 140 ezer Ft költségvetési előirányzathból gazdálkodott.

A fiókok a központi intézménnyel most szervezetenként is egységet alkotnak, így költségvetésük összevonása is megtörténhetett.

A fiókkönyvtárak a központi intézmény alapszolgáltatási körét bővítve, a tömeges, napi könyvtári igények kielégítésére hivatottak a városközponttól távol eső, nagyobb népességszámú városrészekben. Munkájukat ezért a központi intézménnyel együtt mutatjuk be.

A múlt évben a lakosság 15 %-a látogatta a könyvtárhálózatot.

Közoktatásügyünk korszerűsödésének egyik legfontosabb előfeltétele éppen a korszerű könyvtári szolgáltatások igénybevételének lehetősége. Néhány év múlva ezért gyakorlatilag minden középiskolás tanuló rákényszerül az ismeretek teljes körét átfogó központi könyvtárunk használatára. A felsőoktatási intézmények levelező hallgatói a Városi-Járási Könyvtár nélkül ma képtelenek lennének tanulmányaikat folytatni, de a gyakorlati szakemberek és az oktatásügy területén dolgozók életében is mind szorosabb kapcsolatba kerül a könyvtár a munkahellyel, a napi munkavégzéssel. A megváltozott igények elsősorban a fiatal korosztályoknál éreztetik hatásukat.

Az általános művelődési körben jelentkező igényeket tekintve az olvasási kultúra kiteljesedését legerősebben befolyásoló tényező a fiatalabb korosztályoknál a magasabb iskolai végzettségűek állandóan növekvő aránya. A magasabb iskolai végzettségűek és magasabb szakképzettségű fiatalok száma az évtized végéig az eddiginél sokkal nagyobb arányban növekszik, mivel középiskolai és felsőfokú oktatásunk folyamatos kiszélesedése sajátos demográfiai viszonyok között, az érintett korosztályokhoz tartozó népesség erőteljes csökkenésével párhuzamosan megy végbe.

A kulturális hagyományokban gazdag városokban is maradnak és képződnek olyan szociokulturális rétegek, melyeknek a kulturális áramkörbe való bekapcsolása még hosszú ideig külön feladatként képez. A faluról városba áttelepült, modern lakásba költöző munkás művelődési feltételei ugrásszerűen megjavulnak, ugyanakkor a kiszakadás az eredeti szociokulturális talajból elidegenedett szituációt hoz létre, melyet nem mindig old fel a munkahelyi vagy lakóhelyi közösség, s ez megteremti az antikulturális hatások talaját is. Ha még azt is figyelembe vesszük, hogy a városok új lakótelepei sokkal inkább az „alvó város”, mint a nyugodt pihenést biztosító városövezet szerepét töltik be, mert – sajátos szigetet képezve – már félig kiszakadtak a város kulturális vonzasköréből is, anélkül, hogy belső kulturális mozgásuk lenne, – nincs jogunk kételkedni a felmérés adataiban, hiszen az itt lakók többsége vidékről betelepült munkás.

A közművelődési intézményeket az új lakótelepeken egyedül a városi fiókkönyvtár tudja képviselni, mert ez az intézménytípus alkalmas arra, hogy szolgáltatásait színvonalbeli törés nélkül, mégis a legkisebb anyagi ráfordítás árán vigye közelebb a

lakóhelyhez, hogy kedvező működési feltételei esetén valóban a lakosság kulturális otthonává váljon, s az emberek közötti kapcsolatok kialakulását is elősegítse.

Az ifjúság kulturális érdeklődésének formálásában az iskola mellett napjainkban is a legfontosabb kultúráközvetítő a család, a szűkebb társadalmi környezet.

A felnővekvő nemzedék egy igen számottevő része úgy teszi meg első lépéseit a szellemi kultúra elsajátításának a jövő szempontjából sorsdöntő folyamatában, hogy nem részeseül olyan családi-környezeti ösztönzésekben, melyek arányban lennének a gyorsan fokozódó, társadalmi méretű műveltségbeli követelményekkel. Az iskolai és általános művelődésszociológiai vizsgálatok egész sorozata bizonyítja, hogy az előnytelen kulturális miliőből származók a művelődés legkülönbözőbb területein messze lemaradnak az előnyösebb helyzetből induló fiatalokhoz képest.

Anélkül, hogy a könyvtárat a többi kultúráközvetítő rovására fontosságban közvetlenül a család és iskola mellé állítanánk (bár a permanens művelődés és az „információrobbanás” távlatai a jövőben különleges helyet jelölnek ki számára), külön hangsúlyoznunk kell azt a nagyon jelentős kiegyenlítő szerepét, melyet azáltal képes betölteni, hogy elvileg ugyanazt a művelődési színvonalat nyújthatja mindenki számára. A család-iskola-könyvtár viszonylatában éppen a könyvtárra hárul az a feladat, hogy az iskoláskorban és azt követően is a könyvkultúra szempontjából pótolja a családi környezet kulturális ösztönzését.

Hálózatfejlesztés

Az eredeti tervek szerint a Városi-Járási Könyvtár is a felépülő új művelődési házban nyert volna elhelyezést, 1400 m² alapterületen. Az 1966-ban elkészült tervet azért kifogásoltuk, mert a könyvtár olvasószolgálati terének erős tagoltsága miatt a hasznosítható alapterület mintegy 300 m²-rel csökkent volna, másrészt a különböző szolgálati helyiségek funkcionális csatlakozásának hiánya nagyon megnehezítette volna a könyvtár használatát. A Végrehajtó Bizottság ezért előnyösebbnek tartotta – a könyvtár hosszabb távú fejlődését is figyelembe véve – a művelődési ház jelenlegi épületében történő elhelyezését.

A könyvtár jól tudja hasznosítani a jelenlegi művelődési ház magas belső tereit, s bár a művelődési ház alapterülete csak 1100 m², a hasznos alapterület a nagyterem galériájának szélesítésével lényegesen megnövelhető.

A művelődési ház emeleti szintje szinte maximálisan megfelel az olvasószolgálat telepítési modelljének, csak a mindössze 280 m² alapterületű „nagyterem” befogadóképességét kell az említett módon növelni. Ide települne a szabadpolicos könyvkiválasztó övezet, s a hozzá csatlakozó helyiségekben szakosított olvasótermi

szolgáltatásokat tudnánk biztosítani, a korszerű könyvtártelepítés kívánalmainak megfelelően.

Az épület földszintjére a gyermekkönyvtár, a zenei részleg, a könyvtár előadóterme és a szolgálati helyiségek települnek.

Könyvtárhálózatunknak 1975-re több mint 8 ezer olvasó kiszolgálására kell felkészülnie. Az olvasótáborból 2000–2500 olvasót a fiókkönyvtáraknak kell ellátni. Ezért nagyon fontos, hogy néhány éven belül a kiskanizsai és a Bolgár Hadsereg úti fiókok végleges elhelyezése is megoldódjon.

Városunkat gazdag kulturális hagyományai és jelenlegi kulturális szerepköre egyaránt kötelezik közművelődési intézményhálózatának mielőbbi kiépítésére. A város részleges felsőfokú központi szerepkörének megfelelően, a Városi-Járasi Könyvtárnak a későbbiekben a megyei könyvtárakkal egyenrangú, felsőfokú közművelődési könyvtári ellátást kell biztosítania a város és vonzáskörzete, mintegy 120–150 000 főnyi népesség részére, a vonatkozó hálózatfejlesztési irányelvek szerint.

Az Összefogás a könyvtárakért mozgalom induló évében, 1995. október 20-án a Kanizsa c. hetilap kérésünkre több könyvtári témájú írást is közölt. A könyvtári tevékenységet sokoldalúan bemutató könyvtáros szerzőgárda mellett egy „civil” is megjelent. Ez a kedves olvasónk igazi olvasmányélményt nyújtó szellemes, kedvesen csipkelődő írásával ma is mosolyt varázsol az arcunkra. Címe nem elírás, hanem utalás a kanizsai könyvtár történetének fontos alakjára, az előző szemelvény írójára.

Andrasek Tibor
Bevezetés a témavázlat előszavához
Olvasói KISSlexikon
Szöveg 1995-ből

A könyvtár a térnek azon, polcokkal körülhatárolt része, amely könyvek tárolására szolgál. A művelt olvasónak e meghatározás nyilván nem mond semmi újat, hiszen tudjuk, hogy a magtárban magot tárolnak, a lomtárban lomot, a hombárban pedig hom van, bár erről sajnos még nem sikerült kideríteni, hogy micsoda. A könyvtár három fő alkotórészből áll, úgymint könyv, katalógus és könyvtáros.

A könyv, mint velünk évezredek óta együtt élő állatfajta, a folyamatos háziásítás során egyre inkább az emberhez hasonult, van neki feje, talpa, sőt gerince is, ami már igazán túlzás, mert az emberek jó részéről ugyanez nem mondható el. Van neki ezenkívül két füle is, az egyiket számárfülnek hívják, viszonzásul azért, mert a számár

fülét nem hívják könyvfülnek, a másik egy olyan papír izé, aminek részletezésére a későbbiekben visszatérünk.

A könyv alapján véve szelíd békés jószág, gazdáját sosem támadja meg, kivéve a desztillált v. tömény könyvet (77 híres, 100 híres stb.), melyet az különböztet meg a tömény szesztől, hogy ezt nem tilos reklámozni. Rendszeres fogyasztása agyszugort okoz. (lásd: desztilláció, jövedéki törvény, NAT).

A könyvnek a felsoroltakon kívül még kötése is van, ami nem azt jelenti, hogy pl. egy öreg Homérosz fóliáns unalmában pulóvert kötöget, hanem azt, hogy a fedelek közé dekorációs és térkitöltő céllal berakott papírokat enyvezik, varrják, kapcsolják abból a célból, hogy a helyükön sneidigül, strammul, netten megálljanak, majd az egészet bőrbre vagy vászonba becsomagolják. Vannak persze könyvek, akiknek erre a cécóra nem futja, ezért fogják magukat és egyszerű puha fedélben, fűzve jelennek meg, ami mégiscsak illetlenség. A puhafedelű könyv nyomdai melléktermék, lapjait csak az üzleti érdek és némi enyv tartja össze.

A könyvben található még fogpiszkáló, römikártya, stb., ezeket összefoglaló néven könyvjelzőknek nevezzük. Mesélnek egy példányról, amiben állítólag egy szelet parizert találtak, ami nem nagy kunszt, sőt egyáltalán nem kunszt, hisz az ókori tekercsekbe kényelmesen bele lehet csomagolni akár egy egész rúd szalámit is, ami azt bizonyítja, hogy a könyv jelenlegi formája még messze van a tökéletestől.

Mint említettük, a könyvtári könyvben van egy papír izé is, amit fülnek nevezünk. Vagy azért, mert nem rá nyomják a fülszöveget, vagy alakja miatt, ami hasonlít a barátfüléhez, amibe baracklevárt tesznek, sőt a könyvbarátfüléhez, amibe viszont bogarat tesznek, hogy a könyvkiadás így, meg a könyvkiadás úgy, hogy haldoklik, meg ellenkezőleg. Persze svindli az egész, mert mindenki tudja, hogy áll a dolog. Könyvkiadás az, ha veszek egy könyvet. Ha keveset veszek, csökken a könyvkiadás.

A könyvnek hasznosítási szempontból két fajtája ismert, úgymint könyvtári könyv és házikönyv. A könyvtári könyv, mint rideg, gazdátlan jószág, nem sokra használható, az ember vagy elolvassa, vagy hivatkozik rá és kész. Ellenben a házikönyv mindenféle érdekes kunsztra betanítható, jó szabadísznek, lehet vele dicsekedni, a billegő asztal lábának alátámasztására pedig kiváltképpen alkalmas, mivel puha bőrkötése nem sérti fel a méregdrágán vásárolt neobarokk bútor érzékeny lakkrétegét. (A jóval nagyobb becsben tartott házimacska erre már csak azért sem alkalmas, mert prűszköl, fúj, harap és vernyákol, tehát, ha a kedves olvasó valahol macskát lát az asztal lába alatt, biztos lehet benne, vagy dőglött, vagy pénzért csinálja.)

A katalógus keletkezése a könyvben található cédulákra vezethető vissza. A fiatal cédula – piciny fecni korától – békésen lapul anyja (a könyv) tasakjában, majd felcseperedvén, elhagyja őt (lásd fiahordó erszényesek, pénztelenség). Ekkortól

szokták kartonnak is nevezni. Az elbitangolt kartont – melyen minden rajta van a könyvről, csak az nem, hogy miről szól, és érdemes-e elolvasni – külön erre a célra kiképzett (lásd kartonátor v. kartonász) személyzet becserkészi, elfogja, és minden bírói eljárás mellőzésével különböző címkéjű faládákba bezárja. Ezek együttesét nevezik katalógusnak.

A katalógus használatának elfogadott módszere a következő. Kezdőknél: a) kitorászunk a kartonok között, b) megkérdézzük a könyvtárost. Haladók és egészen profik az a) mozzanatot általában kihagyják.

Amiben minden szaktekintély egyetért: a KÖNYVTÁROS NEM SZÜLETIK, HANEM ELFAJUL. Zsenge, még fejletlen egyedeit meg sem lehet különböztetni pajtasaitól. Pszichológiai reakciói normálisak, devianciára nem hajlamos, ha megkérdézzük: „hé kölyök mi akarsz lenni?“, a szokásos egyszerű, naiv gyermeki lélekre valló feleletet adja: bankfiú, ukrán maffiózó, vagy milliárdos birkapasztor.

Növekedvén egyre jobban elhatalmasodik rajta beteges irtózása mindenféle könyvektől, ami felnőtt korára odáig fajul, hogy munkahelyén, a könyvtárban sem túri meg maga körül a könyveket, ezért aztán meglesi a könyvtárban pihenési vagy egyéb ártalmatlan céllal hébe-hóba bevetődött, gyanútlan idegent, (lásd olvasó), majd egy óvatlan pillanatban galádul elcsalja valami sötét zugba, és a mindig hóna alatt hordozott könyvekből a rémült és ellenállásra képtelen olvasó kezébe nyom egy-egy példányt, mintegy kényszerítve őt, hogy vigye azt haza. Teszi mindezt abban a reményben, hogy előbb-utóbb az összes könyvtől megszabadul. A szerencsétlen, lelke mélyéig feldúlt olvasó ezek után nem tehet egyebet, minthogy furfangosan kifigyeli, mikor nincs a közalkalmazott a helyén, és orvul, lapítva az éj közepén visszacsempészi azokat (lásd: állománygyarapítás). Így a könyv is megmarad és a könyvtáros is jóllakik, mert nyugdíjazásáig van munkahelye.

Nyugdíjas állapotában a könyvtáros mint szőlőművelő fordul elő. Ilyenkor kísértetiesen hasonlít egy olyan öreg paraszthoz, aki éppen egy nyugdíjas könyvtárost próbál utánozni. Ez az utánzási mánia átterjed aztán a szőlőre is, de ne olyat tessék gondolni, hogy teszem azt a könyvtárosnak lesárgulnak a levelei, vagy a szőlőtöke pipára gyűjt, hanem ahogy az aszú szőlő érik és egyre ráncosabb, szürkébb és édesebb lesz, úgy lesz a könyvtáros is mind szürkébb, ráncosabb és keserűbb, amiben a jelenlegi helyzet ismeretében tökéletesen igaza van.

A könyvtár zenei gyűjteménye gazdagságával, sokoldalú feldolgozottságával már az 1980-as évektől kitűnt a részlegek közül, élénk érdeklődést kiváltva a szakma és a város kulturális élete részéről. Egyúttal ennek a részlegnek a fejlődésén volt követhető leginkább a könyvtári technika fejlődése a számítógépesítés előtti korszakokban, hiszen az 1960-as évektől kezdve egyre gyorsuló ütemben változott az audovizuális technika.

Kocsis Katalin, a Halis István Városi Könyvtár zenei könyvtárosa 1983-ban a Hálózatok, A Zala megyei művelődési otthonok és könyvtárak tájékoztatója 1983/2-es számában (3-12. oldal) írta meg dolgozatát az akkor járási székhely Nagykanizsa Városi-Járási Könyvtárának Sugár úti épületében működő zenei szolgáltatásairól.

A leírás érzékletes képet ad a „bakelit lemez” korszakának (az 1980-as évek eleje) könyvtári „csúcstechnikájáról”. A tárgyak többsége ma már az új könyvtárépület Wlassics Gyula helyismereti olvasótermének „könyvtármúzeumában” látható. Ma a zenei gyűjtemény helyben hallgatását az egész épületben szabadon hordozható CD-lejátszókkal kínáljuk. A régebbi hanghordozó, a bakelit lemez használata jelentősen visszaszorult.

Az írásban említett katalógusok ma is jó segédeszközök, azonban a feltárás, illetve a keresés ma integrált könyvtári rendszerünkben, a Textlibben történik. A zenei tájékoztató eszközök egy része ma már elérhető a könyvtár weblapján is.

Kocsis Katalin

Zenei szolgáltatások a nagykanizsai Városi-Járási Könyvtárban

Szöveg 1983-ból

1979 áprilisában nyílt meg a Városi Könyvtár zenei részlege, csatlakozva a hazai zenei könyvtárügy egyre intenzívebbé váló fejlődéséhez.

A zenei részleg a könyvtár földszintjén egy 190 m²-es teremben kapott helyet. A terem nagysága és a felnőtt olvasószolgálati terek már akkor meglévő túlszűfoltlaga tette indokolttá, hogy a zenei könyvtár egyúttal képzőművészeti olvasóteremként is működjék, sőt, itt helyezték el a prézensz szépirodalmi könyvvállományt is; ez év júliusától pedig a folyóiratok friss számai is a zenei részlegben olvashatók, így a terem többfunkciójú. Írásomban azonban csak a zenei könyvtári szolgáltatásokat vizsgálom.

A zenei könyvtár célja a zenei, irodalmi ízlés fejlesztése, a művészeti ismeretek gyarapítása.

A zenei könyvtár technikai berendezése: hat Akai lemezjátszó segítségével egyszerre tizenhat fő tud lemezt hallgatni fülhallgatóval. Ez azt jelenti, hogy ugyanazt a lemezt egyszerre többen is, maximum hatan hallgathatják. A technikai berendezéshez tartozik

még két Akai márkájú orsós magnetofon és egy ugyancsak Akai kazettás magnetofon. A magnetofonokat elsősorban átjátszások készítésére használjuk, de a kazettás magnetofont ki lehet vezérelni a lehallgatóhelyekre is. Egy Orister erősítő és két hangfal segítségével a terem hangosítható, így csoportos foglalkozásokon, rendezvényeken lemezzel és szalagról, illetve kazettáról is tudunk hangzó anyagot biztosítani.

A zenei könyvtár állománya helyben olvasható zenei könyvekből, zenei folyóiratokból és hangzó dokumentumokból áll. Ebben az évben megkezdjük a kották gyűjtését is.

Hanglemez-állományunknak kb. háromnegyed részét teszik ki a komolyzenei felvételek. Megvásárolunk valamennyi Magyarországon megjelenő művészlemez, s a hozzáférhető külföldi lemezekből is bő választékot. Beszerezzük a zenetörténet fejlődésében bemutató klasszikus alkotásokat. Elsődleges célunk az alapművek beszerzése, de mivel klasszikus alkotásokból már megfelelőnek mondható a választék, kevésbé ismert műveket is gyűjtünk. Sőt, az ismert művekből sok esetben többféle felvételünk is van, több kiváló előadóművész vagy zenekar előadásában, így mód nyílik ezek összevetésére (különösen, ha kottán is hozzáférhető a mű).

A komolyzenei lemezek szerzeményezésénél többfajta szempontra is kell ügyelnünk. Elsősorban a helyes belső arányokra kell törekednünk: pl. az egyes műfajok (opera, balett, oratórium, szimfonikus zene, kamarazene, szólóhangszerre írt művek) a zenetörténeti súlyuknak megfelelően kapjanak helyet az állományban. Figyelni kell az egyes országok zeneművészetét, törekszünk arra, hogy ne csak az ún. „zenei nagyhatalmak” nemzeti zenéit vásároljuk, hanem legyenek pl. cseh, angol vagy spanyol zeneszerzők is képviselve az állományban, természetesen itt is ügyelve a helyes arányokra.

A magyar művészlemezeken általában a legkiemelkedőbb mai magyar előadóművészekkel találkozhatunk, a külföldi hanglemezeket főleg abból a szempontból figyeljük, hogy korunk legnagyobb külföldi előadóművészeit és együtteseit is lehessen a zenei könyvtárban hallgatni. Egy-egy kimagasló előadóművész felvételét beszerezzük még akkor is, ha az általa előadott mű esetleg már más felvételen megtalálható állományunkban. Különös gondot fordítunk a sorozatok és az összkiadások folyamatos beszerzésére.

A népzenei hangfelvételek (magyar és más népek zenéje) esetében a feldolgozások mellett elsősorban eredeti népzenei felvételeket tartalmazó lemezeket igyekszünk beszerezni.

Megvásároljuk a hozzáférhető mozgalmi zenei hanglemezeket is: egyes nemzetek himnuszait, indulókat, mozgalmi dalokat. Ennek az állománycsoportnak különösen

nemzeti és mozgalmi ünnepek, évfordulók előtt van jelentős forgalma, nagyon sok intézmény kér ebből az anyagból átjátszást.

Vitatott kérdés, hogy a zenei könyvtárban legyenek-e, illetve milyen arányban és milyen műfajokban könnyűzenei felvételek. E tekintetben elég változatos a hazai zenei könyvtárak gyűjteménye. Mi erős válogatással, korlátozott mértékben vásárolunk könnyűzenét. Nem szerezzük be az éppen divatos popénekesek és együttesek felvételeit. Megvásároljuk viszont a magyar és a hozzáférhető külföldi jazz-lemezeket, szonfonfelvételeket, kiemelkedő együttesek és előadóművészek lemezeit (pl. Louis Armstrong, Ella Fitzgerald, Sammy Davies, Maurice Chevalier, Benkó Dixieland stb.), musicalrészleteket (My fair Lady, Kabaré, Kőműves Kelemen, Jézus Krisztus Szuperasztár stb.), filmzenéket, „örökzöld” slágereket, megzenésített verseket, klasszikus operettfelvételeket. Fő törekvésünk tehát, hogy könnyűzenéből csak az igazán igényes művekkel, illetve előadókkal találkozhasanak az érdeklődők.

A zenei hangfelvételek mellett beszerezzük a megjelenő irodalmi hangfelvételeket (mesék, versek, drámák), nyelvleckéket és az egyéb felvételeket (madárhangok, mozdonyhangok stb.) is.

A hanglemezek legnagyobb részét a Könyvtárellátó Hanglemezboltjától vásároljuk, de ezt kiegészítjük a Rózsavölgyi Zeneműboltban, vagy alkalmanként a Zenei Antikváriumban történő vásárlással.

Hangzó gyűjteményünket a rádió adásairól házilag készített magnófelvételekkel is gyarapítjuk. Elsősorban helyi vonatkozású adásokat rögzítünk, mint például a város amatőr művészeti csoportjainak rádiófelvételeit, a városról szóló riportműsorokat.

További tervünk az, hogy olyan rádióadásokat is rögzítsünk, melyek nem férhetők hozzá hanglemezen. Pl. gyerekek számára az elég szűkös meselemez választékot lehetne kiegészíteni, felnőttek számára rádiójátékokat, színházi közvetítéseket vagy zenei ismeretterjesztő előadásokat. Ez a módszer a hangzó anyag gyarapításának szinte kimeríthetetlen forrása lenne.

Az állomány feltárása:

A hangfelvételekről szerzői betűrendes, címszó, előadói és szakkatalógus tájékoztat.

A szerzői betűrendes katalógusban a zeneszerző, szövegíró, költő, író, hangszerelő, átdolgozó, fordító, szerkesztő és egyéb szellemi közreműködő oldaláról lehet tájékozódni. A címszókatalógus a zenemű vagy irodalmi mű címe, eredeti címe, ragadványneve vagy szövegkezdetek alapján igazít el. Az előadói katalógus a karmesterek, hangszeres előadóművészek, énekesek, énekkarok, zenekarok, színművészek és egyéb előadók betűrendjében tartalmazza a dokumentumok leírásait.

Az ETO rendszerű szakkatalógus két fő szempontból igazít el a hangzó dokumentumok között: műfaj (színpadi zene, egyházi zene, vokális zene, hangszeres zene stb. és ezek alcsoportjai) és előadó-apparátus (pl. vegyes karra írt művek, hegedűművek zongorakísérettel stb.) alapján.

Építjük még a hangfelvételek sorozati katalógusát és borítócím katalógusát.

A gyors tájékozódáshoz és tájékoztatáshoz az 1980 végéig beszerzett hanglemezeinkből kötetkatalógust állítottunk össze, amely műfajonként (komolyzene, népzene, mozgalmi zene, könnyűzene, irodalmi lemezek, nyelvleckék), azon belül pedig betűrendben tartalmazza a lemezeken található művek szerzőit, címét és helyrajzi számát. Az 1980 után vásárolt hangfelvételekről ugyanilyen rendszerű rövidített leírású cédulakatalógus tájékoztat.

A zenei részleg szolgáltatásait minden olyan felnőtt és gyermek igénybe veheti, aki beiratkozott olvasója a Városi Könyvtárnak. A zenei könyvtárba külön nem kell beiratkozni.

A zenei könyveket és a folyóiratok legfrissebb számait szabadpolcon helyeztük el, a hanglemezekről viszont a katalógusokból lehet tájékozódni. Az olvasó vagy a katalógusból választja ki a meghallgatni kívánt lemezt, vagy az ajánló polcokról, illetve a könyvtáros ajánlására választ. A kiválasztott művet az olvasó fejhallgatón keresztül hallgathatja. Jelenleg a gyerekek a felnőtt olvasókkal egyidőben vehetik igénybe szolgáltatásainkat.

Olvasószolgálati tevékenység:

„Részlegeink olvasószolgálati munkáját két sajátosság jellemzi. Az első az, hogy viszonylag kis közönséget kell kiszolgálniuk. A másik pedig az, hogy ez a közönség homogénebb, mint a könyvtárakat általában használó közönség: a zene érzelemkeltő hatása tartja össze, s ez a tapasztalatok szerint hosszabb ideig marasztalja a könyvtárban az egyes tagjait” – írja Skalicki Judit.

Ez azt jelenti, hogy a zenei könyvtáros személyesebb kapcsolatot tud kialakítani olvasóival. A zenei részlegben így nagyobb a lehetősége az olvasókkal való egyéni foglalkozásnak. Törzsolvasóink többségéről tudjuk, hogy milyen mélységben foglalkozik zenével, játszik-e hangszeren. Igyekszünk számontartani, hogy milyen stíluskorszak zenéjét, milyen műfajt vagy előadóművészeket szeret hallgatni.

Mindennek megismerése szükséges ahhoz, hogy valóban „személyre szabottan” tudjunk ajánlani. Nagyon fontosnak érzem a könyvtáros ajánló tevékenységét.

Különös tapintatot igényel a fiatal olvasóknak az a csoportja, akik szinte kizárólag könnyűzenei lemezeket hallgatnak. Természetesen – mint már utaltam rá – magának

a könnyűzenei állománynak az alakításával is lehet ízlést formálni, hiszen olyan könnyűzenei lemezeket igyekszünk beszerezni, amelyek ebben a műfajban a legértékesebbek, mégis meg kell próbálni a komolyzene ajánlását is.

Ez azonban nagyfokú műismeretet igényel a könyvtárostól, hiszen nem ajánlhatjuk ugyanazt a művet annak az olvasónak, aki eddig csak operettet hallgatott és annak, akinek pl. Jimi Hendrix a kedvence.

A helyben hallgatás mellett másik fontos szolgáltatásunk intézmények számára a hozott magnószalagra vagy kazettára történő átjátszás.

Működésünk négy és fél éve alatt számos magnófelvételt készítettünk.

Ezek egy része konkrét művek, lemezek átjátszása volt; másik, és elég tekintélyes része pedig megadott téma alapján műsorok szerkesztése és felvétele.

Örülünk annak, hogy a város, sőt az utóbbi időben a járás amatőr művészeti csoportjai, iskolái egyre gyakrabban veszik igénybe ezt a szolgáltatásunkat. Az átjátszások közül említésre méltó az a 13 óra időtartamú hangfelvétel, amit a Landler Gimnázium számára készítettünk az új ének–zene tanterv zenehallgatási anyagához. Ezt az összeállítást, illetve ennek sokszorosítását a megyei ének–zene szakfelügyelő közvetítésével felajánlottuk a megyei gimnáziumainak.

Több zenei könyvtárban már bevezették a hangzó anyag kölcsönzését is. Mi is tervezzük, hiszen a napi munka során gyakran találkozunk ezzel az igénnyel. Ehhez először meg kell teremtenünk az indulási alapállományt. Terveink szerint nem hanglemezt, hanem kazettát fogunk kölcsönözni, elsősorban állományvédelmi okokból.

A zenei könyvtár közönségkapcsolatai:

Kezdetről fogva fő feladatunknak vallottuk a zenei könyvtár és a zenei szolgáltatások népszerűsítését, amit elsősorban különféle intézményekkel való kapcsolatokat kialakításával és rendezvények szervezésével kívánunk megvalósítani.

Sok és változatos csoportos foglalkozást, rendezvényt tartottunk a zenei könyvtárban. A folyóirat-olvasó beköltözésével azonban leszűkült ez a lehetőségünk.

Kárpoztalán azonban olyan új olvasók is betérnek a zenei könyvtárba, akik eredetileg csak a folyóiratok kedvéért jönnek, de miután megismerték, szívesen igénybe veszik a zenei szolgáltatásokat is.

Külön meg kell említeni a Landler Jenő Gimnáziummal kialakított jó kapcsolatunkat.

Igyekezünk és továbbra is igyekszünk nagy figyelmet fordítani a szakközépiskolásokra és a szakmunkásképzősökre, akiknek iskoláiban nincs énektanítás. Osztályfőnöki órákon hívjuk meg őket a zenei könyvtárba közös zenehallgatásra.

Jónak mondható kapcsolatunk az Állami Zeneiskolával is. A zeneiskolai tanárok egyre gyakoribb látogatói részlegünknek és propagálják növendékeiknek is. Emellett már hagyomány, hogy minden évben egy növendékhangversenyt a zenei könyvtárban valósítunk meg.

Zenei rendezvényeinket a részleg népszerűsítése mellett szeretnénk beilleszteni a város zenei életébe. A Hevesi Sándor Művelődési Otthon keretében működő Zenebarátok Klubja a részleg megnyitása óta hagyományosan nálunk tartja rendezvényeit. 1982 végéig a Magyar Hangfellemezgyártó Vállalat Propaganda Osztálya szervezte és részben finanszírozta ezeket az alkalmakat.

Áttekintésemben megkíséreltem bemutatni részlegünket és számot adni működésének eddigi tapasztalatairól. Továbbra is állandó feladatunknak tartjuk, hogy úgy alakítsuk a zenei állományt és a szolgáltatásokat, hogy képes legyen a legkülönbébb olvasói és hallgatói igények kielégítésére, s szeretnénk még szervezesebben beépülni Nagykanizsa kulturális életébe.

Ezzel a reményteli mondattal ért véget zenei könyvtárosunk beszámolója 1983-ban. Azóta még szorosabb lett a zeneiskola és a könyvtár kapcsolata, hiszen Kocsis Katalin zene-történeti tudását oktatóként is kamatoztatja, illetve a zeneiskolai oktatók nagy része beiratkozott olvasója könyvtárunknak, részt vesznek rendezvényeinken. Amikor ez a könyvtártörténeti írás belekerült válogatásunkba, úgy éreztük, hogy ki kell egészíteni egy vadonatúj fejeleménnyel, a könyvtár szétsugárzó szolgáltatásaként elindított zenei információs tartalomszolgáltatással. Ezért arra kértük a részleg vezetőjét, folytassa beszámolóját e tartalom (pontosabban tartalmak) és néhány 1982 óta bekövetkezett változás ismertetésével.

Kocsis Katalin

<http://www.halisnagykanizsa.bibl.hu/zenei>

**Zenei tartalmak a nagykanizsai Halis István Városi Könyvtár
honlapján**

Szöveg 2004-ből

A 2004-ben éppen negyedszázados működésre visszatekintő zenei részleg végre kilépett az internetre. A Halis István Városi Könyvtár honlapja, amely e pillanatban, amikor e sorokat írom, a StatSector értékelése szerint a 25. helyet foglalja el a kulturális profilú honlapok között, már eddig is sokoldalú informálódást biztosított az intézményről, illetve tett lehetővé a használó igényei szerinti további kitekintést.

A „Zenei gyűjtemény” link megjelenése előtt is voltak zenei tartalmak a honlapon. Korábban már felkerült a Kincsesláda rovatba a nagykanizsai születésű Farkas Ferenc zeneszerzőről szóló összeállítás, illetve az Online Katalógus használatával tájékozódhat bárki a könyvtár állományának zenei könyveiről, és a feldolgozás előrehaladásával folyamatosan egyre több hanghordozóról is.

Mégis indokolt volt egy külön menüpont nyitása a zenei gyűjteményről, hiszen ebbe olyan tartalmak helyezhetők el, amelyek teljesebb képet adhatnak a részleg állományáról – olyan speciális szempontok szerint is, amelyek a katalógusból nem, vagy nem ilyen összefüggésekben kereshetők elő, s amelyek nemcsak az olvasónak, hanem a tájékoztatás során a könyvtárosnak is segítenek.

Ha rákattintunk a honlap nyitóoldalán a „Kereső” rovatban szereplő „Zenei gyűjtemény” linkre, a megnyíló oldalon áttekinthetjük az eddig feltett tartalmak főcímét. Ezek nagyrészt a részlegben található CD lemezek bizonyos – elsősorban használati – szempontokat figyelembe vevő csoportosításai. Az olvasókat érdekli, hogy melyek a részleg legújabb hanglemezei, illetve, mivel állományvédelmi okokból a hanglemezek nem szabadpolcon találhatóak, szeretik egy-egy műfaj kínálatát teljességgel áttekinteni. Ez az igény hívta életre a komoly- és könnyűzenén belül az egyes menüpontokat. A komolyzenéből még csak az „Opera” készült el, de tervezem további műfajok, illetve válogatások, ajánlások megjelenítését. A könnyűzenén belül már nagyobb teljességgel lehet tájékozódni külön a magyar és külföldi előadókról, a filmzenei lemezekről, musicalekről, megzenésített versekről. Ezek a „listák” az Internet lehetőségeiből fakadóan állandóan frissíthetők. A számítógépes használat mellett arra is kitűnően alkalmasak, hogy papírformátumban is kitegyük őket böngészésre. Az olvasók jó része – a hangzóanyagok tekintetében – még mindig meglehetősen idegenkedik akár a mára már lezárt cédula-, akár a számítógépes katalógus használatától. Ennek oka elsősorban az lehet, hogy legtöbbször nem egy konkrét művet, szerzőt, vagy előadót keresnek, hanem inkább böngésznek a kínálatban, s a katalógus inkább az első célra alkalmas.

A zenei gyűjtemény két kiemelt menüpontja a „Nagykanizsai vonatkozású hangfelvételeink” és a „Nagykanizsáról elszármazott muzsikások hangfelvételei”. Ez a két oldal nem csupán hanglezjegyzék, hanem információkat is tartalmaz az előadók, szerzők nagykanizsai vonatkozásairól. Az első említett oldalon ott vannak például a Szivárvány Énekegyüttes, az Ifjúsági Fúvószenekar, az Igricek, vagy éppen a „Megy a gőzös Kanizsára” című dal könyvtárunkban megtalálható hangfelvételei, az együttesek történetéről szóló leírásokkal és a dal kottájával; a másodikon a kanizsai születésű Zádori Mária énekesnő vagy Kónya István lantművész hangfelvételei, a pályafutásukra vonatkozó információkkal, illetve továbbhaladási lehetőséggel az ő honlapjukra.

A Farkas Ferenc zeneszerzőről készült anyag a „Zenei gyűjtemény” linken keresztül is elérhető, ez teszi teljessé az oldal helyismereti jellegű tartalmait.

Olvasói igényeket figyelembe vevő további tematikus összeállítások közzétételét is tervezem. Ezek elsősorban a különböző „alkalmi” hangfelvételek leírásait fogják majd tartalmazni: nemzeti ünnepekre, anyák napjára, ballagásra, egyéb más eseményekre, szerkesztésük folyamatban van.

„A hét zeneműve” című utolsó előtti menüpont a Zeneműkiadó könyvsorozatának összesített tartalomjegyzékét tartalmazza. Remélem, más könyvtárak, könyvtárosok is felfedezik majd és használják, hiszen ennek segítségével megmenekülnek a kiadványok tartalomjegyzékének egyenkénti végignézegetésétől, ha a zeneirodalom egy-egy klasszikus művéről keresnek elemzéseket.

„S akinek ennyi jó kevés...” – mondhatjuk a Szöktetés a szerájból című Mozart-opera szereplőivel, ha az utolsó menüpontra kattintunk: ide ugyanis összegyűjtöttem azokat a zenei linkeket, amelyekre a legtöbbet látogatók el könyvtárosi munkámban az állománygyarapítástól az olvasószolgálatig.

Az oldalak külleme valószínűleg még változni fog, hiszen folyamatban van a teljes honlap látványának egységesítése, de a szerkezete már lényegesen nem, inkább csak gazdagodik, ahogyan a zenei könyvtáros ideje engedi. Remélem, hogy használatával nemcsak saját munkámat könnyítem meg, hanem egyre többen felfedezik azok is, akiknek ilyen információkra és tájékoztatásra van szükségük, s kíváncsian várom a visszhangokat.

http://www.halmagyi-ariza.bbl.hu/kincseslada/helytolt/farkas_ferenc/index.htm

Kincsesládák E-ncklopédia

Kincses'art-e

Zalai Sajtó

Farkas Ferenc

(Nagykanizsa, 1905. dec. 15. - Budapest, 2000. okt. 11.)
zeneszerző

FARKAS FERENC 1905. december 15-én született Nagykanizsán. Már gyermekkorában vonódott a muzsikához, és tehetsége korán meggyőződésű. Nyolcéves korától zongoristát - először már Budapesten - és a család - majd középiskolai elvégzése után a Zeneakadémia zeneszerzés szakának növendéke lett. *Weiner Leó* és *Szilágyi Albert* tanítványa volt. A Zeneakadémia befejezése után 1929-től két évig Rómában *Ottorino Respighi*, a világhírű zeneszerző művészképzőjébe látogatott. Ez a két római esztendő nagy hatással volt zeneszerzői tevékenységére ugyanígy, mint a budapesti Zeneakadémia magába szívt Bartók és Kodály hatása. Műveiben egyesíti a világos latin szerkesztést a magyar hangzattal, így lett igazán egyfajta hangú zeneszerző.

Az 1930-as évek elején Bécsben és Koppenhágában dolgozott, több filmhez írt kísérőzenét. Hazatérve 1935-től a Zeneakadémia tanára, majd néhány évig Kolozsváron tevékenykedett az ottani konzervatóriumban és operában. 1945 után Székesfehérváron töltött el két tanévet, majd 1949-től a budapesti Zeneakadémia zeneszerzés tanszékének tanára, később tanszékvezetője lett. A zeneszerző életútja ezzel egyenesen mederbe jutott, termékeny környezetet teremtve további művészi és pedagógiai munkásságához.

Farkas Ferenc alkotói tevékenysége nagyon széleskörű és sokoldalú, a zeneirodalom szinte valamennyi területét felölelő írt zenés színpadi műveket. A *bűvös székelynyelvi* című vígoperája mellett a népszerű *Csizmák Palkó* daljátékot és a *Furioso diákok* című baletet, oratóriumokat, kantátákat, komikát, szülővárosának ajánlott *Thury-kantátát*, számos kórusművet, kamarazenei darabokat, zenekari műveket. Alkotásait Európa-szerte játszották, ismerik, becsülik és sokra tartják.

Farkas Ferenc művei

- művészek világotól igyezkék
- zeneműveiről hangfelvétel
- művészi szülő iskolán

Farkas Ferenc és Nagykanizsa

Írások Farkas Ferencről

- *Csizmák Palkó* című vígoperájáról

Virtuális kiállítás Farkas Ferencről honlapunk Kincsesládájában

A továbbiakban könyvtárunk korábbi korszakairól szóló híradásokat idézünk, hogy láthatóvá váljék szakmánk és könyvtárunk nagy lehetőségeket és újabb megoldandó feladatokat adó hatalmas átalakulása.

Farkasné Gál Erzsébet írása a „Hálózatok”-ban, a Zala megyei művelődési otthonok és könyvtárak tájékoztatójának 1987-es különszámában (41–48. oldal) jelent meg. A szerző 1985-től dolgozik a könyvtárban, korábban a csurgói könyvtár munkatársa volt. Írása a könyvtári szolgáltatások akkori helyzetét, állapotát tekinti át.

Első idézetünk az írás bevezetője, ahol a szerző olyan kérdéseket fogalmaz meg, melyeket később mások is feltettek, feltesznek azóta is.

Farkasné Gál Erzsébet:

Tartalmi feladatok és a költségvetés összhangja a nagykanizsai városi könyvtárban

Szöveg 1987-ből

A cím azt sugallná, vizsgáljuk meg az intézmény költségvetésének azon tételeit, amelyekre a tartalmi feladatokra fordítható előirányzatok tervezhetők, ámde a kérdés ennél sokkal bonyolultabb. Nincs a költségvetésnek olyan rovata vagy tétele, amelyik közvetve vagy közvetlenül összefüggésbe ne lenne hozható az intézmény tartalmi tevékenységével.

Mi határozza meg egy könyvtár tartalmi tevékenységét? Egyelőre mindenfajta sorrendiség betartása nélkül:

- Milyen a könyvtár külső és belső megjelenése (formája)?
- Kik dolgoznak benne? Milyen a szakismeretük, milyen fokú a készségük?
- Milyen a könyvtárosok közérzete? Hogy vannak megbecsülve és ennél fogva mi és mennyi követelhető tőlük?
- Milyen a könyvtár állománya? Az mennyiben felel meg, illetve felelhet meg az olvasói igényeknek?
- A beérkező olvasó ázik, fázik vagy kellemesen érzi magát?
- Milyen a könyvtár választéka?
- Egyáltalán mit gyűjt (dokumentumtípus) és mit nem tud gyűjteni?
- Hogyan tudja közvetíteni más könyvtárak szolgáltatásait?
- Hogyan tárja fel anyagát? A feltárás elég gyors-e, elég mélyreható-e?
- Milyen a begyűjtött dokumentumok minősége, állaga?
- Vannak-e az állomálynak tartalmi hézagai vagy keletkeztek-e? Van-e ezek pótlására lehetőség?
- Mennyiben juthat az olvasó a legfrissebb információkhoz?

Második választott részletünk Farkasné Gál Erzsébet írásából a könyvtár „készlet-beszerzésének” alakulását mutatja be, köztük a könyvtári dokumentumvásárlásra, a könyvtári technológia fejlesztésére vonatkozó adatokat. Ma a stencilgép, a céduลาสzoszorosító már könyvtárunk helyismereti gyűjteményében, a Wlassics-teremben látható a könyvtárunk korábbi eszközeiből és bútorzatából összeállított „könyvtármúzeum” megbecsült darabjaként. A szövegben is jelzett „állományi hézagok” pótlását könyvtárközi kölcsönzéssel és a digitalizálással oldjuk meg. A feltárás a TextLib integrált könyvtári rendszerben folyik, a reprográfia a fénymásolás mellett digitalizálással (digitális fotózás, szkennelés) valósul meg.

A Művelődési Minisztérium és a Megyei Tanács jóvoltából az elmúlt években sikerült beszerezni egy másológépet, egy céduلاسzoszorosítót valamint saját erőből egy stencilgépet.

A beszerzett gépek jelentős papírigényét, illetve célszerű használatukat azonban csak igen korlátozottan sikerült kielégíteni, megvalósítani. A használatuk igénynek megfelelő szélesítéséhez, az állományi hézagok pótlásához, a rendelkezésre álló dokumentumok tartalmának propagálásához, egyáltalán kiadványok készítéséhez még jelentős pénzeszközök szükségeltetnének. Ugyanakkor az intézmény nem rendelkezik az információ, a tartalom gyors feltárásának, valamint a reprográfiának a gépparkjával sem.

Folyóiratbeszerzés: A folyóiratokat a központi könyvtárba egy példányban járattuk. Jelen lehetőségeink már csak két fiókkönyvtárunknak tudnak minimális választékot biztosítani. 1978-tól folyóirat-választékunk folyamatosan csökkent. Előbb külföldi megrendeléseinket kellett 15–20 címmel csökkenteni, majd 1982-ben a hazai műszaki információs kiadványokról kellett lemondanunk. Az előfizetett címek száma 500 alatt van, míg a hasonló rendeltetésű könyvtárak 600–650 címet fizetnek elő. Ráadásul 1985-ben hivatalos áremelkedések következtek be, amelyeknek központi kompenzálása szintén elmaradt.

Könyvbeszerzés: A könyvtárellátó által forgalmazott könyvek átlagára 1980-ban 42 Ft, 1982-ben 54 Ft volt, az 1983-as átlagár meghaladta a 60 Ft-ot, az 1985-ös pedig a 70 Ft közelében volt.

Ennél is nagyobb problémát okoz a kiadványok előállításában tapasztalható minőségromlás. Amíg pl. az 1970-es évek elejéig alig került fűzött könyv a könyvtárakba, ma már a kiadványoknak kb. az egynegyedét fűzött kiállításban vagyunk kénytelenek megvásárolni. De a kötött könyvek kb. egyharmadának a minősége is olyan gyatra, hogy könyvtári használatra alkalmatlan. Mivel a nyomdák varrás helyett

mindinkább ragasztást alkalmaznak, a keménytéblás kötésű könyvek is 4–5 kölcsönzés után széthullanak, bekötetésük pedig nem lehetséges.

A régebbi kiadású könyvek 50–60 kölcsönzés után szorultak kötésre és 80–100 kölcsönzés után használódtak el. A minőségromláshoz tartozik még a papír minőségének romlása is. Gyakran klasszikus műveket, kézikönyveket is félfamentes papírra nyomnak, s ezek 5–6 év után olvashatatlanok, illetve lapjai széttöredeznek. Tehát akkor is pótolni kell őket, ha egyébként kisebb példányszámú beszerzésük az igényeket hosszabb távon kielégíthetné.

Ha csupán 70 Ft-os átlagos beszerzési árral számolunk, a rendelkezésre álló 388000 Ft beszerzési forrásból 5500 kötetes állománygyarapodás érhető el 1987-ben. Tehát a beszerzési forrás még a Könyvtárellátó által forgalmazott kiadványok beszerzésére is elégtelen. A Könyvtárellátó révén be nem szerezhető (könyvtárosi forgalomba nem kerülő) kis példányszámú hazai kiadványok beszerzési átlagára többszöröse az előbbinek, beszerzési árak ma 50–100 szorosa az 1970-es évek eleji áraknak.

A könyvkereskedelmi forgalomba nem kerülő kb. 2000–2500 féle kiadványból évenként 300–400 féle művet szükséges beszerezni. Csupán egy példányos beszerzéssel számolva ez 80–100000 forintot igényel. Antikvár vásárlásból kellene pótolnunk a gyűjteményi hiányokat (mivel a könyvtár 1951-ben alakult és régebbi anyaga nem volt), másrészt az elhasználódott anyag jelentős hányadát.

Az 1970-es évek elejéig évi 50–60 ezer forintot tudtunk antikvár vásárlásra fordítani, az utóbbi években viszont – amikor az antikváriák ára az említett mértékben emelkedett – évi 15–20 ezer forint értékben vásárolunk.

A legfontosabb segéd- és kézikönyvek tekintélyes hányadát – hazai kiadványok hiányában – külföldről lenne szükséges beszerezni, a négy világnyelven megjelenő kiadványokból.

Rendszeresen gyarapítanunk kellene továbbá az idegen nyelvű kiadványokból a klasszikus szépirodalmi anyagunkat is. Meglevő idegen nyelvű anyagunkat az 1970-es évek elején szereztük be, illetve az utóbbi 6–7 évben a gyűjtés szinte kizárólagosan a szocialista országok kiadványaira korlátozódott. A jelenlegi helyzetben a devizakorlátozások feloldása esetén sem tudnánk külföldi kiadványokat vásárolni.

Ha tehát az egész könyvbeszerzési előirányzatunkat a Könyvtárellátónál vásárolnánk el, abban az esetben is 5400–5500 kötetes beszerzést tudnánk csupán elérni. Ez azt jelenti, hogy még a Könyvtárellátónál forgalmazott új műveket is átlagosan 2–3 példányban tudnánk beszerezni, holott a város területén működő ellátóhelyek száma is eleve nyolc.

Kívánatos lenne továbbá intézményünkben videotéka felállítása, illetve videofelvételek folyamatos beszerzése. Ehhez minimális évi 200 ezer forintos beszerzésre lenne szükségünk, de ebben a témában pillanatnyilag csak álmodozhatunk. Ennek, valamint a számítástechnikai lehetőségeknek az elmaradása olyan lépéshátrányba hozza intézményünket, melyet egy esetleges későbbi lehetőséggel sem fogunk tudni pótolni.

Kollégánóknak érzékletes leírásából látható, hogy a könyvtár a korszak jellemző tendenciáit érzékelve miben látja a veszélyeket. A világ azóta nagyot változott.

Már elmúlt egy évtizede, hogy működik a videotékánk, megvalósult a reprográfiai műhely, a textlib segítségével – ugyan kései indulással – mára a gyűjtemény teljes feltártsága is elérhető közelségbe került. A folyóiratok szerepe átalakult, akkor – az internet előtti világban – a szakmai tájékozódás szinte egyetlen eszközei voltak, ma már ez egyáltalán nem igaz. A könyvtár feladata és felelőssége jelentősen átalakult, hiszen pl. a bútorgyár szakemberei nem innen, könyvtárunk idegen nyelvű folyóirataiból lesik le az új bútorstílusokat, az építészek nem itt láthatnak csak nyugati stílusú terveket.

Ma már tudjuk, hogy nem a teljes magyar könyvtermés – mely azóta évente még jelentősen több új címet jelent – beszerzése a cél. Az azonban nagyon fontos, hogy a legfontosabb művek megvásárlása mellett minden szükséges dokumentumot, információt – függetlenül attól, hogy az gyűjteményünkben megtalálható-e – olvasóink rendelkezésére tudjunk bocsátani.

Bognár Csilla, a Halis István Városi Könyvtár munkatársa a Kaposvári Egyetem Csongvai Vitéz Mihály Pedagógiai Főiskolai Kar Könyvtár szakán készítette szakdolgozatát 2002-ben, mely elsősorban a szolgáltatások oldaláról mutatja be a könyvtár rendszerváltozás előtti és azt követő évtizedét. A dolgozat II–22. oldalait közöljük csekély, a tartalmat nem befolyásoló kihagyásokkal.

Bognár Csilla

A nagykanizsai Városi Könyvtár gyűjteménye és szolgáltatásai az 1980–90-es években

Állományalakulás a 80-as években

A 80-as években a nagykanizsai Városi-Járási Könyvtár nyilvános jellegű, teljes körű közművelődési könyvtári ellátás megvalósítására kijelölt „A” típusú intézmény, valamint a Nagykanizsai járás tanácsai könyvtári hálózatának központja.

A Városi-Járási Könyvtár ellátja mindazokat a feladatokat, amelyeket a MT. 1976. évi 15. sz. Tvr-e, valamint a MT 17/1976.(VI.7.) sz. rendelete előír, valamint azokat, amelyeket az egyéb vonatkozó jogszabályok és felettes szervek határozatai tartalmaznak. Ezek a következők:

– Nagykanizsa város és vonzáskörzete lakossága részére meghatározott könyvtári szolgáltatásokat nyújt.

– A Nagykanizsai járásban ellátja a hálózatközpont feladatát.

A táblázat a csoportos leltárkönyv alapján a 80-as évek állományalakulását mutatja:

Év	Állománygyarapításra fordított összeg	Az év folyamán leltárba vett kötetek száma	Átlagár
1980	474.371	10.393	45,6
1981	548.893	9.871	55,6
1982	623.162	12.175	51,1
1983	700.965	13.013	53,8
1984	579.068	10.563	54,8
1985	441.637	7.641	57,7
1986	593.624	8.461	70,1
1987	520.747	8.053	64,6
1988	460.288	6.032	76,3
1989	516.713	5.862	88,0

A táblázatból kitűnik, hogy 1980-tól 1984-ig még stabilan alakult az évi gyarapodási szám, majd 1985-től erős csökkenés látható, és a gyarapodásra fordított összeg is minden évben jelentősen változott.

1987-ben az állományból jelentős mennyiségű kötet került törlésre, ebből is nagyobb arányban szépirodalmi művek. Csak az 1988-as költözés előtt került sor a segédkönyvtári állomány revíziójára. A kölcsönző anyagból az elavult műveket selejtezték. 2248 db könyv, ebből fele-fele arányban szépirodalmi és ismeretterjesztő művek. A 60–70-es évek brosrúái is szerepeltek a törlendők között.

A leltárba vett kötetek száma 1988-ban a 80-as évek egyik legalacsonyabb beszerzése, majd a további években folytatódik a csökkenés, átnyúlva a 90-es évek elejére.

Növekedés a könyvtár összdocumentumainak számában csak 1982-ben és 1983-ban volt, majd 1986–87-ben ismét emelkedésnek indult, de a költözködéssel, sajnos, ismét csökkenés állt be.

Az 1984-es munkaterv már előre jelezte a problémákat: „Állománygyarapítási előirányzatunk 10 év óta lényegesen változatlan. Az 1964 óta KÖFA- támogatásként kapott 60 ezer Ft könyvbeszerzési támogatás 1977-ben beépült a költségvetésünkbe. A könyvtári dokumentumok beszerzési ára az utóbbi 5–6 évben kezdett erőteljesebben növekedni. Az olvasótábor folyamatos növekedése miatt a könyveket nagyobb példányszámban kell beszerezniünk,” – valójában a növekvő árak miatt a beszerzési példányszámokat kénytelenek csökkenteni.

Az utolsó években a nehézségeket a Kulturális Alap támogatásaiból és a különféle költségvetési „megtakarítások”-ból hidalták át. A működési kiadások terén a továbbiakban megtakarítást nem tudtak elérni. Részben az energiaárak emelkedése miatt, részben azért, mert olyan szakmai felszerelési tárgyak beszerzését is meg kellett oldaniuk, melyek beszerzését már tovább nem halogathatták.

A táblázat szerint 1984-ben még sikerült az állományba vett kötetek számát 838 db könyvvel megemelni, de a következő években a fent említett tények már jobban érezhetőek voltak.

Az állomány tartalmi megoszlásának vizsgálata a csoportos leltárkönyv alapján (a táblázat adatai a központi könyvtár adatait tükrözik):

Év	Ált.művek	Társ.tud	Nyelv., irod.	Term.tud.	Alkalm. tud.	Művészet, Sport	Szépirod.	Gyerm. és ifj. irod.	Összesen
1983	2,1	21,6	4,8	9	10,1	11,7	24,1	16,6	100
1986	2,5	23,4	6	8,5	14	9,5	24,5	11,6	100
1989	1,5	27,3	5,8	7,2	9,6	9,3	29,8	9,5	100

A táblázatból megállapítható, hogy a 80-as években a társadalomtudományi és a szépirodalmi anyag szerepel túlsúlyban. 1986-ban 4552-vel csökkent a könyvek száma, de a tartalom szerint az 1983-as évihez képest növekedés tapasztalható az alkalmazott tudományok területén. A társadalomtudomány és szépirodalmi művek még mindig túlsúlyban szerepelnek, viszont a gyermek- és ifjúsági irodalom terén ezres nagyságrendű csökkenés volt.

Az állomány alakulásában szerepet játszottak a Szervezeti Működési Szabályzatban rögzített feladatok:

A városban könyvtári és irodalmi propaganda tevékenységet folytat. Eleget tesz a különböző üzemek, intézmények részéről jelentkező bibliográfiai igényeknek, valamint rendszeres helyismereti feltáró tevékenységet folytat, ezzel elősegítve a tudományos kutatást. A város, valamint a vonzáskörzet társadalmi- gazdasági szerkezetének megfelelően alakítja gyűjtőkörét!

Az olvasószolgálat 1983. évi fő feladatát a tájékoztató munka színvonalának emelésében, a szakirodalmi tájékoztatási igények lehető legteljesebb kielégítésében jelölték meg. A tájékoztató munka és a gyűjteményfejlesztés szakszerűsége elsődlegesen az értelmiségi foglalkozásúak olvasói arányában jutott kifejezésre.

Az állomány gyarapítását illetően a könyvtárak súlyos gondokkal küzdenek. Ezek egy részét az egyes könyvtárak állománygyarapítási kereteinek szűkösségéből, másrészt a gyarapításban legnagyobb szerepet játszó (kül- és bel-) kereskedelmi vállalatok monopolhelyzetéből, rugalmatlanságából, eltérő érdekelttségéből, gazdasági gondjaiból fakadnak. Az utóbbi években a könyvtárak által az állományok gyarapítására fordított összeg látszólag gyorsan emelkedett (1980 óta közel 50%-kal), reálértékben azonban e keretek évek óta és mindenütt stagnálnak, esetenként csökkennek. A könyvtári dokumentumok ára itthon is, külföldön is gyors ütemben nőtt, jelentősen bővült a megjelent, s köztük a nagyon fontos, beszerzésre feltétlenül érdemes dokumentumok száma, modern, az átlagosnál sokkal drágább információhordozókkal is (számítógépes adatbázisok, videofelvételek stb.) bővült a dokumentumtípusok köre.

A könyvön kívül a könyvtár állományába tartozó dokumentumok a 80-as években (1989-ben dokumentumtípusok szerinti megoszlásának aránya):

Bekötött hírlap és folyóirat	3,5%
Hanghordozók (hanglemez, hangkazetta)	2,4%
Mikrofilm (Zalai Sajtó 1862-től)	0,1%
Diafilm (költözőkódexkor a gyermekrészlegbe került)	
Időszaki kiadványok (brosúrák, térképek)	2%

Olvasószolgálat a 80-as években

A könyvtár használatának legfontosabb jellemzője a 80-as évek elején, hogy az igénybevétel stabilan alakult.

A táblázat a 80-as évek olvasólétszámát, a látogatók számát és a kölcsönzési forgalmat tartalmazza:

Év	Beiratkozott olvasók száma	Látogatók száma	Kölcsönzési forgalom*
1980	4322	46.181	122.095
1981	4570	46.817	133.522
1982	4546	45.380	135.269
1983	4647	46.274	107.038
1984	7214	79.103	158.662
1985	7087	81.631	170.770
1986	6974	75.631	164.654
1987	6981	75.572	155.151
1988	6231	59.151	131.251
1989	5586	55.293	116.366

Olvasótábor nagysága és összetétele az 1984-es munkaterv szerint: aktív kereső foglalkozású olvasók száma 1982-ben 2149 fő, 1983-ban 2276 fő volt, vagyis az aktív keresők növekedése nagyobb a teljes olvasólétszám növekedésénél.

A fizikai foglalkozású olvasók száma stagnált. A szellemi foglalkozású olvasóknál, a vezető és szakalkalmazott kategóriában az előző évhez képest 133 főnyi volt a növekedés. Az aktív kereső foglalkozásúak után az olvasótábor második legnagyobb foglalkozási csoportját a tanulók (középiskola, szakmunkásképzős tanulók és a felsőfokú tanintézet hallgatói) képezték.

*A kölcsönzési forgalom adatai az adatgyűjtés sajátosságából fakadóan sajnos nem mutatják a valóságos használatot, hiszen egyetlen dokumentum visszahozatala esetén a további – akár 5 – kötet meghosszabbítását automatikusan – újabb kölcsönzéseként regisztrálva – elvégeztük. A táblázat adatainál – kollégáim becslése és két fiókkönyvtárunkban végzett megfigyelésünk alapján – a valóságos kölcsönzési szám 30–50%-kal alacsonyabb volt.

1980 és 1987 között az intézmény a Sugár úti épületben működött. 1988-ban egy régi kolostorba költözött a könyvtár, ahol 1066 négyzetméteren: folyosókon és kis szobákban szolgáltatott. A táblázatból látható, 1988-ban csökkent a beiratkozott olvasók száma. Ugrásszerűen csökkent a látogatók és a kölcsönzési forgalom is, hiszen egy könyvtári szolgáltatásokra kevésbé alkalmas, s kevésbé központi helyen lévő épületbe került az intézmény. 1990-ben már viszonylagos emelkedés jelentkezett a könyvtárat használók számában.

A 80-as évek végéről egy 1990-ben készült olvasószolgálati beszámoló ad tájékoztatást, melyet Varga Mária könyvtáros készített. E beszámoló szerint az időszak végére a 80-as évek elejéhez viszonyítva a tanulók száma ismét emelkedett, a foglalkozási ágakon belül a fizikai dolgozók és szellemi foglalkozású alkalmazottak száma csökkent, a többi egyenletesen emelkedett, de a növekedés egyértelműen a tanulók számában mutatkozott. A könyvtárosok mindent megtettek annak érdekében, hogy az új helyre költözött könyvtár látogatóinak és olvasóinak létszámát megtartsák, növeljék, ezt a 90-es évek végére sikerült elérni.

Állományalakulás a 90-es években

A rendszerváltással egyidőben – azzal nem szükségszerű összefüggésben, de a közöttük lévő kapcsolat nem tagadható – válságba jutott a közművelődési könyvtárak állománygyarapítása is, amelyet három fő tényező okozott: a fenntartók pénzügyi válsága, az infláció, a könyvrak robbanása.

Év	Állománygyarapításra ford. összeg	Az év folyamán leltárba vett kötetek száma	Átlagár
1990	696.855	5.720	121,8
1991	1.164.249	3.570	326,1
1992	1.498.456	6.222	240,8
1993	2.288.437	4.889	468
1994	2.651.308	5.889	450,2
1995	4.134.021	5.914	699
1996	4.990.610	5.148	969,4
1997	7.373.523	6.823	1.080,6
1998	8.074.063	6.535	1.235,5
1999	8.571.709	5.687	1.507,2
2000	7.207.179	5.413	1.331,4

A táblázat a 90-es évek állományalakulását tartalmazza

A táblázatból kitűnik, hiába sokszorozódott meg a könyvbeszerzési keret, a könyvtár éves gyarapodása stagnált.

A Városi Könyvtár gyűjteménye a 90-es évek elején a teljes magyar könyvtermést reprezentálta. Ma már azonban még azokból a legértékesebb, legkeresettebb könyvekből is egy, esetleg két példányt tudnak vásárolni, amelyeket jóval több példányban igényelnének, kölcsönöznének az olvasók.

Az új számítógépes szolgáltatás megjelenésével már többfelé oszlott a beszerzési keret, melyet nemcsak könyvekre kellett fordítani, hanem az új szolgáltatás fejlesztésére is. Ennek érdekében az 1990-ben létrejött Könyvtárpártoló Alapítvány pénzforsásainak egy részét a számítógépes szolgáltatás fejlesztésére és CD-ROM-ok vásárlására fordították.

Folyóiratok beszerzése továbbra is egy példányban történt. 1995-ben kb. 380 féle újságra és folyóiraatra fizetett elő a könyvtár. Az évek során egyes lapok megszűnése miatt csökkent a választék. 8–10 külföldi folyóirat járt a 90-es években a könyvtárba.

Év	Ált.művek	Társ.tud.	Nyelv. irodalom	Természettud	Alkalm.tud.	Művészet, Sport	Szépirod.	Gyermek és ifj. irodalom	Összesen
1993	2,1	23,1	7,6	7,2	12,5	10,6	25,8	11,1	100
1996	2,5	32,2	8,6	6,8	10,4	9,5	21,1	8,7	100
1999	2,1	31,4	8,7	7,4	11,2	8,6	22,1	8,5	100

Az állomány tartalmi megoszlása a csoportos leltárkönyv alapján

A fő gyűjtőkörnek megfelelően az 1990-es években a társadalomtudományok, az idegen nyelv, a művészetek, az alkalmazott tudományok terén megnőtt a beszerzett dokumentumok száma. A Városi Könyvtár különösen gazdag anyaggal rendelkezik a történelem, a jog, a statisztika, a képzőművészet, az irodalomtudomány területén. A 80-as és 90-es években is a könyvállomány 40%-át a szépirodalom alkotja, a többi ismeretterjesztő és szakirodalom, aminek aránya az állományon belül évről évre nő. A szakirodalmi gyűjteményben az egyes területek alapvető kézikönyvei, összefoglaló művei mellett szinte minden közérdekű kérdésre igényt tartó szakkönyv megvan a könyvtárban.

Magyarország könyvtáraiban a 80-as évek elején a becslések szerint mintegy 10 millió kötetes elavult, selejtezésre váró állomány volt, amely a rendszeres selejtezés, állománytisztítás elhanyagolása, adminisztratív akadályok és a könyvtárosok bátortalansága miatt halmozódott fel. A kilencvenes években végre megindult a propa-

gandasztikus szépirodalmi, politikai és társadalomtudományi könyvektől való megszabadulás.

A nagykanizsai Városi Könyvtárban 2000-ben 6958 db, 2001-ben – a költözést megelőzően – 20.358 db dokumentum került törlésre. 2000-ben nagy arányban a szakirodalom, 2001-ben a szakirodalom és szépirodalom azonos arányú selejtezése történt. A könyvtárban esedékes az állományellenőrzés, mivel teljes körű állományellenőrzés 1976 augusztusában volt.

Olvasószolgálat a 90-es években

A könyvtár használatának legfontosabb jellemzője, hogy az 1988-as költözés után a kilencvenes években az igénybevétel nőtt.

Ez látható a három legfontosabb mutatóból: a beiratkozott olvasók, a látogatók és a kölcsönzött dokumentumok számából:

Év	Beiratkozott olvasók száma	Látogatók száma	Kölcsönzési forgalom*
1990	5964	55.927	123.746
1991	6115	63.581	120.778
1992	6163	64.897	134.108
1993	6334	58.000	124.329
1994	6616	65.686	133.282
1995	6782	76.462	150.101
1996	7812	94.833	198.771
1997	7603	99.741	203.106
1998	7813	86.607	212.161
1999	8154	98.936	217.656
2000	7842	77.496	173.861

Kik, és milyen igényekkel keresték fel a Városi Könyvtárat? Az egyik legnagyobb könyvtárhasználó réteg a középiskolásoké: egyrészt tanulmányaikhoz, feladataikhoz vették igénybe a könyvtár szolgáltatásait, akár csak a felsőoktatási intézményekben, tanfolyamokon tanuló kanizsaiak, akik vizsgáikhoz, szakdolgozatuk elkészítéséhez szintén a könyvtárban találták meg a megfelelő irodalmat. Mások a munkájukhoz szükséges információkat, szakmai anyagokat keresték a könyvtárban.

*Lásd a 147. oldal lábjegyzetét.

Mivel a vállalkozások korát is éltük, nagy igény volt az állandóan változó jogszabályok megismerésére, az adózással, pénzügyvel, menedzseléssel foglalkozó könyvekre. De az élet más területe is érdekelte az embereket, a fiataloktól a nyugdíjasokig, tekintet nélkül foglalkozásukra. A kikapcsolódás, a pihenés, a szórakozás könyveit szintén megtalálták a könyvtárban.

Annak ellenére, hogy Nagykanizsán nem volt felsőoktatási intézmény, 1995-ben 822 fő nappali tagozatos hallgató iratkozott be a könyvtárba, ez az olvasótábor 17%-át tette ki.

Nőtt a pénzes szolgáltatások iránti igény, különösen a folyóiratok használatában. Jól szemlélteti ezt, hogy évenként 10–12 ezer oldal a folyóiratcikkekről kért másolatok száma.

A könyvtár igénybevételének emelkedését nagymértékben befolyásolta az új szolgáltatások nagyobb választéka is. Különböző új ismerethordozókkal gazdagodik és bővül szinte napról napra: a számítógépes adatbázisok használata, CD-ROM-ok igénylése immár mindennapos.

Az adatok jól tükrözik, hogy kölcsönzés iránti igény nagy és láthatóan folyamatosan növekszik. Ezért egyre gyakoribb problémát jelentenek az egy példányos beszerzések, illetve az, hogy a kért dokumentum egyáltalán nem található meg a könyvtárban. Nagyon sok az értékes keresett mű, melyek kölcsönzését korlátozott időre, vagy hétvégre, illetve 1–2 napra lehetővé tette a könyvtár.

Pintér Béla könyvtárunk vezetője volt másfél évtizeden át. Sokszor, sokféle módon fáradozott az első, valóban könyvtárnak tervezett épület létrehozásán.

1993-as összeállításának részletéből kiderül, hogy már a könyvtáráépítés tervezésének is több évtizedes története van városunkban. Az általa is felidézett első tervezési időszakot Illés Mária Halis Istvánról szóló dolgozatában jól nyomon követhetjük. Az írás Halis működése utáni időszakát érintő megállapításait és az általa idézett intézkedési terveket, határozatokat vesszük át a Könyv, könyvtár, könyvtáros című szakmai folyóirat 1993. áprilisi száma 34–37. oldalain megjelentekből.

Pintér Béla

Olvasókönyv egy meg nem épült könyvtárhoz

Szöveg 1993-ból

Az 1938. évi könyvtári statisztikában a városi gyűjtemény 5100 művet tartalmazott 6897 kötetben.

Sajnos nem ez az állomány képezte az 1951. május 1-jén megalakuló Nagykanizsai Városi Könyvtár gerincét. Mindössze 1435 kötetrel indult, de nagyarányú gyarapodással (1960 óta évi 5000 kötettel!) 1969-re már 59 889 kötetet tudhatott magáénak.

A Városi Könyvtár végleges elhelyezését illetően a város vezetése 1963-ban határozott. A döntés értelmében a könyvtár és a városi művelődési ház elhelyezését külön beruházással, egy épületben kellett volna megoldani. Tervezett átadási határidőként az 1968. év szerepelt, 1966-ban a kiviteli tervek is elkészültek, de – fedezet hiányában – a kivitelezés lekerült a napirendről. A huzavónának köszönhető, hogy a könyvtár nem került a színházterem nézőtere alá, igaz – nem is épült meg.

87/1972. VB sz. határozat: „a művelődési központ jelenlegi épületét (Sugár u. 3.) az új művelődési központ felépülése után „A” típusú könyvtár elhelyezésére kell átalakítani.” 1976-ban az új művelődési központ átadásra került.

42/1977. VB sz. határozat: „A végrehajtó bizottság utasítja a művelődési osztály vezetőjét, hogy a programterv alapján adjon megbízást a Középülettervező Vállalatnak a könyvtárfejlesztés kiviteli terveinek kidolgozására.”

Megyei Tanács VB 1978. februári határozat: „Szükséges a Nagykanizsai Városi Járási Könyvtár fokozatos fejlesztése és bővítése oly mértékben, hogy képessé váljon hosszú távon a besorolásának megfelelő feladatok ellátására.”

59/1978. VB sz. határozat: „A VB utasítja a művelődési osztály vezetőjét, hogy a KÖZTI által készített beruházási programterv alapján készíttessen a pénzügyi lehetőségek figyelembevételével egy mérsékeltbb előirányzati kiviteli tervet, amely

biztosítja az életveszélyes rész (még mindig alá van dúcolva!) födémcserejét és a nagyterem teljes rekonstrukcióját.”

A ZALATERV a szűkített program kiviteli tervét elkészítette, de a kivitelezési munkát már nem rendelték meg.

4199/1984., I. levél:

„Budapest Műszaki Egyetem Rektorának

Budapest, Műegyetem rakpart

Tisztelt Rektor Úr!

Nagykanizsa Város Tanácsának Végrehajtó Bizottsági határozata alapján egyik legnagyobb közművelődési intézményünk felújítására a következő tervidőszakban kerül sor.

A Városi Könyvtár felújítását ténylegesen 1986-ban kell elkezdenünk, ezt megelőzően azonban 1985-re kész programtervvel és felújítási tervvel kell rendelkezünk...”

52/1984. VB sz. határozat:

„Utasítja a művelődési osztály vezetőjét, hogy a terv- és munkaügyi és a pénzügyi osztályokkal egyeztetve készítsen ütemtervet a Városi Könyvtár teljes rekonstrukciójára. Ez a pénzügyi lehetőségek függvényében...”

OKT pályázat 2. sz. melléklete:

„Kötelezettségvállalói nyilatkozat

A nagykanizsai Városi Könyvtár felújításának megvalósítási költségeihez való hozzájárulásra.

A Városi Könyvtár felújítási költségeihez felújítási alapunkból 60 000 forinttal hozzájárulunk, melyet az alábbi ütemezés szerint bocsátunk rendelkezésre. NK. 1986. jan. 9. aláírás tanácselnök”

3/1986. VB sz. határozat:

„A VB az előterjesztés I. sz. melléklete szerinti tartalommal a Városi Könyvtár felújítási programját jóváhagyja. A felújítási tevékenység irányítására a művelődési osztályt jelölte ki azzal, hogy a lebonyolításra a Zala Megyei Beruházási Vállalatot bízta meg.

Utasítja a műv. osztályt a beruházás engedélyezésének összeállítására, megbízta a tanács elnökét annak kiadására és aláírására.”

Eredménye: újabb tervezési megbízás a ZALATERV-nek.

23/1988. VB sz. határozat:

„A VB megbízta a tanácselnök-helyetteseket, vizsgálják meg a Városi Könyvtár felújításának várható időpontját, ahhoz kell igazítani a kiköltözését a Zrínyi Miklós fiúköllégiumba.”

A Városi Könyvtár a felújítás-átalakítás megkezdésének reményében 1988 nyarán kiköltözött az épületből. A ZALATERV elkészült a kivitelezési munkák tervezésével.

A Városi Tanács – a tervezett kivitelezéshez szükséges anyagi eszközök hiányában – úgy határozott, hogy a VII. öt éves tervidőszakban mégsem vállalkozik a könyvtár felújítására, korszerűsítésére, bővítésére.

Döntött a tanács arról is, hogy meg kell vizsgálni a könyvtár épületének a lehetséges legkisebb műszaki tartalommal és pénzügyi ráfordítással történő felújítási állagmegóvási lehetőségét.

A vizsgálat és költségbecslés a ZALABER részéről megtörtént, az állagmegóvás – a kiköltözés megtörténtének tudatában – a mai napig sem.

Nagykanizsa Megyei jogú Város Képviselőtestülete *20/1992. sz. határozatával* létrehozott egy ad hoc bizottságot a „Városi Könyvtár funkciójának megfelelő épületben való elhelyezésére.”

Az ad hoc bizottság április 28-án kelt előterjesztésében megállapítást nyert, hogy a Városi Könyvtárt célszerűen és gazdaságosan egy új – e célra tervezett megépített – épületben kell elhelyezni és javaslatot tett az építési terület helyszíneire.

A jún. 8-ai közgyűlés az ad hoc bizottság javaslatait mérlegelve *82/1992. sz. határozatában:*

„a) a városi könyvtárat célszerűen és gazdaságosan egy új e célra tervezett és megépített épületben kell elhelyezni.

b) az új könyvtárat az ad hoc bizottság által javasolt területen, a Kálvin téren a mellékletben foglaltak alapján kell megépíteni.

c) a közgyűlés a megvalósításhoz szükséges ütemtervet a következők szerint fogadja el: tervpályázat kiírása, határidő: 1992. 09. 30., a beérkezett pályázatok elbírálása, határidő: 1993. 03. 31., engedélyezési és kivitelezési terv elkészítése, határidő: 1993. 08. 31., a beruházás indítása: 1993. évben az önkormányzat költségvetésének függvényében.”

A zsűri összeállt, jó programot adott, hasznos és szép elvárásokat fogalmazott meg – a pályázat kiírásra került.

A következőkben a könyvtárat kívülről szemlélő informatikus, Karakai Norbert dolgozatának részleteivel idézzük meg azt a technológiai és informatikai fejlődést, mely lehetővé tette a könyvtári szolgáltatások modernizálását, egyes esetekben eljuttatva e modernizálást a teljes paradigmaváltásig.

A 2004-ben készült dolgozat a technikai háttér fejlődésének bemutatása mellett az újabb szolgáltatások kialakulásának folyamatát pontosan rögzíti, sőt kitér a finanszírozás sajátosságaira is.

Karakai Norbert

**Az informatikai eszközpark szoftver és hardver alapú fejlődése
a nagykanizsai Halis István Városi Könyvtárban**

Szöveg 2004-ből

Az első informatikai jellegű eszköz megjelenése

Az 1980-as évek végén kapott a könyvtár egy Robotron nevű adatfelviteli gépet, amely nem más, mint egy saját kis memóriával rendelkező elektronikus írógép. Ez a masina képes volt rövid szövegeket tárolni, majd később ezeket sokszorosítani. Csak egy üres kis katalóguskártyát kellett behelyezni, majd a gép ráírta a memóriájában lévő adatokat, aztán kiadta a kész cédulát. Akárhány példányban lehetett vele sokszorosítani egy szöveget. A memóriája kilobájtos nagyságrendű volt.

Hogy miért tartom ezt a gépet már informatikai eszköznek?

Mert elektronikusan tudott tárolni adatokat, és később bármikor visszaadni azokat, csak a kártyaadagolás volt mechanikus. Ezzel a Robotronnal egy folyamat gépesítése megtörtént a könyvtárban: a katalóguscédulák sokszorosítása.

A katalóguscédulák fontossága: ez volt a legnagyobb információs adatbázis a könyvekről. Tulajdonképpen a hatalmas könyvállomány leírása ezek segítségével történt. A művek azonosítására szolgáló összes lényeges információt tartalmazta, a könyvek manuális keresésében volt nagy szerepe. Ahány szempont szerint lehetett egy könyvre keresni, annyi katalóguscédulát készítettek róla.

A Robotron nagy terhet vett le a könyvtárosok válláról, hiszen addig külön kellett minden cédulát írógéppel elkészíteni; ezzel a masinával pedig ugyanazt a szöveget csak egyszer kellett begépelni, aztán számtalanszor sokszorosítani. Egyéb informatikai eszköz 1990-ig nem volt a könyvtár tulajdonában.

Mindenekelőtt előre kell vetítenem azt a tényt, hogy 2001-ig egy régi kolostor-épületben helyezkedett el a könyvtár, amely nem volt alkalmas egy igazán tökéletes informatikai hálózat kiépítésére. Például a 90-es évek közepén csak korlátozott nagyságú hálózatot voltak képesek létrehozni, nem tudtak minden gépet fizikailag összekötni kábelezési gondok miatt, illetve a villamos áram vezetékhalozata sem bírta el a terhelést.

Az 1990. szeptember 25-i állapot szerint a könyvtár tulajdonában egyetlen computer volt: IBM PC GOODFORCE AT 286 sz. gép, ezen kívül 1 db FX I050 nyomtató, 1 db modem telefonkészülékkel, illetve egy FUNAI FA-X20 telefax.

Így elindulhatott a számítógépes szolgáltatás az intézményben, melyet újságcikkek segítségével próbáltak meg népszerűsíteni. Bár a szolgáltatást egyelőre kevesen igényelték, de széles körűen került be a köztudatba, hogy a könyvtár információk központként működik.

1990-ben létrejött a Könyvtárpártoló Alapítvány, amely a városi könyvtár szolgáltatásainak és társadalmi kapcsolatainak fejlesztését tűzte ki célul. Az alapítvány kuratóriuma úgy döntött, hogy a támogatásokból képződött vagyont főként az intézmény számítógépes szolgáltatásának fejlesztésére fordítja. Így sikerült megvenni a fent említett computert, modemet, nyomtatót, faxot. Ezen eszközök beszerzése tehát új szolgáltatások elindítását tette lehetővé, pl. modemek segítségével országos adatbázisokból tudtak közvetlenül adatokat lekérni. Az IIF (Információs Infrastruktúra Fejlesztés) rendszerrel lehetővé vált az elektronikus levelezés, illetve elektronikus faliújság használata.

Eleinte az adatbázisok és azok frissítései floppy-n jöttek meg, természetesen ekkor még nem volt on-line kapcsolat. Pályázatokon sikerült nyerni további számítógépeket és egyéb eszközöket, így gyarapodott az informatikai készlet.

1993. Ekkor még lokális hálózat nem volt kiépítve, sőt úgy gondolták a könyvtárosok, hogy ebben a régi épületben nem is fognak létrehozni ilyet. A számítógépek közül egyet használt az igazgató; kettőt a gazdasági iroda: könyvelésre, illetve a titkárnő adminisztrációs célokra, levélírára stb.; egyen pedig a floppy-n kapott adatbázisok voltak elérhetőek, és ezen a gépen foglalt helyet a Textlib próbaverziója is.

1994-ben újabb felmérés következett a számítógép ellátottságról, melynek eredménye a következőképpen alakult: Az intézmény tulajdonában volt 4 db 286-os sz. gép, 3 db 386-os, 1 db 486-os computer, ezek közül multimédiára alkalmas 2 db, CD-ROM-mal felszerelt szintén 2 db. Lokális hálózatot ekkorra sem építettek ki. A

könyvtárosoknak rendelkezésére állt 5 db számítógépes munkahely (terminál), a felhasználóknak egy sem. 1994 végén vásárolták meg a leendő belső CD-ROM hálózat részére a szervergépet, egy Compaq Deskpro XL 466 Model 270/w MTRS számítógépet, hozzá SVGA monitort és egy HP Laserjet 4M Plus lézernyomatót. A számítógépeken DOS 6.2, illetve Windows 3.1 operációs rendszerek futottak, 1994 decemberében vettek Word for Windows 6.0 szövegszerkesztőt is rájuk.

Az áttörés: a belső CD-ROM hálózat

A menedzsmint már 1994-ben elhatározta, hogy létrehoznak egy CD-ROM hálózatot az intézményben. A leendő szolgáltatás helyszínéül külön helyiséget jelölt ki, melyet 1994-ben felújítottak és erre a célra berendeztek. A szoba egy könyvtáros tájékoztató pultján kívül további 5 munkahely kialakítására volt alkalmas. A szükséges eszközök egy része már rendelkezésre állt: a szintén 1994-ben vett szervergép és a lézernyomató. Ezen kívül vásároltak egy CD-ROM tornyot 8 leolvasó beépítésének lehetőségével, de csak 4 leolvasót tudtak addigra beszerezni. Ekkor 15 db különféle adatbázist tartalmazó CD-ROM lemezük volt.

A Nemzeti Kulturális Alaphoz benyújtott pályázat eredményeként 1995. októberére a következő eszközöket sikerült beszerezni:

- még több adatbázis CD-ROM lemezen (16 féle lemez)
- 1 db új leolvasó (Compaq CD-ROM olvasó), amely zenei CD-k hallgatására is alkalmas, így ezzel nemcsak tájékoztatni lehet, hanem a zenei részleg szolgáltatásait is bővíti
- Novell Netware 4.1 hálózati szoftver, ami a hálózati munka alapját képezi és segítségével az olvasó is önállóan kereshet.

1995 végén megkezdődött az emeleti terem felkészítése a kis, szobányi hálózat befogadására. A kábeleztést a helyi PROCOMP Kft. kivitelezte, 6 db számítógépes asztalt is elhelyeztek a teremben. A kábelek a padló alatt futottak, és az asztalokban is teljesen el voltak rejtve. 1996 nyarán megvették a szükséges 5 db munkaállomást, ezek Compaq Deskpro 2000 és Deskpro XL 466 típusú számítógépek voltak, akkoriban csúcsteljesítményű gépeknek számítottak. Végül megépítették a hálózatot, amely tehát tartalmazta: a szervergépet, a Hitachi CD-ROM tornyot, az 5 db munkagépet, a lézernyomatót, az adatbázis CD-keket, a Novell Netware 4.1 hálózati szoftvert 5 felhasználóra, az MS-DOS 6.2 és MS-Windows 3.1 operációs rendszereket, a kábeleket, a szünetmentes tápot és egy hub-ot.

Ez egy sín topológiájú Ethernet hálózat volt. 1996 szeptemberétől megindult a számítógépes szolgáltatás nyújtása az olvasóknak a könyvtárban. A beruházás 4,5

millió Ft-ba került, és megteremtette a CD-ROM-os adatbázisok, valamint a multimédiás források lokális hálózatban történő használatának lehetőségét. Segítségével bibliográfiai adatok, szöveges jogi információk, szabványok és szabaldalmak, az országos telefonkönyv adatai voltak lehívhatók, illetve a multimédiás nyelvtanulás és szórakozás lehetősége nyílt meg azonos időben egyszerre akár 5 felhasználó számára. Az adatbázisokat rendszeres időközönként frissítették, és külön kérésre a multimédiás CD-k pedig kölcsönözhetőek voltak.

A 8 leolvasó-helyes CD toronyban 4 leolvasó működött, az adatbázisok száma ekkor már elérte a 19-et. A hálózat még csak egy teremre korlátozódott.

A leggyakrabban használt adatbázisok 1997-ben:

- PRESSDOK, sajtófolyóirat szolgáltatás, az Országgyűlési Könyvtár összeállítása,
- Magyar Nemzeti Bibliográfia,
- MSZHIR szabványok: a Magyar Szabványügyi Hivatal szolgáltatása,
- Munkavédelmi, munkaügyi, munkajogi adatbank: az Országos Munkavédelmi Tudományos Kutató Intézet szolgáltatása,
- CD céghírek: információk cégekről,
- Irodalmi kritikák és tanulmányok,
- Cd Jogtár.

A multimédia CD-ROM-ok többféle témában adtak tájékoztatást. A legkeresettebbek a biológia, földrajz témájú, illetve a nyelvtanuláshoz segítséget nyújtó CD-k voltak.

Amikor a könyvtár nyitva volt, a hálózat mindig működött. A szolgáltatást a beiratkozott tagok vehették igénybe. Az adatbázisok használata és más számítógépes szolgáltatás ingyen és az intézmény nyitva tartásával azonos időpontban állt rendelkezésre a használóknak. A CD toronyban leggyakrabban a PRESSDOK, a Jogtár és a Magyar Nemzeti Bibliográfia adatbázisok voltak megtalálhatóak. Az olvasók a hálózaton lévő bármely gépen láthatták és elérhették azoknak a CD lemezeknek a tartalmát, amelyek a toronyban helyet foglaltak. A Novell ugyanis minden toronyban lévő CD-t külön meghajtóként kezelte és ellátta a soron következő meghajtó betűjével. Ha valaki más adatbázist szeretett volna megnézni, akkor szüksége volt a könyvtáros hozzáértésére: ő cserélte ki a CD lemezt a toronyban, majd egy DOS-os program segítségével felindexelte az újat. Tehát valójában szakember nélkül nem lehetett használni a rendszert. A lézernyomatot is csak ő kezelhette, ha valaki nyomtatni akart valamit, hozzá kellett fordulnia. Továbbá, bármilyen kérdéssel, a szolgáltatással vagy az adatbázisokkal kapcsolatban, szintén őt lehetett megkeresni.

Kezdetben az 5 gépből csak négyet kaptak meg az olvasók, egyet pedig az a könyvtáros használt, aki a CD-ket cserélgette a toronyban. Aztán hamarosan bekerült

a terembe egy hatodik régebbi computer is, onnantól kezdve az volt a szakember munkahelye, így az ötödik is megkaphatták a felhasználók. Természetesen az adatbázisokban önállóan kereshettek. Ezt a szolgáltatást akkor vették igénybe, ha valamilyen adatot nem találtak meg a könyvekben, vagy ha plusz információkat szerettek volna kapni egy témával kapcsolatban.

Egy további gyakori felhasználási módszer: léteznek olyan adatbázisok, melyek országos szinten tartalmazzák például a könyvek teljes bibliográfiáját. Ha valaki egy témában irodalmat keresett, utánanézett ezen a CD-n, hogy milyen könyvek léteznek ebből a témakörből az országban. Majd megkérdezte a könyvtárosoktól, hogy megtalálható-e ebben az intézményben az adott mű. Ha megvolt itt is, akkor azt kikölcsönözhetette, vagy akár az egyes oldalak fénymásolatait is elvihette magával. A számítógépeken Word for Windows szövegszerkesztő is volt, bármit megírhattak segítségükkel az olvasók, aztán floppy-n hazavihették, akár helyben ki is nyomtathatták. Vagy otthonról hoztak floppy-t és kinyomtathatták ott helyben. A gépek rendelkeztek F-PROT vírusirtókkal.

1997 elején a könyvtárnak sikerült szereznie 2 db computert a DKG EAST Kft-től. Ugyanis ez a cég leselejtezte akkor több gépét is, s azokat szimbolikus áron eladta iskoláknak, könyvtáraknak. Ez a jelenség azóta többször is előfordult, hiszen az ilyen számítógépek még megfelelőek tanításra illetve kisebb részfeladatok elvégzésére. Az egyik a folyóirat-olvasóba került, a másik a szakirodalmi olvasói térbe.

Az utóbbin szövegszerkesztést lehetett végezni, az előbbin ezen kívül az aktuális folyóiratokat tartalmazó adatbázis is volt.

A könyvtárra egyébként a mai napig jellemző, hogy az eszközpark állományát csak szakaszosan cserélik, folyamatosan nincs pénz. Ha egy adott helyre került új számítógép, akkor ott már nem történt fejlesztés – mondván, ott már van gép – hanem mindig csak egy másik helyre vettek újat. Ebben a régi épületben nagyon ritkán vásároltak modern computert, azt is alapítványi pénz segítségével. Inkább csak bővítették a régebbieket. Az első gépcserékre majd csak 2001-ben, az új épületben került sor. Egy számítógépet ma is addig használnak, amíg működik, illetve amíg valamilyen részfeladatot el tud látni.

A Könyvtárpártoló Alapítvány segítségével 1997-ben 3 db új számítógépet vettek, illetve néhány szoftvert is. És ami eddig nem volt jellemző az alapítványra: ettől az időszaktól kezdve a tanfolyamokat és a képzéseket is támogatta a dolgozók részére! Ugyanebben az évben érkezett meg az első rendszergazda az intézménybe, aki egyébként a polgári szolgálati idejét töltötte itt. Ő még igazából nem volt szakértő, csak próbálta fizikailag felépíteni és karbantartani a gépparkot.

A számítógépes rendszer jellemzői 1997-ben: nem rendelkezett jó védelemmel – sebezhetőség, az egyes funkciókat nem gondolták rendesen végig, nem használták ki maximálisan – gyenge hatások, csak összekötötték a gépeket.

Az Internet bevezetése

A pécsi MATÁV-val kötött szerződés 1997. december 1-jétől biztosította a könyvtár számára az Internet elérést. Az elérés módja: ISDN.

A szolgáltatás típusa: teljes Internet hozzáférés e-mail-lel és korlátlan használattal. Ennek a megoldásnak nagy hátránya volt, hogy jelentős összeget kellett fizetni érte havonta a könyvtárnak, így az olvasók csak 10 Ft-os percdíjjal használhatták. Ugyanakkor elég gyors szörfözést tett lehetővé.

1998 első felében 160 felhasználó vette igénybe ezt a szolgáltatást, összesen 4376 percig, mely átlagban 27 percet jelentett olvasónként. Az Internetet csak a számítógépteremben (CD-ROM hálózatos szobában) lehetett használni az 5+1 db computeren.

Az ISDN vonal kiépítésének költségeit az 1997-es „A városi könyvtárak informatikai fejlesztése” elnevezésű pályázaton nyert összeg fedezte. A maradék pénzből egy digitális telefonkészüléket vettek. Erre az ISDN2-es vonalra három végberendezést lehetett csatlakoztatni. Ezen a vonalon működött az Internet, illetve az Európa 10 típusú digitális telefon. Harmadik végberendezés nem volt rákötve.

Az ISDN előnyei: bármely készülék csatlakoztatható rá az egyszerű analóg telefontól a videokonferencia berendezésig; beszéd, adat, szöveg, kép, azaz tetszés szerinti digitális információ átvitelére képes; a bemenő illetve a kijövő adatok forgalma ugyanazon az ISDN vonalon történik, kisebbek a költségek; a modemes kapcsolatnál 6–7-szer gyorsabb, igen jó adatátviteli minőség. Hátránya, hogy meglehetősen drága szolgáltatás.

Két helyi hálózat a könyvtárban

Az első pályázat (1998 eleje) kiírója a Nemzeti Kulturális Alap Könyvtári Kollégiuma volt.

Témája: Belső hálózat kialakítása a könyvtári munkafolyamatok számítógépesítése érdekében.

A pályázatban így fogalmaztak a célokat illetően: „...intézményünk jelenleg rendelkezik egy öt munkaállomásból álló hálózattal, mely az olvasók tájékoztatását segíti. Annak érdekében, hogy a felhasználók a könyvtár saját állományában is tudjanak

keresni számítógépeken, szükség lenne egy újabb öt munkaállomásos hálózatra, melynek célja első lépcsőben a saját könyvtálmány, folyóirat állomány és zenei anyag feldolgozása. A következő lépés lenne a kölcsönzés gépesítése a későbbiekben. Ehhez mindenképp szeretnénk vásárolni egy szervergépet illetve 10 useres Novell Netware hálózati szoftvert.”

A második pályázat (1998 nyara) kiírója a Soros Alapítvány volt, témája: a városi könyvtárak informatikai támogatása. Ekkor a cél már az állomány elektronikus feltáráshoz szükséges hálózat kiépítése volt: „a második hálózatunk kiépítéséhez legalább 5 munkaállomás szükséges, mivel közelítőleg 260000 dokumentum adatait kell gépre vinni. Ez helyileg úgy kivitelezhető, hogy 2 számítógép kerülne a feldolgozó csoporthoz, egy a zenei részlegbe, egy a folyóirat-olvasóba és egy a helyismereti anyaghoz. A számítógépes adatfeldolgozáshoz szükséges eszközök közül rendelkezünk egy vonalkód-nyomtatóval, mivel első lépésként a vonalkódozást szeretnénk elkezdeni. Majd következne a dokumentumok adatainak computeres feldolgozása, illetve a szerzeményezés, rendelés. Végül a kölcsönzés is történhetne számítógéppel ... a cédulakatalógus nem alkalmas egy téma többoldalú megközelítésére, míg az elektronikus katalógus a dokumentumok mélyebb feltáráására használható és így lehetővé válik a keresés bármilyen szempontból.

Nagyon jó lenne, ha a könyvtár biztosítani tudná az ingyenes Internet hozzáférést. Azon kívül, hogy egyre több olvasó használná a Internetet, a világháló segítségével olyan dokumentumokról is tudnánk tájékoztatást adni, melyek helyileg nincsenek meg; illetve a legrövidebb úton lehetne biztosítani az olvasóknak a keresett anyagot, hiszen az Internetről kiderül, hogy mely dokumentum melyik könyvtárnak van meg. Intézményünk már kialakított egy Web felületet, melyet a helyi hálózatba kötött gépeinken jelenítünk meg. Ez a Web oldal tartalmazza a könyvtár és a részlegiek történetét, illetve segítséget nyújt az Interneten való kereséshez. Ha intézményünk felkerülhetne a világhálóra, akkor vállaljuk olyan Web oldal kialakítását, mely megfelel a követelményeknek. Továbbá szeretnénk, ha állományunk a számítógépes feldolgozás után felkerülhetne az Internetre azért, hogy elérhetőek legyünk mindenki számára, és így tudjuk segíteni a többi könyvtárat olyan dokumentumainkkal, melyek más intézményben esetleg nem találhatóak meg. Ezek után a város helyismereti anyagának közzétételét is megvalósítanánk a világhálózaton. E hálózat kiépítéséhez szükségünk van az 5 munkaállomáson kívül adatmentő egységre, szünetmentes tápegységre, kábelekre, switch-re, hub-ra, valamint meg kell vennünk a Textlib nevű könyvtári integrált rendszer tökéletesített és teljes verzióját a feladatok végrehajtásához.”

A pályázati munka olyannyira sikeres volt, hogy annak segítségével minden tervet sikerült idővel megvalósítani.

A bérelt vonal egy állandó, teljesen díjmentes Internet elérést biztosított a felhasználóknak a Soros Alapítvány C3 Központján keresztül. Egy kis statisztika: a világhálót naponta átlag 25-en vették igénybe, 1998-ban összesen kb. 1000 olvasó. A nagy érdeklődésre való tekintettel szabályozni kellett az Internet használatot: egy olvasó naponta egy órát böngészhetett, a jelentkező igényeket előjegyzésbe vették.

Az eszközpark állapota 1999 elején

Ekkorra már teljesen kiépült a könyvtárban a két helyi hálózat. Ezek közül az egyik az olvasók számára volt fenntartva a számítógépes teremben. Ez öt gépet jelentett. Itt történt az információszolgáltatás a CD-ROM-okról, valamint az Internet használata. A Soros Alapítványtól kapott 5 db computer került ide. A másik hálózat az adatállomány feldolgozására szolgált. Ez szintén öt gépet jelentett, és rajtuk a Textlib integrált könyvtári rendszer futott, annak is az 1.56-os verziója. A szoftver segítségével lehetett végrehajtani az összes könyvtári munkafolyamatot. Ekkor még csak az állomány feldolgozását végezték vele, és kb. 1000 tételt vittek fel számítógépre. Ez a hálózat állt a régi, Compaq Deskpro computerekből, erre a feladatra az ilyen gépek is alkalmasak voltak, a világháló böngészésére már kevésbé. Ez helyileg úgy nézett ki, hogy 2 számítógép került a feldolgozó csoporthoz, egy a zenei részlegbe, egy a folyóirat-olvasóba és egy a helyismereti anyaghoz. Természetesen mindkét hálózat rendelkezett külön Novell szerverrel.

1999 márciusában már elkészült az első önálló honlap, mely ugyan még nem volt teljes, de a legfontosabb információk megtalálhatóak voltak rajta. Tartalma akkor ez volt: a könyvtár rövid története, szolgáltatásai, néhány szó a gyerekkönyvtárról, illetve számos olyan hasznos oldalra történő hivatkozás, melyek megkönnyítik a tájékoztatást.

Az akkori fiatal, rendszeres Internet-használók közül ma már négyen is informatikai cégnél dolgoznak! Ez nem véletlen, hiszen sokan itt tanulták ki a szakmát, mivel az otthoni PC és Internet lehetősége akkor még keveseknek volt megfizethető. A könyvtár gyakran szervezett ingyenes Internet tanfolyamokat pl. határőröknek, iskolásoknak abból a célból, hogy minél szélesebb réteg ismerje meg annak használatát. Ebben az időszakban jelentkezett náluk néhány, az informatikát jól értő fiatal, akik kisebb ellenszolgáltatás fejében segítettek a rendszergazdának, és hozzáértésükkel támogatták a számítástechnika fejlődését az intézményben.

A könyvtár egészére kiterjedő lokális hálózat

1999-ben a nagykanizsai Városi Könyvtár részt vett „Az országos könyvtári, múzeumi, levéltári és közművelődési információs hálózat fejlesztése az információs társadalomban” c. koncepció megvalósítására kiírt pályázaton.

Részletek a pályázatból: „Ma az integrált könyvtári rendszer legalapvetőbb előnyét, az egyetlen hálózatban való működést nem élvezhetjük, hiszen gyerekkönyvtári részlegünk, a kiskánizsai és a Hevesi úti fiókkönyvtárunk még a számítógépesítés előtt áll. Állományaik feldolgozása a Textlib rendszerben jelenleg lehetetlen, illetve a központ egyéb számítógépes szolgáltatásait se tudják igénybe venni. Ezenkívül a mindennapi kommunikáció is problémás. Ezért célunk az imént felsorolt 3 részleg bekapcsolása könyvtárunk lokális hálózatába. Ezen belül szeretnénk: közös feldolgozást a Textlibben; közös szerzeményezést; a verbális telefonos kapcsolat helyett hálózati kommunikációt.

A pályázati célok megvalósulása esetén a könyvtár 4 „telephelye” csillagpontos kábeltelevíziós kábellel lenne összekötve. Az ilyen rendszer igénybevételéhez viszont szükségünk van két szoftverre: a Novell 5.0 upgrade-re és a Textlib TCP/IP modulós változatára. Ennek az az oka, hogy a szolgáltató a csillagpontos hálózat használatát csak TCP/IP protokollal teszi lehetővé, a Novell operációs rendszernek pedig csak az 5-ös verziója kommunikál TCP/IP protokollon keresztül illetve ezért van szükség a Textlib TCP/IP moduljára is.

Előbbiek eredményeképpen olyan helyi hálózat valósulna meg, mely biztosítaná a Textlib integrált könyvtári rendszer egyidejű használatát a könyvtár minden egységében. Mivel mindez a Novell 5.0 verziójával történne, ezért az egyetlen lokális hálózatban való működés minden előnyét élvezni lehetne az összes részlegünkben. Az alkalmazások (főleg a CD-ROM-ok) mindegyike rendelkezésre állna ebben a körben. Egyben az Internet hozzáférés is biztosítottá válna a hálózat minden tagja számára.

Az intézmény főépületének belső hálózati kábelezése (falra erősített kábelelkekkel) már kiépítésre került, 100 Megabites sávszélességgel.

A Soros Alapítvány által biztosított bérelt vonali Internet hozzáférés ingyenessége 1999 decemberével megszűnik, így kénytelenek vagyunk olcsóbb megoldást keresni. Gondolkodunk abban, hogy kábeltelevíziós vonalon lépünk fel a világhálóra is. Ehhez a megoldáshoz szintén anyagi segítségre lenne szükségünk.

Egyéb tervek: a könyvtári alapidokumentumok, szabályzatok, belső utasítások belső nyilvánosságának biztosítása központi gépen való elhelyezéssel; a Textlib minden moduljának használata 2001-re; saját könyvtári web-szolgáltatások nyújtása többek között a WWW-felületen megjelenő katalógussal.

A fejlesztés szoftver és hardver szükséglete: a távolabbi telephelyek csatlakoztatása; UPC Internet; Textlib TCP/IP modul; Novell 5.0 upgrade; ArcServe mentés automatizáló szoftver a növekvő adatmennyiség biztos mentése érdekében (Textlibhez); a 3 telephelyre I–I számítógép telepítése szükséges, valamint 4 új gép beállítása a feldolgozás gyorsítása és a számítógépes katalógus használata érdekében = 7 db computer.

Az ArcServe szoftverre azért volt szükség, mert a Textlib rendszerben gyakran előfordultak lefagyások s ilyenkor adatvesztések is. Ezért minden nap a szoftver segítségével elmentették a teljes állományt, amit addig feldolgoztak, és ezt töltötték vissza a Textlib-be egy lefagyás után.

2000 májusára az alábbi tervek valósultak meg:

– A Városi Könyvtár főépülete, a Gyermekkönyvtár, a Hevesi úti és a Kiskanizsai fiókkönyvtár számítógépes kapcsolata létrejött a kábeltelevíziós rendszer segítségével.

– A Novell fejlesztése megtörtént az 5-ös verzió megvételével. (25 felhasználóra)

– Minden telephely képessé vált az Internet szolgáltatásainak használatára.

– A feldolgozás a Textlib-en folytatódott, illetve a közös feldolgozás is lehetővé vált a könyvtári rendszer TCP/IP moduljának megvásárlásával.

– Az Internet szolgáltatást a központi épületben is kábeltelevíziós vonalon keresztül biztosították. (UPC Internet)

– Megkezdődött a könyvtári alapidokumentumok hálózaton keresztül való használata.

– A hálózat adta lehetőségeket egyre több munkahelyen lehetett igénybe venni.

– Egyetlen lokális hálózat jött létre, melynek központja a szerver szobában volt.

– Csak egy számítógépet nem kötöttek hálózatba.

Hardver vásárlások:

– 3 db Intel Pentium Celeron 350 Mhz PC I999 végén

– 4 db Intel Pentium Celeron 433 Mhz PC 2000 elején

– 5 db leselejtezett computer, melyeket egy helyi vállalat adott ajándékba némi összegért cserébe

(Ezekből a számítógépekből a 3 telephelyre került I-I db, néhány a feldolgozóban, az igazgatónál és a szerverszobában kapott helyet, valamint azoknak a munkahelyeknek a száma is nőtt, mellyel az olvasók számára biztosították a számítógépes katalógus lekérdezését az olvasói térben!)

– 3 COM Super Steck II. 3300 XM 24 portos Switch

(Ennek vásárlását a Könyvtárpártoló Alapítvány Nagykanizsa vállalta. A switch az addigi I2 elérési helyet olyan számúra növelte, hogy segítségével minden végpontot

használni tudtak a könyvtárban (27 db). Ez egyben azt is jelentette, hogy a pályázatban megjelölt bővítés hálózatépítési szempontból is megoldottá vált.)

Szoftvervásárlások: Microsoft Windows 98; CorelDraw 9; Microsoft Office 97 Standard (magyar); Microsoft Office 97 Professional with Access (magyar).

Összefoglalásképpen elmondható, hogy a több évre tervezett fejlesztés első ütemének megvalósulása megeremtette az alapjait egy integrált könyvtári rendszer működtetésének. A szoftverek és a PC-k mennyisége és minősége, a hálózatba kapcsolt gépek száma a könyvtárhasználók és a könyvtárosok számára is a számítógépes infrastruktúra olyan fokát hozták el a könyvtárba, mely lehetővé tette a belső hálózat és az Internet széleskörű és a mindennapokat átható használatát. 2000 januárjától megkezdődött a kábeltelevíziós Internet szolgáltatás is.

A könyvtári menedzsment és a könyvtárosok gondolkodásmódjának változása a 90-es évek elejétől 2001-ig

Már a kezdetektől láttak fantáziát a számítógépekben a könyvtárban, és minden informatikai eljárást próbáltak hasznosítani. Bár a menedzsment eleinte idegenkedett attól (látva a rossz példákat a könyvtári rendszerek kezdeti problémáiról), hogy könyvtári folyamatokat vigyenek fel a számítógépekre, ezért azokat a tájékoztatásban akarták használni. Így született meg a CD-ROM hálózat 1996-ban, majd az Internet hozzáférés I évvel később. Tehát akkor a hálózat és az Internet is csak tájékoztatási célból működött. A saját gyűjtemény feldolgozása és a saját szolgáltatások nyújtása számítógépen csak 1999-ben indult el. Eleinte a tájékoztatásnál is féltek a computer használatától és csak második volt a papír alapú felvilágosítás mögött. Úgy gondolkodtak, hogy csak akkor kell a számítógépet igénybe venni, ha a hagyományos út nem járható. 2000-re ez a hozzáállás gyökeresen megváltozott: ugyanolyan tájékoztató eszköz a computer, mint a papír alapú; sőt, még jobb is, hiszen gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb.

1999 elején indult meg a saját állomány elektronikus feldolgozása a tökéletesített Textlib rendszer segítségével, bár nagyon lassan folyt a munka. 1999 végére még csak 1000 tételt vittek fel az adatbázisba; 2001 közepére pedig a gyakran kikölcöszött, népszerű művek 80%-a fel volt dolgozva, ez a teljes gyűjtemény 25 %-át tette ki. Másképp fogalmazva radikális változás történt.

Eleinte egy ember egy nap alatt 3–4 elektronikus katalóguscédulát produkált, most egy hónap alatt 4–5 ember 7000 db-ot.

A papír alapú katalógus hatalmas, több százezres gyűjtemény, ekkora mennyiséget számítógépre vinni nagyon nehéz, sok dolgozónak több évig tartó feladat. A technikai

hátter, az infrastruktúra megvolt a munka elvégzéséhez 1999-re, még a Textlibet is sikerült végre működőképes rendszerre fejleszteni. Csak az emberi hozzáértés hiányzott, nem tudták, hogy kezdjenek hozzá.

Ráadásul, nemcsak a már meglévő állományt kellett feldolgozni, hanem az újonnan érkező anyagokat is folyamatosan számítógépre vinni. Majd a computeres gyűjteményt hozzáférhetővé kellett tenni az olvasók számára is néhány gépen a könyvtárban, illetve elkészíteni a katalógus nyilvános, Interneten elérhető változatát (OPAC).

A feldolgozás kezdeti nehézségeinek megoldása:

1. A munka gyorsítása érdekében sablonokkal dolgoztak, hogy ne kelljen minden adatot külön begépelni, csak a hiányzó részeket kitölteni. Ez a folyamat a honosítás.

2. Nem minden könyvet dolgoztak fel – ugyanis ez lehetetlen feladat lett volna – hanem kiemelték az állományból a fontosabb műveket. Szerintük a legnagyobb jelentőséggel az új, népszerű könyvek bírtak. Így 1997-ig visszamenőleg számítógépre vittek minden anyagot, de még mindig igen sok munka volt hátra.

3. 2000. január 1-jétől csökkentették a nyitvatartási időt, ennek következtében a könyvtárosok sokkal többet tudtak feldolgozással foglalkozni.

4. Az 1997 előtti állományból azokat a könyveket kezdték el felvinni a számítógépes katalógusba, amelyeket kikölcsönöztek az olvasók és visszahoztak. Úgy gondolkodtak, hogyha egy kötetet ma kivittek, nagy a valószínűsége, hogy legközelebb is kikölcsönzik.

5. 2001-ben új épületbe költözött a könyvtár, ekkor végeztek egy nagyobb volumenű selejtezést és 30000 dokumentumot kivontak a forgalomból. Ez nagy könnyítést jelentett.

6. A kölcsönzés szempontú feldolgozás:

2001 szeptemberétől az új könyvtárban a feldolgozás technikája teljesen más volt. Ekkor már a kölcsönzés a Textlib segítségével elektronikus úton történt. Amikor valaki ki akart vinni egy könyvet, és a számítógépen regisztrálták a kölcsönzést, akkor azzal párhuzamosan a Textlib rendszerben azonnal fel is dolgozták a kötetet, ha még nem volt feldolgozva, természetesen ezt a kölcsönzésekor végzett „forró” honosítást a könyvből kivett kölcsönző kártya segítségével később ellenőrizték. Mindez olyan gyorsan történt, hogy az olvasó észre sem vette, hogy mialatt ő kivett egy könyvet, az ugyanakkor be is került a computeres katalógusba! Így jutottak el 2004-re 100000 feldolgozott kötetig. Természetesen az újonnan érkező dokumentumokat mind felvitték számítógépre a megérkezés pillanatában.

Vadonatúj könyvtár születik

Az új épület 2001. október 1-jétől fogadta a látogatókat. Ezzel a beruházással a város jelenleg is legmodernebb épülete született meg. Az objektum a könyvtár minden részlegének, szolgáltatásának és raktárának, a munkahelyeknek színvonalas elhelyezését tette lehetővé. Az olvasók számára kialakított terek, az ott dolgozók munkahelyei, szociális helyiségei mind-mind igényes megjelenésűek. A technikai felszereltség jó, az épületen belüli technikai kommunikáció fejlett. Az intézmény 4 szintes, 4000 négyzetméteres és légkondicionált. Az alagsor a dolgozóké ill. a raktáraké, az I. szinten előadóterem és olvasói tér található, a 2. emelet szintén az olvasóké, a tetőtérben pedig konferenciaterem nyert kialakítást.

A belső és a külső hálózat kiépítése

A könyvtári beruházás keretében vásároltak egy szervert (IBM Netfinity, Pentium III. 733 Mhz, 128 MB RAM, 18,2 GB HDD, 17" monitor), ill. 25 db IBM Netvista munkaállomást (Celeron 633 Mhz, 64 MB RAM, 10 GB HDD, 15" monitor, Norton Antivirus, WIN 98, OpenOffice). Továbbá a régi gépek közül megtartották a jobbkat bizonyos egyszerűbb feladatok elvégzésére.

A fizikai hálózatot a KanizsaNet Informatikai Kht. építette ki. Ez a munka tartalmazta a teljes kábelevezést, majd a switch-eket is beszerelték a szerverszobába. Az UTP kábelek természetesen a padlóba süllyesztve hálózták be az épületet. Ekkor összesen 3 db switch volt, később még vettek egyet. Ezután az új gépeket beállították a megfelelő helyekre, a munkaállomások száma elérte az ötvenet.

Az új szervergépre szintén a KanizsaNet Kht. telepítette fel a Novell szerverprogramját, ill. ők segítettek beüzemelni is azt. A hálózati nyomtató ugyanaz maradt, mint a régi könyvtárban. A munkaállomások beüzemelését már a helyi rendszergazda és az informatikus végezte, akik feltelepítették a gépekre a Novell kliens szoftvert. A belső hálózat belső IP címek alapján különbözteti meg a számítógépeket a könyvtárban. A Novell szerverre felmásolták az összes dolgozó könyvtárát a régi szerverről, s a megfelelő jogosultságokat (kb. 25 felhasználónak van Novell hálózati belépési lehetősége) pedig mindenkinek külön-külön állították be. Ez 1–2 hétig tartott. Természetesen utólag is gyakran kellett finomítani ezen a jogosultság-kiosztáson. A Novell hálózat struktúrája ugyanaz maradt, mint a régi könyvtárban.

2001 végén ugyanúgy, mint a régi könyvtárban, kábeltelevíziós Internet szolgáltatás (UPC Magyarország Kft.) volt az új épületben, az átjáró szerepét is ugyanaz a

486-os PC töltötte be. A sávszélesség 384 kbit/s maradt, amelyet az új hálózatban 50 gépre kellett szétosztani. Ez nagyon lassú böngészést tett lehetővé, ezért váltani kellett. A külső hálózatot a KanizsaNet Kht. biztosította 2002-től, az ő Internet hozzáféréseit mikrohullámon adták tovább a könyvtárnak egy antennán keresztül, amit ők szereltek fel az épület tetejére. (Ez a kapcsolat még ma is létezik a KanizsaNettel.) Az antennából kábel vezetett a switch-be, a router az informatikai cégnél volt elhelyezve. Ők készítették el a könyvtárnak az átjárót, ami egyben a tűzfal szerepét is betöltötte. Az Internet sávszélessége 512 kbit/s lett, nem sokkal több, mint azelőtt. Ráadásul később már az önkormányzat és néhány iskola is ezt a fajta mikrohullámú Internet hozzáférést használta, úgyhogy rengeteg computer osztozott rajta. Ennek következtében néha csak „csörgedezett” az Internet.

Ismét váltani kellett. 2002. végén kapott egy lehetőséget a könyvtár: a NIIF program akkoriban teljesedett ki az országban, és eljutottak a mi régiónkba is. Felajánlották a városnak, hogy a frissen megalakult Veszprémi Egyetem Főiskolai Karának nagykanizsai kihelyezett tagozatát és a Halis István Városi Könyvtárat bekötik a hálózatukba. A teljes beruházást a NIIF finanszírozta, és nagy sávszélességű Internet elérést biztosítottak. Az adatátvitelre optikai kábeleket (üvegszál) használnak, és ezeket fektették le a könyvtárban is. A főiskola viszont mikrohullámú kapcsolatban állt a könyvtárral, mint a NIIF végpontjával, s így kapcsolódott az akadémiai hálózathoz. Tehát ma az intézmény tetején két antenna található, hiszen a KanizsaNettel is megmaradt a mikrohullámú összeköttetés. Az optikai kábel 34 Mbit/s sebességű adatátvitelt tett lehetővé, ez oszlott el 50 gépre. Valójában a 34 Mbit/s sávszélesség 17 Mbit/s bejövő és 17 Mbit/s kimenő adatátviteli sebességből állt. 2003-tól ez az üvegszálazás Internet szolgáltatás működik a könyvtárban, amiért évente 2 millió Ft hozzájárulást kell fizetni a NIIF részére.

Az Internet

A kölcsönzésen kívül ez a legfontosabb szolgáltatás. Az új épületben kedd és csütörtök délelőtt is igénybe lehet venni az új nyitvatartási rend miatt. A használat továbbra is ingyenes és előjegyzés alapján kérhető beiratkozottak számára. Mindenkinek hetente 2 óra Internetezés van biztosítva, ezen felül még naponta 15 perc vehető igénybe. A vonatkozó etikett betartása kötelező. A világháló használatára I0 gép áll rendelkezésre: 6 db az I. szinten a I4 év feletti olvasóknak előjegyzéssel; 3 db az I. szinten a I4 év alattiak részére (gyerekeknek) előjegyzéssel; ill. 2 db a 2. szinten, melyek előjegyzés nélkül 15 percre vehetők igénybe I4 év felettiak részére.

A NIIF biztosít a könyvtár számára egy levelező szervert is, mely helyileg Budapesten található. A szerveren az intézmény minden dolgozója részére rendelkezésre áll saját postafiók, a felhasználók továbbra is csak ingyenes webes levelezőrendszerek közül választhatnak.

Egy pályázaton nyert újabb beruházás

Még 2002 elején ismét nyert pályázaton a könyvtár egy nagyobb összeget, melyből a következő eszközöket sikerült megvenni: 10 db Intel Celeron; HP LaserJet I200N lézernyomtató; 1 db 24 portos switch.

A pályázat feltételül előírták, hogy a könyvtárnak Internetes tanfolyamokat kell szerveznie ezeken a számítógépeken.

Újabb nagyobb volumenű beruházás a könyvtárban azóta nem történt, csak egy-két géppel és néhány szoftverrel bővült az eszközpark. Meg kell említeni, hogy az informatikusok rendszeresen szerelnek össze computereket az elromlottak jó alkatrészeiből különböző feladatok elvégzésére, ill. a régi számítógépeket például fel tudják használni a Textlib munkaállomásaiként WIN 98 operációs rendszerben.

Összesen 200 db végpont van az intézményben, tehát 200 helyen lehet számítógépet csatlakoztatni a hálózatra. A gépek száma folyamatosan nő; ezen kívül különböző helyi rendezvények, kiállítások számára is gyakran kell biztosítani néhány végpontot; ill. bárki bejöhet az intézménybe otthonról hozott lappal, és rácsatlakozhat a hálózatra, használhatja az Internetet, ha nincs neki otthon.

2003 óta üzemel a honlapon a Textlib online katalógusa. Fél millió forintba került az a szoftver, amely ahhoz kellett, hogy a katalógust ki lehessen tenni az Internetre (Textlib WWW szerver).

Az utolsó számítógép beszerzés 2004 áprilisában történt, szintén egy pályázat segítségével. Ez volt az eMagyarország projekt.

A könyvtár vállalta, hogy a Kálvin téri és a Hevesi utcai eMagyarország Pont kiépítésére szolgáló 1,4 millió Ft támogatásból a teljes nyitvatartási időben ingyenesen minden érdeklődő számára biztosítja a két helyen az Internet szolgáltatást.

Digitalizálási munkák

1999-ben pályázatot írt ki az akkori kulturális miniszter a digitalizálás népszerűsítésére. A könyvtár élt a lehetőséggel. Arról volt szó, hogy azokat a régi újságokat, amelyeket csak mikrofilmen lehetett elolvasni, digitalizálni kellene, így sok ember számára elérhetővé lehetne tenni. Ez akkor nagyon sokba került, oldalanként 2000 Ft-ba.

A munka forgatókönyve a következő volt:

- A Városi Könyvtár kiválasztotta a digitalizálni kívánt dokumentumot, a Zalai Közlöny 1900. évi (238 napilapoldal) és 1901. évi (240 oldal) évfolyamát.

- Egy helyi cég elvégezte a mikrofilmen lévő dokumentum beszkennelését.

- Egy másik cég a már digitalizált anyagot CD-ROM-ra írta, a design kialakítása mellett megfelelő kezelőprogram felrakásával könnyen visszakereshetővé és nagyíthatóvá tette a dokumentum-együttest.

- A könyvtár vállalta saját honlapján ezen digitalizált folyóiratok adatainak közzétételét.

- A létrejött CD-ROM I-I példányát ingyenesen eljuttatta a Halis István Könyvtár azokba a megyei közgyűjteményekbe, ahol eredeti vagy mikrofilmes változatban létezett a Zalai Közlöny.

2001. márciusában a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által kiírt pályázaton nyert a könyvtár a további digitalizálási munkák elvégzéséhez multimédiás számítógépet, papír és mikrofilm anyagok beolvasására egyaránt alkalmas mikrofilm-digitalizáló szkennert, szövegfelismerő szoftvert és írható CD-ROM-okat. A pályázat célja az volt, hogy ne csak bértmunka igénybevételével tudjanak digitalizálni, hanem saját maguk végezhesék el ezt a munkát.

Az elmúlt pár év során folytatódott a régi Zalai Közlöny című hetilap fekete-fehér mikrofilmen található változatának digitalizálása.

Két éve a zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtár is nyert egy pályázatot ilyen jellegű munka elvégzésére. Csakhogy ők nem rendelkeztek digitalizáláshoz szükséges eszközökkel, így a nagykanizsai könyvtárra bízták e szép feladat végrehajtását. A cél az volt, hogy a Zalai Közlöny mikrofilmen lévő anyagából minél több legyen elektronikusan feldolgozva. 2002 elején elvégezték az 1902-től 1904-ig terjedő időszakban megjelent példányok mikrofilmről való beszkennelését. Majd a munkát az 1920 és 1927 között kiadott újságokkal folytatták, végül ebben az évben 1932-ig bezárólag digitalizálták a maradék dokumentum-állományt is (1928–1932.). A mikrofilmen lévő anyag szkennelést követően annak utólagos feldolgozására volt szükség, melynek során a képeket kicsinyítették a tároláshoz. Továbbá élességet, kontrasztot, stb. állítottak rajtuk egy program segítségével, hogy ezzel olvashatóvá tegyék az újságcikkeket. Mindezek után a kész elektronikus folyóiratokat elhelyezték az Interneten, a honlapon azzal a szoftverrel együtt, amelynek segítségével lekérdezhető, kereshető és szükség esetén nagyítható a dokumentum-együttes. Jelenleg a Zalai Közlöny című hetilap következő évfolyamai találhatóak meg a könyvtár honlapján: 1900–1904. illetve 1920–1927. Az 1928–1932. évi folyóiratok még nem kerültek fel az Internetre.

A fiókkönyvtárak távirányítása

Nemrég valósult meg az is, hogy a fiókkönyvtárak közvetlenül be tudnak lépni a főkönyvtár helyi hálózatába. Két belső számítógépről van szó, melyeknek a képernyőjét képes távirányítással elvenni a kiskönyvtárban tartózkodó dolgozó, és így minden műveletet ezeken a belső gépeken el tudnak végezni a távollól. Ez gyakorlatilag olyan, mintha beutaznának a központba és ott végeznék el. Erre a megoldásra azért volt szükség, hogy a fiókkönyvtárból lehessen pl.

- kölcsönözni könyveket a Textlibben,
- feltölteni adatokat a Textlibbe,
- lekérdezni a belső (főépületben levő) hálózatban található eszközöket.

Egy jelszórendszeren keresztül lehetséges bejutni kívülről a tűzfal mögé, persze ez csak a dolgozók számára engedélyezett. A kapcsolathoz egyelőre követelmény a Windows XP computer és távirányítással működik.

A szakmai chat: a MIRC

A belső kommunikáció leginkább igénybe vett eszköze a könyvtárban. Nemcsak szabad, de kötelező is chatelni a munkahelyen. Ez egy belső chat, külső erőforrással (így elérhető Interneten keresztül bárholnan), melyet általában csak a dolgozók használhatnak egymás elérésére. A próbaüzem 2002 végén indult be, 2003 januárjától élesben működik. A kanadai chat-szerver helyileg Budapesten található, és rajta található a regisztrált #Halis nevű szoba. A jobb oldali oszlopban megjelenő nevek azokhoz tartoznak, akik szintén ebben a szobában vannak (jelen esetben a könyvtár dolgozói). A bal oldali rész az, ahol a beszélgetés folyik, és az alsó sorba gépelve tud a felhasználó üzenetet küldeni. Amit beír, azt mindenki látja. A kliens program minden könyvtáros gépén be van állítva, elindítása után már lehet is chatelni. Lehetőség van arra, hogy a begépelte szöveget csak egyvalaki lássa: ekkor duplán kell kattintani a jobb oldali oszlopban az illető nevére, és aztán beírni a mondanivalót. A címzettnél a tálcán ekkor „villogni” fog a MIRC ikonja, ami jelzi számára, hogy üzenete érkezett. A #Halis szobába felraktak egy passzív felhasználót (programot), ami mindig jelen van, és jegyzetel mindent, amit a dolgozók beírnak. A jegyzetek a könyvtár közös meghajtóján gyűlnek .log kiterjesztésű szöveges fájlokban, minden nap másikkban. Így visszanezézhető és visszakereshető az összes beszélgetés, amely a szobában zajlott – egészen 2003. január I-jéig.

Referenzkérdések statisztikája

Ez a szolgáltatás összefügg a chattal, és nem más, mint egy statisztikai adatgyűjtés (a referenzkérdések gyűjteménye). Referenzkérdés: olyan olvasói kérések, melyeket nem lehet azonnal kielégíteni, melyek teljesítéséhez szükség van a könyvtáros hozzáértésére, segítségére. A szó szoros értelmében kutatni kell utána. Ha a kollégák úgy ítélik meg, hogy a hozzájuk intézett olvasói kérés referenznek minősíthető, akkor azt be kell írniuk a MIRC-be csupa nagybetűvel! Tábory Imre írt egy makrót Wordben, mely műveleteket tud végezni a benne lévő szöveggel. Működése: kigyűjti a nagybetűs szavakat tartalmazó sorokat, és egy listát készít belőlük, amely aztán nyomtatható. Csak rá kell kattintani a referenzgombra, az elindítja a makrót, és kapunk egy listát abban a .log kiterjesztésű fájlban található referenzsokról, amelyben éppen keresünk.

Az előbbiekre azért van szükség, mert a könyvtáraknak évente statisztikát kell készíteniük arról, hogy az olvasók milyen referenz kérésekkel keresték fel az intézményt.

Halista, a könyvtár levelező listája

Ez a Nagykanizsa és környéki könyvtárosok és a könyvtárhasználók levelezési listája, tehát az olvasók és a könyvtárosok közti kapcsolatra szolgál.

A honlapon bárki feliratkozhat rá és le is lehet jelentkezni róla.

A honlap: www.halisnagykanizsa.bibl.hu

A weblap két különböző helyről is elérhető (ha esetleg az egyik nem működne, akkor használható a másik). A gyorsabb változat, a www.halisnagykanizsa.bibl.hu a könyvtár saját webserveréről szolgáltat. A másik az önkormányzat szerveréről szolgáltat, melyet a KanizsaNet Kht. tart fenn, címe: www.kanizsa.hu/konyvtar.

A honlap tartalmából el van tárolva egy változat a belső hálózaton is egy számítógépen, mivel ezt szerkesztik az informatikusok, majd a módosított weblapot felteszik az előbbieken említett két helyre. A honlap jelenlegi formája már az ötödik a sorban. 2000 előtt nem volt aktualizálása. Ugyanazt a tartalmat olvashatta rajta az olvasó hosszú időszakon át. 2003-tól valójában napi frissítésről lehet beszélni.

Összefoglalás

1990-ben jelent meg az első számítógép a régi épületben, ma pedig a vadonatúj intézményben 61 db computer található. Ezenkívül tökéletesen működő belső hálózat (Novell), a legkorszerűbb Internet hozzáférés (üvegszálás), rengeteg bővítési lehetőség és állandó számítógépes kapcsolat a fiókokkal jellemzik jelenleg a könyvtárat. A belső kommunikáció igen fejlett a mobiltelefonokkal és a chattel, de az olvasókkal való kapcsolattartás is egyre fontosabb az intézményben: saját honlap, Halista, a Textlib online katalógusa, a dolgozók elektronikus levélben történő elérése.

A könyvtár a NIIF hálózatának egyik végpontja, és eMagyarország Pont is egyben! Azt hiszem, hogy egy fiatal büszke lehet, ha egy olyan városban lakik, ahol ilyen modern bibliotéka működik, amelynek épülete a legkorszerűbb Nagykanizsán.

Összegzésképpen a tapasztalatom az, hogy a dolgozók önzetlen és ambiciózus hozzáállásának köszönhetően jutott el a kisebb nehézségek ellenére ilyen fejlett szintre az intézmény. Közülük kiemelném az igazgatót, Czupi Gyulát, aki rengeteget tett a bibliotékáért. Remélhetőleg ez így is marad, és az informatikai eszközpark korszerűsítése nem áll meg a Halis István Városi Könyvtárban, hiszen mint tudjuk, a számítástechnika rohamléptekkel fejlődik.

A könyvtárhasználat változó folyamat, s e változó folyamatnak a tanulmányozása, a tapasztalatok hasznosítása fontos egy olyan könyvtárban, mely minél nagyobb arányban kívánja befolyásolni, menedzselni e változást.

Vegyünk egy példát! A helyben használat furcsa szolgáltatása a könyvárnak: kevés olvasó gondolja szolgáltatásnak, kevesen gondolják költséggel járónak. Tapasztalataink szerint legtöbb olvasónk a kölcsönzést helyezi minden elé a könyvtár szolgáltatásai közül, s könnyen feledkezik meg a helyben használatról. Miután állományunk nagy hányada szabadpolcon hozzáférhető, nehezen tudjuk mérni e szolgáltatás hasznosságát. Ennek is, másnak is utána akartunk járni, amikor 2002 őszén felkértük Tóth Andrea szociológust egy olyan vizsgálatra, melyet az ország megyei könyvtáraiban már elvégeztek. A részlet az ő felméréséből való.

Tóth Andrea

A nagykanizsai Halis István Városi Könyvtárban végzett használói felmérés (jelentés a vizsgálatról)

Szöveg 2003-ból

A Halis István Város Könyvtárban a könyvtárhasználati szokások megismerése céljából indult el a kutatás.

A felmérés kezdete előtt már ismertük az országos felmérést, amelyet a holland ELISA, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, az Informatikai és Könyvtári Szövetség szervezett.

Ez a vizsgálat kiterjedt a könyvtárhasználat mértékére, jellegére, intenzitására és minőségére. Ezért leelőször megvizsgáltuk, hogy az ezen kutatások során kapott eredmények relevánsak-e a mi kutatási céljainknak megfelelően. A kapott statisztikai adatok és mutatók tanulmányozásával bebizonyosodott, hogy megfelelő információt nyújtanak a Halis István Városi Könyvtár használóinak szokásairól, ugyanakkor az országos felméréssel összehasonlítható adatokat is kapunk. Így a helyi sajátosságok megismerésével képet nyerünk a könyvtár szolgáltatásainak jelenlegi helyzetéről, amely alapját képezi a könyvtári szolgáltatások színvonalának folyamatos, igényekhez igazodó emelésének.

Az országos kutatás eredményeinek tanulmányozása után tehát úgy döntöttünk, hogy az általuk kidolgozott kérdőívet fogjuk lekérdezni könyvtárunkban is.

A kérdőív lekérdezése 2002 novemberében és decemberében zajlott, ezen idő alatt 331 kérdőív került lekérdezésre.

A feldolgozása spss programmal történt 2003 januárjában, s utána készült el az elemzés és a szöveges kiértékelés.

A lekérdezett 33I kérdőív mind értékelhető volt, így ez tekinthető a végleges elemszámnak.

A felmérés során több nő vett részt a lekérdezésben, mint férfi. A nők aránya eléri a 70%-ot, míg a férfiaké 30%. Ez meglehetősen nagy eltérést mutat, de arányaiban alig haladja meg az országos felmérés átlagát (60:40).

A női válaszadók magasabb aránya valószínűleg azzal magyarázható, hogy általában a nők többet használják a könyvtárat, mint a férfiak.

A válaszadók életkor szerinti megoszlása az életkor növekedésével egyre csökkenő tendenciát mutat.

A 15–18 éves korosztály csaknem egyharmadát teszi ki a megkérdezetteknek.

A legmagasabb arányszámot a 19–25 évesek képviselik. Az idősebb korosztályok pedig már egyre csökkenő arányszámot képviselnek.

A 25 év alattiak magasabb aránya nem meglepő, hiszen a használók nagy része diák. A főiskolások és egyetemisták magas számának lehetséges oka, hogy a lekérdezés a szorgalmi időszak végére, s a vizsgaidőszak elejére esett, s ilyenkor ők gyakrabban látogatják a könyvtárat.

Az iskolás korúak magasabb részesedése mellett észrevehető, hogy a többi korosztály alulreprezentált a teljes népesség arányszámához viszonyítva.

A megkérdezetteknek közel 70%-a Nagykanizsán lakik, itt veszik igénybe a könyvtár szolgáltatásait, s több mint 30% -nak nem itt van a lakhelye.

Az országos és a zalaegerszegei adatoknál magasabb a könyvtárral nem azonos helyen lakó látogatók aránya.

A szükséges információ megszerzése

A válaszadókat megkértük, nevezzék meg, hogy általában hogyan szerzik meg az általuk igényelt vagy számukra szükséges információt. A kérdőívben több lehetőség közül választhattak, de a válaszok számát ötnél limitáltuk.

A leggyakrabban megnevezett információforrás a közkönyvtár volt (mivel ennek látogatóit kérdeztük meg). A válaszadók közel 80%-a jelezte, hogy innét szerzi be a számára szükséges információt.

Kevéssel maradt el emögött a televízió és a rádió, a megkérdezettek 64,4%-a jelölte be ezt. A televízió után következnek a saját könyvek 49,8%-kal, valamint a saját újságok, folyóiratok 41,1%-kal.

Viszonylag sokan – 40,5% – említették a kollégákat, ismerősöket, személyes kapcsolatokat információforrásként.

Az interneten keresztül való tájékozódás ugyancsak magas arányt képvisel. A megkérdezettek 26,6%-a az otthoni internet hozzáférhetést is megjelölte, a könyvtárban 24,2%, egyéb intézményben pedig 19,6% választja az interneten keresztül való információszerezést.

Ezek a számok önmagukban még nem igazán magasak, de ha egybevetjük ezeket, akkor már az interneten keresztül való tájékozódás 70%-kal figyelemreméltóan magas százalék. A könyvtári adatbázisokat viszont nagyon kevesen használják, mindössze 8,2%.

Szolgáltató cégtől, egyéb intézménytől, hivaltól kevesen jutnak információhoz (5–6%).

Tehát a könyvtárlátogatók között meghatározó, hogy a könyvtárat, mint információforrást az első helyre teszik; jellemző náluk, hogy az olvasást is előtérbe helyezik, valamint a világhálón keresztül is szép számmal tájékozódnak.

A nemek szerinti megoszlásban alig volt különbség a férfi és a női válaszadók között. A nők kissé gyakrabban szerzik be az információkat saját és könyvtári könyvekből, folyóiratokból, ugyanakkor a férfiak előnyben részesítik a könyvtári adatbázisokat és az internetet.

A legmagasabb iskolai végzettség szintje alapján már látványosabb eltérések figyelhetők meg.

A szakmunkásképzőt és szakiskolát végzettek esetében tapasztalható eltérés a többi kategóriához képest, náluk sokkal alacsonyabb a saját és a könyvtári könyvekből való információszerezés, ugyanakkor újságokat, folyóiratokat gyakrabban olvasnak, s a televízióból, rádióból is gyakrabban tájékozódnak. Náluk nagyobb szerepet játszanak a személyes kapcsolatok, viszont hivatalokhoz, intézményekhez kevésbé fordulnak információért.

Az általános iskolát végzettek esetében pedig magasán kiemelkedik az interneten keresztül való információszerezés. Ezt alapján nem iskolai végzettség szerinti meghatározottságnak kell tekintenünk, hanem életkori sajátosságnak, mivel az általános iskolát végzett megkérdezettek nagy része a 14–18 éves korosztályból kerül ki.

A munkaviszony jellegét tekintve a diákok kisebb százalékban támaszkodnak az újságok nyújtotta információkra, s a televíziót, rádiót is kisebb számban használják, mint a dolgozók, vagy otthon tartózkodók. A világhálón keresztül azonban a diákok sokkal inkább szereznek információt, mint a többiek.

Az életkorok szerint megfigyelhető, hogy annak emelkedésével egyenes arányban nő az újságokból, folyóiratokból, valamint a televízióból, rádióból való információszerezés.

Az internetet szinte kizárólagosan a 45 év alatti korosztály veszi igénybe.

A nagykanizsai könyvtár és az országos eredmények között nem tapasztalható szignifikáns különbség, de megfigyelhető, hogy a nagykanizsai könyvtárban megkérdezettek nagyobb arányban jutnak információhoz internetről (mind könyvtárból, mind egyéb helyről), mint az országos és a zalaegerszegi átlag.

A könyvtárhasználat rendszeressége

A könyvtárhasználat rendszerességét vizsgálva elmondható, hogy azoknak az aránya magas, akik rendszeresen járnak könyvtárba.

A megkérdezetteknek 30%-a hetente legalább egyszer jön könyvtárba, 25,4% hetente többször is.

Havonta kétszer jár könyvtárba 17,2%-uk, s havonta jön a megkérdezettek közel egyötöde. Az ennél ritkábban járók száma elhanyagolható.

A megkérdezetteknek 40%-a látogat más könyvtárat is, tehát nagyrészt ebből a könyvtárból nyerik az információkat, csak ennek az anyagára támaszkodnak.

Akik más könyvtárakat is látogatnak, nagyrészt (54%-ban) azért teszik, mivel máshol van az iskolájuk, mint a lakhelyük. 47,7% mondja azt, hogy a különböző könyvtárak jól kiegészítik egymást, s 34%-uknak tanulmányaihoz, kutatómunkájához van szüksége arra, hogy több helyről szerezze be a számára szükséges információkat.

Az a bíráló, hogy egy könyvtárból egyszerre kevés dokumentumot lehet kölcsönözni, a más könyvtárakat látogatók 9%-ánál jelentkezett.

Azoknak az aránya, akik azt kifogásolták, hogy máshol nagyobb a választék, szélesebb a kínálat, csak 7% volt.

Nagykanizsán az országos adatokhoz képest 10%-kal kevesebben használnak más könyvtárat is, itt nagyobb részben e könyvtár anyagára támaszkodnak. Zalaegerszegen pedig még többen használnak egyszerre több könyvtárat.

A könyvtárhasználat jellege

A könyvtárak számára az egyik legizgalmasabb és legfontosabb kérdés, hogy mely szolgáltatásaikat s milyen rendszerességgel veszik igénybe.

A leggyakrabban használt szolgáltatás a könyvek kölcsönzése. A megkérdezettek 63,6% rendszeresen, 28,5%-uk alkalmanként veszi igénybe e szolgáltatást.

Ezt jóval lemaradva követi az újságok, folyóiratok olvasása. Rendszeresen 21,8%, alkalmanként 41,7% olvas helyben.

A harmadik helyen az internet használata szerepel. A látogatók 21,8%-a rendszeresen, 30%-uk pedig alkalmanként internetezik a könyvtárban.

Ezután következik a könyvek helyben olvasása. A megkérdezettek 19,6%-a rendszeresen, 39%-uk alkalmanként olvas a könyvtárban. Az emeleti olvasótermi részleget rendszeresen a megkérdezettek 14,2%-a, alkalmanként 36,6%-a veszi igénybe.

Viszonylag magas azoknak az aránya is, akik rendszeresen mennek könyvtárba kölcsönzési idejüket meghosszabbítani (15,4%), ugyanezt alkalmanként 43,8% teszi.

Felvilágosítást vagy segítséget rendszeresen 14,8%-uk, alkalmanként 48%-uk kér.

Közel 20%-uk rendszeresen, 44,4%-uk alkalmanként kihasználja az alkalmat, hogy ismerőseivel, barátaival kommunikáljon.

A katalógus használata is még viszonylag gyakori: rendszeresen 12,7% alkalmazza, alkalmanként pedig 25,1%.

A válaszadóknak kevesebb, mint tizede beszélget a könyvtárossal rendszeresen, kölcsönöz videokazettát, használ számítógépes adatbázisokat, kölcsönöz könyvtárak között, fénymásol.

A férfi és a női használókat a rendszeres látogatás esetében vizsgálva felfedezhető némi eltérés. A férfiak a nőknél szignifikánsan többször mennek könyvtárba azért, hogy könyveket helyben olvassanak, videokazettákat kölcsönözzenek, internetet, katalógust használjanak, újságot, folyóiratot olvassanak, olvasótermet használjanak.

A nők pedig többször és rendszeresen használják a könyvtárat könyvek kölcsönzésére, felvilágosítás vagy segítség kérésére.

A válaszadók legmagasabb iskolai végzettségét vizsgálva kimutatható, hogy a főiskolát, egyetemet végzettek sokkal nagyobb arányban kölcsönöznek könyveket, videokazettát, használják katalógust, hosszabbítják meg a kölcsönzési időt, olvasnak újságot, folyóiratot, s használják olvasótermet, mint az alacsonyabb iskolai végzettségűek. Az általános iskolai végzettségűek viszont magasabb arányban használják az internetet, beszélgetnek ismerősökkel. A szakmunkásképzőt végzettek esetében szembe tűnő, hogy egyáltalán nem használják a katalógust, s a könyvek kölcsönzése is szignifikánsan alatta marad az átlagnak, ám az internetezés viszonylag magas náluk.

A munkaviszony jellegét tekintve csak néhány eltérés tapasztalható. A még tanuló könyvtárhasználók gyakrabban olvasnak helyben könyveket, kérnek felvilágosítást, segítséget, hosszabbítják meg a kölcsönzött dokumentumokat.

Az újságok, folyóiratok olvasása terén ellenkező irányú eltérés mutatkozik, e szolgáltatást inkább azok veszik igénybe, akik dolgoznak, vagy otthon vannak.

Az egyes szolgáltatások igénybevételénél az életkor meghatározó tényezőnek bizonyult. A könyvek kölcsönzésének aránya az életkor emelkedésével nő, viszont a helyben olvasás a fiatalabb generációkra jellemzőbb.

A 45 év feletti korosztály gyakrabban igénybe veszi a könyvtáros segítségét, míg a katalógushasználat inkább az ennél fiatalabb korosztályra jellemző.

Az internet használatában a 18 év alatti korosztály mutat kiemelkedően magas arányt, s az életkor emelkedésével csökken a könyvtárban internetezők aránya.

Az országos felmérésnél a látogatók internetezési szokásai nem voltak kiemelkedőek, ugyanakkor az olvasótermet sokkal inkább használják. Nagykanizsán pedig fordított a helyzet, az internetezők aránya magas, ugyanakkor az olvasótermet kevesen veszik igénybe. Az országos arányokhoz viszonyítva háromszor, a zalaegerszegihez viszonyítva pedig négyszer akkora az internetezők aránya Nagykanizsán!

Az olvasott könyvek típusai

Az olvasott könyvek típusai közül a szakkönyvek magasan kiemelkednek. A megkérdezettek 60%-a olvas szakkönyveket, s ezután csak jóval lemaradva következik 47%-kal a klasszikus és modern irodalom.

A tankönyvek (32,2%), kötelező szépirodalom (30,3%), a történelmi regények (26,7%), a tudományos-fantasztikus könyvek (20,9%), s az útleírások, útikalauzok (20%) képviselik a középmezőnyt. 20% alatti részesedése csupán a krimiknek és a szerelmi történeteknek van.

A nagykanizsai könyvtárban kevesebben olvasnak szép- és ismeretterjesztő irodalmat, krimit, szerelmi történetet, mint az országos átlag, s a zalaegerszegiek, viszont többen olvasnak tudományos-fantasztikus könyveket, tankönyveket, kötelező szépirodalmat, szakkönyveket.

A könyvtárhasználat indokai

A többi használó-vizsgálattal ellentétben a könyvtárhasználat indokára vonatkozó kérdés nem azt próbálta megragadni, hogy mit akarnak az emberek csinálni a könyvtárban, hanem hogy miért, milyen motivációval jönnek könyvtárba.

A könyvtár felkeresésének két leggyakrabban előforduló indoka a személyes érdeklődés (tájékozódás, hobbi), valamint a tanulás, továbbtanulás. Alig volt olyan látogató, amelyik nem jelölte meg a két indok valamelyikét (4,9%, illetve 14,9%).

Még nagyon fontos indoknak számít a szórakozás, kikapcsolódás, mivel csak 17,7% mondta azt, hogy ilyen indokkal nem keresi fel egyáltalán a könyvtárat, a válaszadóknak közel fele gyakran jár ezen okból könyvtárba.

A megkérdezettek körében nem volt fontos a munkával kapcsolatos indok, a válaszadóknak több, mint fele egyáltalán nem jár emiatt, s csak 24,3% jön ez okból legalább gyakran. Valaki megbízásából is csak nagyon ritkán jönnek látogatók.

Az országos adatokkal összehasonlítva megállapíthatjuk, hogy a nagykanizsai megkérdezettek magasabb arányban jönnek tanulás céljából, kisebb arányban a többi ok miatt könyvtárba.

A könyvtárhasználat jellege

A könyvtárhasználat jellege tükrözi azt a helyzetet, hogy használói között nagyon sok a fiatal, akiknek a többsége diák. Tehát a tanulókkal kapcsolatos motívumok emelkednek ki a többiek közül. Legtöbben még mindig kölcsönözni járnak a könyvtárba, s elsősorban szakkönyveket, ismeretközlő könyveket. De magas az internetezők, újságot, folyóiratot olvasók aránya is.

Mindent összevetve elmondható, hogy a Halis István Városi Könyvtárban az oktatási, információs funkciók nagy hangsúlyt kapnak.

A könyvtár nagyon fontos információforrásnak tekinthető, legalábbis azoknak, akik használják. A megkérdezettek közel 80%-a könyvtári könyvekből, folyóiratokból szerzi be a számára szükséges információt, 24,2%-uk a könyvtárban használt internet révén.

Általánosságban meglehetősen elégedettek a használók a könyvtárral, ezen belül magával a könyvtárral és a nyújtott szolgáltatásokkal.

Ritkán fordul elő, hogy a használók ennyire nagyra értékeljék egy szolgáltatás biztosításának körülményeit.

Könyvtárunk – ahogyan az egész magyar könyvtárügy is – két nagy technikai-technológiai paradigmaváltást élt meg az utóbbi másfél évtizedben. Az egyik a számítógép megjelenése és beépülése volt a könyvtári tevékenységbe, a másik az internet hódítása a könyvtárban. Az első időszak leginkább a dokumentumok regisztrációját és feltárását, az ehhez kapcsolódó elektronikus könyvtári adatbázisok létrehozását eredményezte.

Az internet hadrendbe állításával az olvasóközönség könyvtárhasználati szokásait is átalakító technológiai változások indultak el. Ezek közül a könyvtári szolgáltatások jó részének távolból, könyvtári épületeken és nyitvatartási időn kívüli használatának lehetősége a legjelentősebb változás. A lehetőségek hirtelen bekövetkezett és nagy mértékű bővülése olyan számítógép- és internet-használati alapismereteket követel meg a könyvtárhasználóktól, melyek nélkül nem tudnák hatékonyan használni a könyvtárat. Az itt idézett összefoglaló azt mutatja be, hogy milyen módon próbáltunk meg ilyen ismereteket átadni olvasóközönségünk egy-egy rétegének, s hogy milyen nagy is az igény erre az internet alapú könyvtárhasználó-képzésre olvasóink táborában.

Kardos Ferenc

Az internet mindenkié! Internetes, számítógépes és könyvtári ismeretek oktatása a Halis István Városi Könyvtárban

Szöveg 2005-ből

A számítógép, az internet már az 1990-es évek második felében megjelent könyvtárunk életében, de a könyvtárhasználók számára tömegesen csak a 2001-ben átadott új könyvtárépületben tehetjük hozzáférhetővé számítógépes szolgáltatásainkat. Ma, 2005-ben már 65 internet kapcsolattal is rendelkező munkaállomás áll látogatóink és a könyvtárosok rendelkezésére a központi épületben és fiókkönyvtárainkban.

A könyvtárhasználóktól érkezett igények mellett más könyvtárszakmai indokok is arra sarkalltak bennünket, hogy kezdjük meg könyvtárunk látogatóinak, leendő látogatóinak számítógép- és internethasználati képzését. Csak néhány fontosabb indokot hadd említsünk:

- egyre növekszik digitális gyűjteményünk,
- a tájékoztatás és a dokumentumkínálat bővítésének alapeszközévé váltak az interneten elérhető (könyvtári) szolgáltatások,
- összes dokumentumunk nagy hányada szabadpolcon elérhető, s ezért fontos, hogy olvasóink elektronikus katalógusunkból önállóan legyenek képesek az általuk igényelt, a dokumentum pontos helyét is megmutató információk megkeresésére,
- a város környékén, falvakban, falusias jellegű városrészekben élők a számukra is

fejlesztett www.nagykar.hu elnevezésű internetes információ- és dokumentum-forgalmazó rendszer segítségével nagyságrendekkel több szolgáltatáshoz juthatnak utazás nélkül – ha tudják használni ezt a rendszert, magát az internetet –, mint korábban bármikor!

A könyvtárhasználók képzése terén előzményként leginkább a csökkentlátók 500 órás, a határőrségi irodai dolgozók 60 órás számítógépes oktatását említhetjük, de az eddigi legnagyobb akciónk *Az internet mindenkié!* címmel folyt.

Az internet mindenkié! programban 2002 és 2003 májusa között 10 db, a pályázat során nyert számítógépen 20 tanfolyam keretében 214-en tanultak. Közülük tizenegyen két tanfolyamon is, így 203 fő 20 évesnél idősebb – többnyire nyugdíjas korú – könyvtárlátogatót tanítottunk meg a számítógép, az internet és a könyvtár használatának fortélyaira.

A program alapelve az volt, hogy olyan ismereteket adunk át, melyeket a könyvtárban az ismeretek elsajátítását követően folyamatosan hasznosít a könyvtárhasználó, s képes arra is, hogy folyamatosan gyakorolva tartson lépést a technológiai változásokkal.

A program zárásakor készült beszámolóból idézünk:

A nagy érdeklődésre való tekintettel és a pályázat prioritásainak megfelelően csak 20 éven felüliek oktatását vállaltuk a pályázati időszakban (kivéve a roma közéleti szakemberek képzését). A nyitvatartási időszakon kívüli időpontokra hirdettük meg tanfolyamainkat, de sok esetben alkalmazkodtunk a hallgatók időbeosztásához.

A I0 gépet az olvasótérben helyeztük el, a 2. szinten, a szakkönyvtári szabadpolicos övezetben.

Sok helyütt láttuk a zárt térben végzett internetezést, de mi úgy gondoltuk, hogy ha nem az olvasói térben vannak a gépek, akkor nehezebbé válik a nyitvatartási idő alatti szolgáltatás, illetve így könnyebb volt összehangolni a könyvtárhasználati ismeretek átadását az internetes ismeretek oktatásával.

Nyitvatartási időben ezeken a gépeken bárki dolgozhatott. Tanfolyamaink közönsége, valamint a regisztrált kutatók és szakdolgozatos írók számára 2002–2003-ban a nyitvatartási időn belül korlátlan idejű volt a használat.

A tanfolyamok idején nincs olvasóforgalom. Ekkor a tanfolyam résztvevőie az egész könyvtár, de csak a helyben használat tekintetében.

A tanfolyam módszerei alkalmazkodtak az oktatottak haladási sebességéhez.

Alkalmazott oktatási módszerek:

Előadás – a bevezető 15 perces, kivetített vázlattal támogatott előadás felsorolja mindazt, ami a 20 órában előkerül. Ezt követően csak a könyvtárat bemutató „könyvtári séták”-on alkalmazzuk a frontális előadás módszerét.

közösségek. Voltak, akik szervezeten is jelentkeztek, mint például egy nyugdíjas pedagógusokat tömörítő hölgyklub.

Sokak számára az oktatási lehetőség vált a könyvtár vonzerejévé, ezért jöttek be először az épületbe. A tömeges számítógép- és internethasználat alkalmat adott informatikai rendszerünk folyamatos fejlesztésére, alakítására is.”

2004 őszétől elkezdődött saját internetes könyvtári információ- és dokumentumforgalmazó rendszerünk, a NAGYkanizsai Kistérségi Adatkezelő Rendszer fejlesztése (mozaikszóként www.nagykar.hu). Ez a sokrétű rendszer alkalmas arra, hogy a könyvtárunktól távolabb élők, vagy könyvtárunkat csak az internet segítségével használók nagy tömege is hozzájusson a szükséges információhoz, dokumentumhoz. Ezért e rendszer használatának megtanítása elsőrendű feladatunkká vált.

2005-ben újra pályáztunk internet oktatás támogatására. A korábbi tapasztalatok alapján úgy éreztük, hogy a csoportos oktatás helyett alkalmasabb forma az egyéni, differenciált oktatás. A tapasztalatok felhasználásával megfogalmazódott pályázatunk félmillió forint támogatást nyert a Nemzeti Kulturális Alapprogramtól.

Új elgondolásunk alappillérei:

Az oktatás legyen:

- egyedi,
- differenciált, mely
- gyakorlati ismereteket tartalmaz.

Kis lépésekben, az oktatott által igényelt ütemben folyó oktatás elsősorban a NagyKar.hu lehetőségeinek megismertetésére törekszik, azért, hogy minél előbb önálló, a könyvtárral intenzív kapcsolatot ápoló könyvtárhasználóvá váljanak az oktatást igénylők.

E program „Nyílt internet – nyílt könyvtár. 500 órás internet és könyvtárhasználati program az elektronikus írástudás terjesztése jegyében” címet viseli, ami jelzi, hogy sem korhatár, sem célcsoport korlátozás nincs a programban.

Részlet a pályázatból:

„A Nyílt Internet – Nyílt könyvtár című programunk célja az internet és az interneten használható technika megismertetése Nagykanizsa és térsége lakosaival. Célunk a könnyen megtanulható eljárások, az információkeresésben hatékonyan használható számítógépes technikák átadásával az önállóan is tájékozódni képes, az elektronikus írástudás fokán előbbre lépni tudó könyvtárlátogatóvá képzés.

Cél továbbá, hogy kialakuljon a program haladtával az egymást segíteni, tanítani képes és akaró könyvtárhasználói kör.

Miután a korábbi tanfolyamokon kiderült, hogy az egyéni gyors haladást, a használói elégedettséget csak kis létszámú oktatás mellett érhetjük el, elsősorban azért, mert az

előzetes ismeretek és képességek tekintetében az oktatottak közt nagy a különbség, a kis létszámú (maximum 3 fős) és intenzívebb oktatási formákat kerestük. Így dolgoztuk ki a pályázott programban megvalósítandó kísérleti modellt.

A programban 30 perces speciális egységeket kínálunk a jelentkezőknek. A hat főtéma egy-egy eljárását, részegységét lehet ezen alkalmakkor megtanulni.

Ez a szolgáltatás a könyvtári szolgáltatások egyike lesz. Aki ilyen ismereteket igényel, annak nem kell mást tennie, mint igényelnie egy órakeretet, melynek felét az oktatóval, felét önálló gyakorlással töltheti el. A minimálisan igényelhető órakeret 20 óra, ebből 10 óra képzés és 10 óra gyakorlás. A 10 óra képzést a fent említett 30 perces részegységekben használhatja fel.

A szolgáltatásért csak regisztrációs díjat kérünk s az ebből származó bevételt további tanfolyamokra fordítjuk.

Ha valaki a már oktatottak közül vállalkozik az oktatás segítésére, kedvezményt kap. Szeretnénk elérni, hogy tanfolyamaink eredményeként népes segítő gárda alakulna ki.”

Hetente 40 óra oktatási időt kínálunk, s naponta 3 oktató áll rendelkezésre, az igényeknek megfelelő kompetenciákkal.

E program lényegéhez tartozik, hogy újra megkeressük a helyi társadalom azon rétegeit, akik számára – szerintünk – kiemelten fontos lehet az internet és benne saját internetes szolgáltatásunk, a www.nagykar.hu biztosította információ- és dokumentumcserélési lehetőség. Így a nagykanizsai kistérséghez tartozó települések polgármesterei, jegyzői, orvosai, védőnői, falugazdászai, lelkészei, pedagógusai, szociális munkásai és természetesen könyvtárosai figyelmét külön is felhívjuk e lehetőségre, személyre szabott oktatást is kínálva.

Könyvtárunk szolgáltatási palettája a legtöbb esetben olyan elemekkel bővül, melyekre tartós igény mutatkozik, s melyeknek megteremtődtek – önerőből, külső segítségből vagy pályázati forrásból – a technológiai feltételei. Évkönyvünkben több ilyen folyamat is kirajzolódik, például az internettel kapcsolatos szolgáltatások fejlődése. Most két új, már a 21. században létrejött szolgáltatás kapcsán rajzolunk meg egy ilyen folyamatot. A Halis-év-könyv számára készült leírásban segítségünkre voltak Illés Gabriellának és Kamenár Ágnesnek, a Pályaválasztási Tanácsadó Szolgálat munkatársainak beszámolóit, a szolgáltatásokról írt tájékoztatójuk és a két szolgáltatással kapcsolatos pályázati dokumentáció.

Két példa a szolgáltatásfejlesztésre: a PTSZ és az IPIT

Szöveg 2005-ből

Mindkét szolgáltatás, a 2002-től működő Pályaválasztási Tanácsadó Szolgálat (PTSZ) és a 2004-től a Városi Diákönkormányzattal közösen működtetett Ifjúsági és Pályaválasztási Információs és Tanácsadó Iroda (IPIT) pályázati lehetőség kapcsán alakult ki, nem előzmények nélkül.

Az előzmények között elsőként azt a tájékoztató-segítő munkát kell kiemelnünk, melyet már évtizedek óta végeztünk a pályaválasztási, továbbtanulási kérdéseikkel hozzánk fordulóik örömére. Sokáig csak könyvtárunkban voltak hozzáférhetőek nagy számban az ehhez kapcsolódó dokumentumok: jogszabályokat, szakmaismertetőket kínáló dokumentumok, önismereti tesztek, továbbtanuláshoz szükséges tájékoztatók stb., s ma is nekünk áll rendelkezésünkre e tekintetben a legteljesebb gyűjtemény Dél-Zalában, mégpedig feldolgozott, katalógusainkban visszakereshető formákban. Az erre a feladatra is figyelő tervszerű állománygyarapítás a biztos dokumentumháteret adta. A terület tájékoztató munkáját végző kollégák tapasztalata pedig a szolgáltatás iránti igény fontosságát jelezte.

A két szolgáltatás iránti igény már egy évtized óta megmutatkozott.

Egyre többen és többször kerestek bennünket egyre speciálisabb kérésekkel. A szolgáltatás beindításától ezért azt is reméltük, hogy olyan szakembereket tudunk foglalkoztatni, akik képzettségük és szakmai gyakorlatuk révén képesek ezeket a tájékoztatási feladatokat is elvégezni.

Érzékeljük azt is, hogy az információhoz és tudáshoz való ingyenes és gyors hozzáférés biztosításával könyvtárunk képes használóit segíteni esetlegesen elszendvedt kulturális esélyegyenlőtlenségük leküzdésében.

A könyvtár hatékony használata ma már feltételez könyvtár-, számítógép- és internethasználati ismereteket is, melyeket nálunk könnyen megszerezhet bárki.

Mindezek következtében arra a felismerésre jutottunk, hogy minél többeket be kell hozni a könyvtárba és minél fiatalabb korban.

Megnéztük, hogy függ-e a lakókönyvet könyvtárhoz mért távolságától a könyvtárhatalmas. A mérés eredménye beszédes: míg a könyvtárhoz közeli (egy-két száz méterrel belül elhelyezkedő) iskolák tanulójának harmada, addig a külső városrészekbe eső iskolák diáksága sokkal kisebb arányban iratkozott be könyvtárunkba.

Évek során ez a könyvtárhatalmas eltérés jelentős hátrányt jelenthet, ezért a könyvtárunktól távolabb élő tanulók esetében felértékelődik a csoportos, szervezett könyvtárlátogatás és a távolról – internet segítségével – elérhető szolgáltatásaink bővülése. A csoportos könyvtárlátogatás természetesen már évtizedek óta hagyományos tevékenysége a könyvtárnak, de szükségesnek láttuk e szervező, lebonyolító kapacitás bővülését, s ezt a Pályaválasztási Tanácsadó Szolgáltatás beindításától reméltük.

A szolgáltatás létrejöttének harmadik és meghatározó oka az volt, hogy a Zala Megyei Munkaügyi Központ nagykanizsai egysége felismerte: a könyvtár alkalmas pályaválasztási, pályorientációs tevékenység végzésére.

A két intézmény jó és aktív partneri viszonya is segített abban, hogy – menedzmentjeik sikereként – 2002-ben létrejöhessen ez a szolgáltatás.

A Zala Megyei Munkaügyi Központ Nagykanizsai Kirendeltségének belső szakmai pályázata lehetőségét felhasználva alakult ki a szolgáltatás két szakember foglalkoztatásával és könyvtárunk állományának bővítésével. A kirendeltségtől kapott szakmaismertetővel és munkaügyi szakmai dokumentumokkal is jelentősen gyarapodott állományunk. A Pályaválasztási Tanácsadó Szolgálat tehát könyvtári tájékoztató tevékenységünk szerves részeként alakulhatott ki.

A PTSZ szolgáltatásai nyilvánosak, bárki számára ingyenesen hozzáférhetők.

2003. július 31-ig (egy év működés során) 2217 fő vette igénybe egyéni vagy csoportos formában a PTSZ szolgáltatásait. 1113 fő csoportosan, többnyire osztályközösségével, 1104 fő egyénileg kereste fel a szolgálatot. A csoportosan érkezők természetesen általános- vagy középiskolások. A PTSZ szolgáltatásait egyénileg igénybe vevők kor szerinti megoszlása egyensúlyt mutat: 366 általános iskolás korú, 397 középiskolás és 341 felnőtt (18 év feletti) kereste fel könyvtárunkat pályorientációval kapcsolatban.

A PTSZ első három évének tapasztalatait így összegzi Illés Gabriella 2004. évi beszámolójában:

A kezdeti időszakban megtörtént a szolgáltatás arculatának kialakítása, a helyiség berendezése, a szükséges eszközök (szakmaismertető információs mappák, önismereti szoftverek, önismereti CD-ROM-ok, szóróanyagok, stb.) beszerzése.

Miután megtörtént az általános iskolák megkeresése, megkezdődött a nyolcadik osztályok szervezett formában történő fogadása. Hamarosan – a nagyszámú érdeklődés alapján – kiderült, hogy ez a szolgáltatás a városban és környékén hiánypótló szerepet tölt be. Ez a tény indokolta az eredetileg egy főre tervezett alkalmazotti létszám két főre bővítését. Az általános iskolák után a középiskolák is bekapcsolódtak a programba, majd a propaganda hatására egyre több felnőtt kereste fel a Tanácsadót.

A szolgáltatások:

Pályaválasztási és pályamódosítási tanácsadás: Az igénybe vevő személy pályaválasztásának, pályamódosításának elősegítése, és a számára érdeklődésének, képességének, személyiségének és munkaerő-piaci igényének megfelelő pályaterv kialakítása. Pályatanácsadás keretén belül az alábbi szolgáltatásokat nyújtjuk: egyéni pályaválasztási, pályamódosítási, pályaváltási tanácsadás és pályaaorientációs csoportfoglalkozás.

A cél az ügyfél érdeklődési körének feltárása, képességeinek megismerése, annak felderítése, hogy mely szempontok fontosak számára a pályaválasztási vagy pályamódosítási döntés meghozatalában. A pályaválasztási tanácsadás során olyan rendelkezésre álló eszközöket is alkalmazunk, mint pl.: önértékelő tesztek, videofilmek, szakmaismerető mappák stb.

Módszerünk az egyéni és csoportos célirányos beszélgetés, foglalkozás, előre meghatározott időpontban.

A munkaügyi szervezet (ZMMK) pszichológusához, illetve orvosához irányítjuk a tanácskérőt, ha a pályaválasztási döntést pszichológiai, egészségügyi tanulási nehézségek is befolyásolják.

A szolgálat részt vesz a könyvtári ismeretek átadásában is. A szolgálatot felkereső iskolai osztályoknak bemutatjuk a könyvtárat, elmondjuk a könyvtárhasználat alapvető szabályait s minden egyes szolgáltatást igénylőnek felajánljuk a beiratkozás lehetőségét is. A PTSZ munkatársai pedig részt vesznek a könyvtár gyermekeket, fiatalokat érintő programjaiban, így például a NagyKönyv Olvasótábor egyik programsorozatát az általuk szervezett önismereti játékok jelentették.

A Pályaválasztási Tanácsadó Szolgálat városszerte is sikeresnek tartott működése felkeltette a diákság csúciszervezeteinek, a Városi Diák Önkormányzatnak és a Veszprémi Egyetem Nagykanizsai Kihelyezett Képzési Helye Hallgatói Önkormányzatának az érdeklődését, így egy pályázat kapcsán újabb szolgáltatás indulhatott el 2004-ben, az Ifjúsági és Pályaválasztási Tanácsadó Iroda (IPIT), melynek alapja egy internetes adatbázis és segítő szoftver, az EURODESK Ifjúsági Információs Pont.

Az IPIT fő profilja az információnyújtás, mely részben a városi diákirodában, az EURODESK Ifjúsági Információs ponton valósul meg, valamint a tanácsadás, mely

a Halis István Városi Könyvtárban működő Pályaválasztási Tanácsadó Szolgálat kebelében magában foglalja az életvezetési-mentálhigiénés, valamint továbbtanulási, jogi, bűnmegelőzési tanácsadást is. Az EURODESK segítségével már sikerült segíteni külföldi tanulmányút, diákunka-vállalás, szakmai kapcsolatépítés tekintetében. A szolgáltatás keretében a Városi Diákönkormányzat irodájában 283 fő (ebből 95 főiskolás korú fiatal felnőtt), a könyvtár IPIT irodájában 942 fő (ebből 73 főiskolás korú fiatal felnőtt) kért és kapott segítséget.

A két szolgáltatás eddigi működése igazolta várakozásainkat: sok olyan diákot és felnőttet sikerült könyvtárunkba vonzani, akik talán más módon nem kerestek volna fel bennünket. Szép számban iratkoztak be közülük könyvtárunkba, ma már azt is tudjuk, hogy sokuk tartósan is olvasótáborunk tagja maradt. A város és régiója fontos szolgáltatással, a könyvtárról kialakult kép pedig egy fontos színnel gazdagodott.

Az 1951-ben létrejött könyvtár történetét átfogóan bemutató írással fejezzük be a Halis István Városi Könyvtár tevékenységével foglalkozó írások sorozatát.

Az összefoglalóban könyvtárunk szakmai kvalitásait, az új épületben rejlő lehetőségeket, a könyvtárban folyó munka újszerűségét, a friss szolgáltatásokat helyeztük előtérbe. Azokat a folyamatokat, eredményeket, tendenciákat említjük, amelyek miatt a szakmai közvélemény érdeklődése könyvtárunk felé fordult. E tevékenység bemutatásával pályáztunk 2003-ban az ÉV KÖNYVTÁRA címre is.

Czupi Gyula – Kardos Ferenc **Hogyan lettünk a 2003. év könyvtára?**

Szöveg 2004-ből

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Könyvtári Osztálya hirdet évről-évre pályázatot az „ÉV KÖNYVTÁRA” cím elnyerésére. A címre a korszerű működési formákat alkalmazó és magas szintű könyvtári szolgáltatásokat nyújtó könyvtárak pályázhatnak. A cím odaítéléséről a szakmai szervezetek képviselőiből összeállított bizottság javaslata alapján a miniszter dönt. 2003-ban a Halis István Városi Könyvtár nyerte el ezt a díjat, mert a szakma úgy ítélte meg, hogy magas szintű könyvtári szolgáltatásokat biztosítunk Nagykanizsa és környéke lakóinak. A magyar könyvtárügy egyik innovációs központjává váltunk és az általunk szervezett Magyar Könyvtárosok Egyesülete 35. vándorgyűlése, mely Nagykanizsára hozta a magyar könyvtáros szakma elitjét, nagy szakmai visszhangot váltott ki. Ezek az eredmények nemcsak az „ÉV KÖNYVTÁRA” díjban nyertek elismerést, hanem a sok szakmai megkeresésben, konferenciára való meghívásban és a Kreatív Klub által adományozott „Az Év Kreatív Közössége” díjban is.

Hogyan is vált intézményünk a 2003. év könyvtárává?

Erre nem egyszerű a válasz, hiszen sok szakmai szándék, korábban elkezdődött folyamat, szerencsés körülmény vezetett oda, hogy kollégáink évtizedes tapasztalatai és az új technikai lehetőségek olyan könyvtár kialakítását tegyék lehetővé, melyet ma a kanizsaiak büszkén emlegetnek és támogatnak.

Először néhány fontosabb lépést említünk most e félszázados történetből.

A nagykanizsai Halis István Városi Könyvtár Dél-Zala legnagyobb nyilvános közkönyvtára, 1951. május 1-jén alapították.

Ez a könyvtár sajnos nem részesült a korábbi kanizsai könyvtárak gyűjteményeiből, csak az 1919-től – hosszabb ideig Halis István felügyelete alatt – működő városi könyvtár és múzeum anyagából örökölt néhány dokumentumot.

A könyvtár elhelyezése sokszor változott az első fél évszázadban, míg 2001.

augusztus 20-án, az államalapítás millenniumán és a könyvtár alapításának 50. évében átadták az új könyvtárépületet a Kálvin téren. A 4000 négyzetméter alapterületű létesítmény egymilliárdos beruházás volt és a város egyik ékessége lett. A könyvtár épületével és szolgáltatásaival korszakunk színvonalának átlaga fölött tudja kiszolgálni a Nagykanizsáról és a város környékéről érkező használóit.

A gyűjtemény az 1956-os költözéskor 6159 egységet számlált. A gyermekkönyvtári részleg állományát ekkor kezdték el gyűjteni, 1963-tól pedig a hanglemezek beszerzése is megkezdődött. 1979-ben már komoly, 1200 hanglemez számláló gyűjteménnyel rendelkezett a könyvtár, ekkor megindult a zenei részleg szolgáltatása is.

A város környékének letéti, később könyvtári ellátó rendszere már a kezdetektől működik, a régió félszáz településén a könyvtárak módszertani gondozását is ellátjuk.

Mára a gyűjtemény negyedmillióra duzzadt, folyóiratok százai járnak évtizedek óta (2004-ben 432 féle!) a könyvtárba, ahol ezek többségét, a zalai vonatkozásúak mindegyikét meg is őrizzük. A kanizsai hírlapirodalom ma már el nem érhető évfolyamai mikrofilmen (némely részei az utóbbi időszak erőfeszítései nyomán digitalizálva is) megtalálhatók.

A szolgáltatások a gyűjtemény növekedésével párhuzamosan gyarapodtak. A nyolcvanas évektől fénymásolás, a kilencvenes évek elejétől videokölcsönzés, második felétől számítógépes szolgáltatások vehetők igénybe. Az 1990-es évek végétől a könyvtári feldolgozó és tájékoztató munkát, az olvasók tájékoztatói lehetőségeit a számítógépesítés alapjaiban alakította át.

A Kossuth-díjas Zalaváry Lajos építész által tervezett új otthonunk 2001. október 1-jétől fogadja látogatóit. A szolgáltatásokat változatlan könyvtáros létszám mellett sikerült szaporítani, a megnövekedett látogatói létszám eléri a napi 500 főt.

A Halis István nevét felvett intézmény új könyvtári ideál megvalósítását tűzte ki célul. Ennek a legfontosabb eleme a rendelkezésre bocsátás. Minden, ami a könyvtár gyűjteményében megtalálható és mindent, amit el tudunk érni más szolgáltatóktól – a könyvtárhasználó igényének megfelelően –, rendelkezésre bocsátjuk. Először a gyűjtemény teljességét – a könyveket, a folyóiratokat és a videokazettákat – tettük az olvasó számára közvetlenül elérhetővé az olvasói terekben. Könyvtári kapcsolataink, a magyar könyvtári rendszer együttműködése és az Internet segítségével a használat el tudjuk tenni a kívánt adatot, dokumentumot, bárhol is legyen fellelhető.

Gyűjteményünk katalógusát Internet segítségével bárki elérheti honlapunkon (www.halisnagykanizsa.bibl.hu), ahol megtalálható minden fontos információ a könyvtárról, sőt egyre több általunk digitalizált tartalom is elérhető itt.

A kanizsai könyvtár különleges helye ízekre szabalt világunknak: a munka, a tanulás, a kikapcsolódás és a társadalmi érintkezés helye. Az itt élő ember tevékenységének

sokféleségében lehet jelen a könyvtárban, mely szélesre nyitott kapu a világra. Ma egy nyüzsgő, lüktető, étellel teli térre, intézményre gondol, amikor könyvtárra gondol az, aki már használta Nagykanizsa könyvtárát.

Az épület jó adottságai és működésünk nyitottsága miatt a kanizsai szervezetek rendezvényeinek közkedvelt terévé váltunk. Sok társadalmi kezdeményezést sikerült támogatnunk, közben pedig szolgáltatásaink népszerűsítését célzó programrészeket (pl. a programhoz kapcsolódó dokumentumismertetések, szolgáltatásaink prezentálása) is szerveztünk e közös rendezvényeken.

Ismereteinket nem csak az olvasók tájékoztatásakor „bocsátjuk rendelkezésre”, hanem szervezett módon is képezzük könyvtárunk látogatóit, hogy az intézmény eszközeinek használatával a lehető legszélesebben tudjanak önmaguk is tájékozódni.

Ha a könyvtárlátogató szemével nézzük fejlődését, kiteljesedését, néhány nagyon fontos és gyökeres változást vehetünk észre az új épületbe költözés előtti könyvtárhoz képest:

Az állomány újszerű, jól átgondolt telepítése volt talán a legfontosabb lépésünk az önálló könyvtárhasználat feltételeinek megteremtésében. Az átköltözés idején átvizsgált állomány kölcsönözhető, és csak helyben használható részét összesoroltuk, s ma együtt kínáljuk az olvasói tér polcain. Ez azt jelenti, hogy a könyvtárlátogató egy-egy szakterület nálunk elérhető irodalmának csaknem teljességével találkozhat közvetlenül, kézbe vehet minden dokumentumot, szabadon válogathat. Néhány szakterületen ez azt jelenti, hogy néhány példány helyett több sornyi könyvből válogathat az olvasó, s döntheti el, mi kell számára. A szakirodalmi állomány csaknem teljessége, a szépirodalmi állomány kétharmada szabadpolcra került.

Az olvasótermek levegősek, világosak. Az igényes terek, az eszközök megóvása, a tisztaság jellemzi kívül és belül az épületet. Az épületbe jutás akadálymentes s ezért mindennapi vendégünké válhattak a mozgáskorlátozottak is.

Két, egész héten nyitva tartó fiókkönyvtárunk – a kiskanizsai és a Hevesi úti – elhelyezése kulturált. Jól hasznosuló gyűjteményükön túl rendelkeznek számítógéppel, internetes hozzáféréssel és fénymásolóval.

Internetes hozzáférésünk gyorsan fejlődött: 2000-ben még csak 5 számítógép állt látogatóink, további 6 pedig a munkatársak rendelkezésére, ma 65 munkaállomásunk van, melyből 44-et használhatnak valamilyen formában az internetezők.

Számítógépet ma már naponta használó munkatársaink egyre nagyobb gyakorlattal rendelkeznek. A számítógépes hálózat stabil, hasznos anyagok garmadája érhető el a belső szerverről, az integrált könyvtári rendszer működése megbízható.

Halis István, a város első könyvtárosa és múzeumőre szellemi hagyatékának ápolása önként vállalt szép feladatunkká vált. 2002 óta halálának évfordulóján emléknapot

tartunk. Sokrétű tevékenysége emlékeinek megszólaltatása igen kedves az itt dolgozóknak, és egyben a legszebb szakmai feladat is. Névadónk emlékének ápolásakor a város történetével is behatóan foglalkozunk, hiszen Halis István a város krónikása volt. Ma még kimeríthetetlennek tűnnek a hagyaték feldolgozásnak lehetőségei.

A könyvtár alapításának 50. évfordulóját az új épület birtokbavételével ünnepelte a város. Szerettünk volna benne egy helyet, ahol az elmúlt félszáz év könyvtári hangulata megjelenik. A Wlassics Gyuláról elnevezett helyismereti olvasótermünk egyszerre beszél el történetünket a könyvtári bútorok és könyvtártechnikai eszközök nyelvén.

Helyismereti forrásaink hiányossága miatt (nincs Kanizsán levéltár és sok korábbi levéltári anyaga is megsemmisült a háború alatt) a mikrofilmen található folyóiratok felértékelődnek az 1860-as évektől az 1950-es évekig terjedő időszak helyismereti kutatása szempontjából. Először a még hiányzó zalai sajtót – 1945-től az ötvenes évekig – sikerült mikrofilmzettetnünk az Országos Széchényi Könyvtárral. Ezzel végre kijelenthettük, hogy nincs olyan időszaka a helyi és megyei napilapkiadásnak, mely nem volna tanulmányozható könyvtárunkban. A hozzáférés megkönnyítése érdekében a vidékünkön leghosszabb ideig létezett és elsőként megjelent lap, a Zalai Közöny digitalizálásába fogtunk 1999-ben az országban is példaadó formában. E munkában megfelelő gyakorlatra tettünk szert, a visszakereséshez, a tárgyszavazáshoz és az elektronikus cédulázáshoz hasznos szoftvert sikerült fejleszteni. Mára megfelelő eszközpark is társult a gyakorlathoz. A Deák Ferenc Megyei Könyvtárral való együttműködésben végzett munka végeredményeként a digitalizált folyóiratoldalak száma 13 ezer, mely ma már közvetlenül is elérhető honlapunkról. (A kötet szerkesztése idejére ez a szám is megduplázódott, legfontosabb helyismereti dokumentumaink archiválásával pedig megháromszorozódott.)

Honlapunk fejlesztése nemcsak tartalmilag, hanem technikailag is helyben történik. Rendszeres karbantartása sok energiát igényel, de a város talán legfrissebb és leginformatívabb honlapjává vált. Helyismereti jellegű részein (Kanizsai Kincsesláda; Séták, látnivalók Nagykanizsán stb.) kívül – többek közt – megtalálhatók a friss városi és könyvtári programok.

A jó színvonalú működéshez innovatív, néhol kísérletező magatartás volt szükséges és ma már bátran állíthatjuk, hogy a könyvtárműködtetés terén is számon tartanak bennünket módszertani központként. Néhány példa a működtetés során megvalósult „újításokból”:

A költségvetés mindvégig biztosította működésünkhöz a feltételeket, létszámunk azonban alacsonyabb a szükségesnél. Így fontossá vált alternatív foglalkoztatási lehetőségek felkutatása is. Több, létszámot növelő kezdeményezésünk közül a legfontosabb a munkaügyi központtal való kétoldalúan előnyös kapcsolattartás, melyet

azért ápolunk és fejlesztünk, mert új szolgáltatások bevezetéséhez a személyi feltételek megteremtését tőlük remélhetjük. Ennek legfőbb eredménye közösen létrehozott Pályaválasztási Tanácsadó Szolgálatunk.

A kiadások szerkezetének fontos változását hozta az is, hogy a takarítást és az ehhez kötődő minden eszköz beszerzését egy takarító cég végzi. Ez a megoldás eredetileg azt célozta, hogy azonos költséggel jobb eredményt érjünk el. Nem volt tervezhető az a pozitív hatás, hogy a mindig igényesen tisztán tartott és ápolt környezet a használókat is igényességre szoktatja. A takarítás példája azt bizonyítja, hogy keresni kell azokat a formákat, mely azonos (esetleg csökkenő) kiadások mellett minél színvonalasabb minőséget eredményeznek.

Fontos adottságunk a belső telefonhálózat harmincat meghaladó végponttal, benne 10 mobil készülékkel. A nyitvatartási időben szolgálatot teljesítők teljes körűen elérhetők a telefonok segítségével. Ez olyan munkaszervezést tesz lehetővé, mely az elérhetőség érdekében nem köti helyhez a tájékoztató könyvtárost.

Az átköltözést megelőzően az épület legpraktikusabb és leginkább költségkímélő fenntartásának felkutatását végeztük el. Így nyílt lehetőség – hosszas utánjárás és a kéréseinket maximálisan figyelembe vevő átalakítás és fejlesztés alapján – kényelmes és praktikus, tartós, jól karbantartható, a működés közben előálló módosításokat lehetővé tevő bútorok beszerzésére. A könyvtárosok vándorgyűlése 600 résztvevője plenáris és szekcióüléseinek lebonyolítására is így válhatott alkalmassá az épületünk.

Könyvtárunkat nemcsak technikai, hanem könyvtár-technológiai és munkaszervezési újítások is jellemezték az elmúlt 5 évben. A könyvtári működésben a minőségbiztosítás irányába mutató, szabályozott munkafolyamatok, eljárások jelentek meg. Jelentős részükből magunk kezdeményezte szoftver született, ezek révén megtanultuk a munkafolyamatokat pontosan leírni, hiszen a programírásnak ez feltétele.

Gyakorlattá vált a munkafolyamatok ilyesfajta végiggondolása. Hasonló fontos jellemző az, amikor egy szoftver eredeti lehetőségeit meghaladó, de a szolgáltatás, vagy a munkafolyamatok segítése érdekében fontos módosítását kezdeményezzük, vagy akként is használjuk.

Az önálló programfejlesztésre példa a munkaidő-beosztás regisztrálása saját szoftverrel, mely pontos, a változatos munkarendet leíró rögzítést, a számítógépes hálózaton elérhető és minden munkatárs által látható jelenléti ívet eredményez. Ezzel a szolgálatban lévő műszakok naprakész, „teljes fegyverzetű” biztosítása könnyebben valósul meg, nagy segítségünkre van a szabadságolás szervezésében is.

Hasonló példa a gyarapító, feldolgozó munka szervezését változó összetételű csoportban segítő saját fejlesztésű szoftver. Segítségével a szervezési javaslatok

technikai összesítése a könyvek majdani státusára tett javaslattal, a korábbi kiadás státusának a módosítására tett javaslattal valósítható meg. Az érkeztetés, a feldolgozás és a vagyonyilvántartás segítése, a dezideráta készítés ugyanezzel a programmal igen hatékonyra, a szerzeményezés végső döntéseinek meghozatala is könnyebbé vált.

Hasonlóan szabályozott rendben folyik javaslattétel az állományapasztásra, a kötetzeti munkára is. Ez is biztosítja a rendszerességet, folyamatosságot és a kontrollt egyaránt.

Ugyanez a meghatározott, szabályozott rendben végzett tevékenység jellemző a kölcsönzésben késők felszólításának kezelésekor.

A könyvtárban bekövetkezett főbb változásokat az „ÉV KÖNYVTÁRA” pályázat benyújtásakor az alábbi táblázatban foglaltuk össze:

*Nem könyvtári célokra épített
kolostorépület (Ady u. 14.)*

*Könyvtárnak épült jelenlegi
épületünk (Kálvin tér 5.)*

Elhelyezkedés

A kolostor a város központjához közel, csendes, a középiskoláktól viszonylag messzebb fekvő helyen áll.

A könyvtár épülete a városközpontban, de csendes helyen, több nagylétszámú iskola közelében áll.

Megközelíthetőség és akadálymentesség

A könyvtár olvasótermeibe lépcsőosorokon vezetett az út, akadálymentességről a kolostorépület vonatkozásában nem beszélhetünk.

Rámpa, lift, akadálymentesített belső közlekedő terek és szociális helyiségek állnak rendelkezésre.

Az épület állaga

Folyamatosan vizesedő falak, hulló vakolat, állandó csőtörésveszély és fűtésrendszeri problémák. Az állagmegőrzés célja a romlás ütemének lassítása volt.

Az új épület állaga természetesen kiváló. Az állagmegőrzési feladat itt is folyamatos, célja az újszerűség megtartása.

Biztonság

Egy mozgásérzékelővel ellátott biztonsági rendszer védte az épületet.

Több rendszer véd egyszerre (mozgásérzékelő, törésérzékelő, tűzvédelmi rendszer).

A dokumentumok vagyónvédelme

Nem volt rá megfelelő eszközünk, csak a jó szemünkben bízhattunk.

Vagyonvédelmi kaput és dokumentumként védelmet biztosító rendszert alkalmazunk.

Terek

Összesen 1200 m²-es volt az általunk használt épületrész, annyi, amennyi egy szint az új épületben. Az olvasók számára ebből alig 400 m² jutott.

A sok olvasó által hangulata miatt kedvelt emeleti körfolyosó („kerengő”) és négy szoba szolgált szabad olvasói térként. A segédkönyvtári állomány a többnyire fűtetlen kis cellákban (kis méretű szobákban) raktározódott.

Két, egyenként 1200 m²-es egybefüggő olvasói tér, 400 m²-es 3. szinti konferenciaterem, 60 m²-es I. szinti előadóterem, tágas raktár és szolgálati övezet áll rendelkezésre, világos terekkel, megfelelően irányított fényekkel.

Hűtés-fűtés

Manuálisan kezelt, részben cirko-gejzíres, részben konvektoros fűtési rendszer szolgált, hűtést csak a vastag falak biztosítottak.

Számítógépes programmal kezelt, két hűtőgéppel és két nagy teljesítményű kazánnal üzemelő fűtő- és klíma-rendszer biztosítja az épületben a megfelelő hőmérsékletet és a friss levegőt.

Számítástechnikai rendszerek

2000 végén belső számítógépes hálózatunk 10 géppel, modemes Internet kapcsolattal működött. Ezen felül még voltak egyedi munkagépeink. Ekkor már rendelkezünk 2 db lézeryomtatóval is.

Jelenleg 65 számítógép üzemel belső hálózatunkban. Webszerver, nagy teljesítményű üvegszál optika, mikrofilm-szkennelésre is alkalmas sken-ner, digitális fényképezőgép, CD-író is rendelkezésre áll.

Az épületben 200 számítógépes-telefonos végpont található.

Világítás

Hagyományos neon világítás.

Takarékos, irányított fényű, egyenletes fényt biztosító, süllyesztett rendszerrel világítunk, így a világítótestek nem tükröződnek a számítógépek monitorán.

Hangtechnikai és audiovizuális eszközök

Már 2001 előtt is voltak szép számmal egyedi audiovizuális eszközeink s ezek megfeleltek a kor színvonalának.

Jelenleg képesek vagyunk audiovizuális technológiával készült bármely dokumentum szolgáltatására az épület bármely pontján. Az épületben audio-rendszer működik (központi és helyi hangosítási egységekkel).

Mozi-minőségű filmvetítésre alkalmas előadóteremmel rendelkezünk.

Könyvtártechnikai berendezések

Csak egyszerűbb és manuális berendezések álltak rendelkezésre (pl. 2 rendező kocsink volt).

Ma könyvliftek, saját fejlesztésű könyvvállvány-emelő szerkezet és pl. 15 rendező kocsi, 8 gördíthető könyvvállvány áll rendelkezésre.

Az „ÉV KÖNYVTÁRA” cím átadását követő időszakban is folytatjuk a könyvtár folyamatos megújulására, megújítására irányuló tevékenységünket. A legnagyobb horderejű vállalkozásnak ma Nagykanizsa kistérsége 40 településének könyvtári ellátását biztosító szolgáltató rendszer kialakítása tűnik. Ez egy olyan rendszer kiépítését jelenti, mellyel a kistélepüléseken élők helyben is hozzájuthatnak minden szolgáltatásunkhoz.

Szolgáltatásaink minősége, dokumentumállományunk feltártsága és frissessége egész Dél-Zala ellátásának minőségét határozza meg. Ennek tudatában dolgozunk minden nap az itt élőkért, velük együtt, hiszen az itt élők számára minden évben az „év könyvtára” kívánunk lenni.

Tartalomjegyzék

Szerkesztői köszöntő	5
A névadástól a Halis-évig	7
A névadás (1999-2001)	7
2005 - Halis-év	13
Halis Istvánról	16
Illés Mária Zsuzsanna: Halis István 1855-1927 Helytörténész és várospolitikus Nagykanizsán	16
Bedő István: Halis István, a példás kanizsai	48
Laczó Éva: Halis István: Karbunkulus	51
Halis Istvántól	55
Színes Mozaik – Leányvár	56
Zalai Krónika – Deák Ferenc	60
Zalavármegyei évkönyv a millenniumra – Nagy-Kanizsa város története	64
Hajnal van! – Amíg tündérek járnak közöttünk	70
Zalai Krónika – A Békástói erdő	79
Zalai Közöny – Huszonöt év után	97
A nagykanizsai könyvtárakról	105
Halis István a ferencesek könyvtáráról	105
Horváth Jánosné: Kanizsai egyletek és könyvtárak	107
A nagykanizsai Halis István Városi Könyvtárról	126
Kiss Tivadar: A Nagykanizsai Városi-Járási Könyvtár 1971. évi munkája, a közművelődési könyvtári ellátás helyzete és fejlődése városunkban	126
Andrasek Tibor: Bevezetés a témavázlat előszavához – Olvasói KISSlexikon	129
Kocsis Katalin: Zenei szolgáltatások a nagykanizsai Városi-Járási Könyvtárban	132

Kocsis Katalin: http://www.halisnagykanizsa.bibl.hu/zenei – Zenei tartalmak a nagykanizsai Halis István Városi Könyvtár honlapján	I37
Farkasné Gál Erzsébet: Tartalmi feladatok és a költségvetés összhangja a nagykanizsai városi könyvtárban	I40
Bognár Csilla: A nagykanizsai Városi Könyvtár gyűjteménye és szolgáltatásai az 1980–90-es években	I44
Pintér Béla: Olvasókönyv egy meg nem épült könyvtárhoz	I52
Karakai Norbert: Az informatikai eszközpark szoftver és hardver alapú fejlődése a nagykanizsai Halis István Városi Könyvtárban	I55
Tóth Andrea: A nagykanizsai Halis István Városi Könyvtárban végzett használói felmérés (jelentés a vizsgálatról)	I74
Kardos Ferenc: Az internet mindenkié! Internetes, számítógépes és könyvtári ismeretek oktatása a Halis István Városi Könyvtárban	I81
Két példa a szolgáltatásfejlesztésre: a PTSZ és az IPIT	I86
Czupi Gyula – Kardos Ferenc: Hogyan lettünk a 2003. év könyvtára?	I90

Melléklet

A kötetünk végére „hajtogatott” színes oldalak eredeti, kiállítási változatai esztendőök óta – mindig gyarapodó tartalmakkal – a Magyar Kultúra Napja tiszteletére szervezett programjaink részévé váltak.

Módszertani fontossága van közlésüknek, mert szemléletességük miatt az ilyen kiállítási forma a munkánk során kialakult gondolkodásmód egyik, a szélesebb közönség számára is áttekinthető megfogalmazása. Átvaluk arra teszünk kísérletet, hogy az átalakuló szolgáltatási szerkezetet, ezzel az átalakuló könyvtári és könyvtárosi szerepet, szakmánk új lehetőségeit megjelenítsük. A módszer folytatásának lehetőségét is mindjárt be tudjuk mutatni, hiszen a József Attila-évben az eredeti elgondolást „tovább hasznosító” sorozattal kedveskedtünk olvasóinknak. Ezeket a táblákat is közöljük. A táblák kiállítási mérete 70x100 cm.